

บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

โดย
นางสาวอุษณีย์ สุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**WOMEN'S ROLE IN THE DEVELOPMENT FORWARD SUFFICIENCY ECONOMIC
PHILOSOPHY IN WAT SAPAN, COMMUNITY, AM-PER MEUANG,
CHAINAT PROVINCE**

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree
Master of Education Program in Development Education
Department of Education Foundations
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2015
Copyright of Graduate School, Silpakorn University**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท” เสนอโดย นางสาวอุษณีย์ สุวรรณ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารท์สนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทรนำชู
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวีร์ บุญคุ้ม

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ)

...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สมชาย ลักษณะานุรักษ์)

...../...../.....

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทรนำชู)

...../...../.....

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา)

...../...../.....

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวีร์ บุญคุ้ม)

...../...../.....

54260313: สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ: บทบาทสตรี/การพัฒนาชุมชน/ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง/ชุมชนวัดสะพาน/อำเภอเมือง/จังหวัดชัยนาท

อูษณีย์ สุวรรณ: บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รศ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา, ผศ.ดร.นพพร จันทรนาชู และ ผศ.ดร.วรรณวีร์ บุญคุ้ม. 181 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท 2) เปรียบเทียบบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล 3) ศึกษาระดับของปัจจัยสนับสนุนของสตรี ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท และ 4) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ การศึกษาเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท จำนวน 175 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ส่วนการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจงคือสตรีในชุมชนวัดสะพาน จำนวน 20 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน พัฒนาการอำเภอ จำนวน 1 คน กลุ่มแกนนำชุมชน จำนวน 5 คน และประชาชนชาวบ้าน จำนวน 1 คน รวม 28 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ในภาพรวม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจและด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านสังคม

2. การเปรียบเทียบบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีอายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสถานภาพการสมรสและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. ระดับของปัจจัยสนับสนุนของสตรีในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการรับรู้ พบว่าการรับรู้ของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อต่างๆ นั้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 2) ด้านความตระหนักของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าความตระหนักของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และ 4) ด้านการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

4. แนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ได้แก่ 1) ภาครัฐ ควรให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของการจัดทำโครงการต่างๆ โดยการลงพื้นที่เข้าไปติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อจะให้ความช่วยเหลือได้ตรงประเด็น และควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน ด้านความรู้ การฝึกอบรม เงินทุน ให้มากยิ่งขึ้น 2) ผู้นำชุมชน ควรหาช่องทางในการส่งเสริมด้านเงินทุนต่างๆ ให้กับประชาชนในชุมชน เช่น การคิดต่อขอทราบข้อมูลการให้ความช่วยเหลือต่างๆ จากองค์กรภาครัฐ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าถึงแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และควรนำปัญหาและความต้องการของชุมชนเข้าที่ประชุมในระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัด เพื่อขอคำปรึกษาและขอความสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ 3) ประชาชนในชุมชน ควรรักษามาตรฐานและขยายเครือข่ายการดำเนินการในลักษณะของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการขยายความรู้ ปลูกจิตสำนึกให้แก่ประชาชนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการให้หันมาดูแลครอบครัว ดูแลเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. .... 2. .... 3. ....

54260313: MAJOR: DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORDS: THE DEVELOPMENT /WOMEN'S ROLE/ SUFFICIENCY ECONOMIC PHILOSOPHY/ WAT SAPAN COMMUNITY/ AM-PER MEUANTG/ CHAINAT PROVINCE

USANEE SUWAN: WOMEN'S ROLE IN THE DEVELOPMENT FORWARD SUFFICIENCY ECONOMIC PHILOSOPHY IN WAT SAPAN, COMMUNITY, MEUANG DISTRICT, CHAINAT PROVINCE. THESIS ADVISORS: ASSOC. PROF. NARIN SUNGRUGSA, Ec.D. ASST. PROF. NOPPORN CHANTARANAMCHU.Ed.D.,AND ASST.PROF.WANNAWEE BOONKOUM, Ph.D. 181 pp.

This research aims to 1) study on levels of the roles of women in the context of development in accordance with the philosophy of sufficiency economy in WatSapan Community, Muang District, Chainat Province, 2) compare roles of women between each classification of personal characteristic, in the context of development in accordance with the philosophy of sufficiency economy in WatSapan Community, Muang District, Chainat Province, 3) study on levels of supporting elements for women in WatSapan Community, Muang District, Chainat Province and 4) study on methods to develop the roles of women in accordance with the philosophy of sufficiency economy in WatSapan Community, Muang District, Chainat Province.

The studies are conducted by both quantitative and qualitative means. Under the quantitative means, samples used for the research are members of WatSapan Community, Muang District, Chainat Province (175 people); questionnaire is a research tool used; data analysis measurements are frequent allocation, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. Under the qualitative means, the research is conducted by way of and analysis on documents and in-depth interviews with 28 key interviewees (i.e. 20 women in WatSapan Community, one village headman, one community development administrative officer, five community leaders, and one local scholar); the selection method used is specific selection method.

The followings are the results of the research:

1. The levels of the women's roles in community development in accordance with the philosophy of sufficiency economy of WatSapan Community, Muang District, Chainat Province, in a general view, is at high level. The aspect having the highest average score is cultural aspect, followed by economic aspect. The aspect having the lowest average score is social aspect.

2. The comparison of women's roles between each classification of personal characteristic, in the context of development in accordance with the philosophy of sufficiency economy in WatSapan Community, Muang District, Chainat Province, shows that people having differences in age, educational level, occupation and income are significantly of different opinions towards roles of women in the context of development in accordance with the philosophy of sufficiency economy. This difference is at statistically significant level of 0.05. However, marriage status and length of time on living do not affect difference in opinions.

3. Levels of supporting elements for women in WatSapan Community, Muang District, Chainat Province in the context of community development in accordance with the philosophy of sufficiency economy are classified into four aspects as followed. 1) People's recognition has an average score at medium level. 2) Awareness of people has an average score at high level. 3) People's participation has an average score at high level. 4) Practice of leaders affecting community development has an average score at the high level.

4. As regards ways to develop roles of women in WatSapan Community in accordance with the philosophy of sufficiency economy, it is found that 1) government sector should give importance on continuity of projects and increase its participation in promoting and supporting with regard to knowledge, training, and financial supports. 2) Community leaders should seek and provide people in the community information on available financial supports, for example, contacting government agencies to obtain information on available supports. 3) People in the community should maintain standards and expand the networks on operation of sufficiency economy community and apply the philosophy of sufficiency economy in their everyday lives.

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature .....

Academic Year 2015

Thesis Advisors' signature 1. .... 2. .... 3. ....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาทเล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความเมตตาและกรุณาอย่างดียิ่งจาก รศ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา ผศ.ดร.นพพร จันทร์นาชูและผศ.ดร.วรรณวีร์ บุญคุ้ม ที่กรุณาอนุเคราะห์เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และควบคุมวิทยานิพนธ์ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่วิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์อ่อนอารมณ์เลิศ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือ และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาให้คำแนะนำ ปรึกษา ตรวจสอบ ปรับปรุงในส่วน of เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ทำให้เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ เพื่อน ๆ สาขาพัฒนศึกษาทุก ๆ คน ที่เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำ และคอยช่วยเหลือ ตลอดจนทุก ๆ ท่านที่มีส่วนร่วมในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้

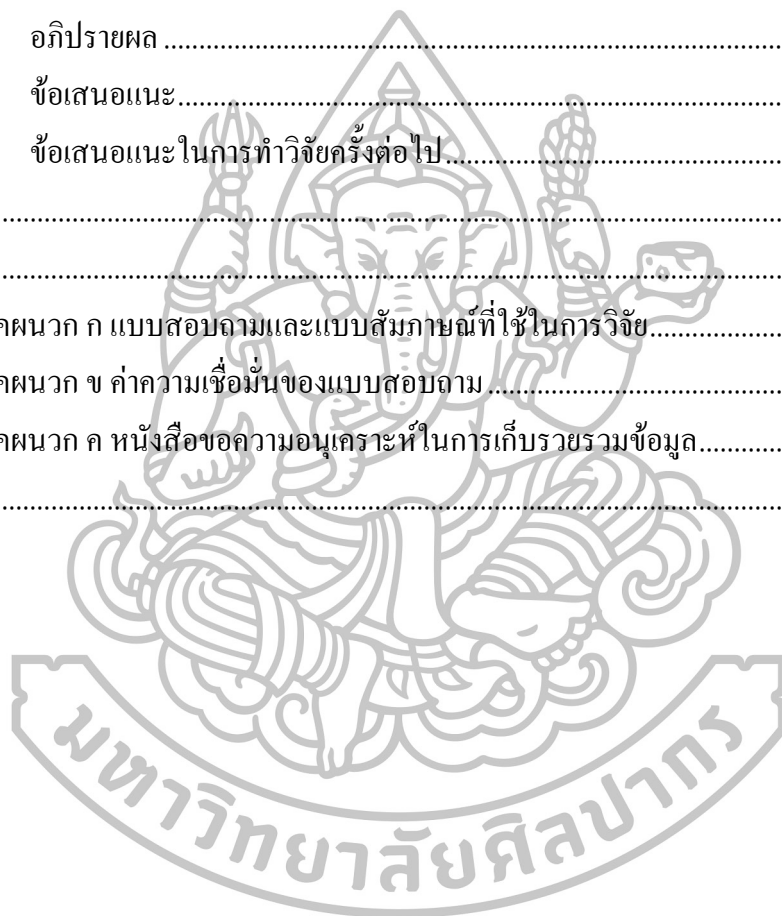
สารบัญ

		หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
	กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
	สารบัญตาราง.....	ญ
	สารบัญภาพ.....	ฎ
	บทที่	
1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	คำถามการวิจัย.....	4
	วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
	สมมติฐานการวิจัย.....	5
	ขอบเขตการวิจัย.....	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
	ประโยชน์ที่ได้รับ.....	9
2	วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
	แนวคิดทฤษฎี บทบาทและการพัฒนา.....	11
	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท.....	11
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา.....	19
	แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	29
	ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง.....	29
	องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง.....	31
	แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ.....	48
	ความหมายของผู้นำ (Leader).....	48
	องค์ประกอบของผู้นำ.....	50
	แนวคิด เกี่ยวกับการรับรู้.....	51
	ความหมายของการรับรู้.....	51
	กระบวนการของการรับรู้ (Process).....	53
	ปัจจัยกำหนดการรับรู้.....	54

บทที่	หน้า
แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก	59
ความหมายของความตระหนัก.....	59
ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก	60
ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก	62
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม.....	63
ความหมายของการมีส่วนร่วม	63
ลักษณะของการมีส่วนร่วม	64
แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี	67
วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี.....	68
แหล่งเงินทุนและทรัพย์สินของกองทุน	68
ประเภทสมาชิก.....	69
โครงสร้างคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี	69
บริบทหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัด ชัยนาท.....	72
ข้อมูลทั่วไป.....	72
สรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ชุมชนวัดสะพาน.....	73
ปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนวัดสะพานในพื้นที่.....	77
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	78
งานวิจัยในประเทศ	78
งานวิจัยต่างประเทศ.....	87
กรอบแนวคิดการวิจัย	90
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	92
ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ.....	92
ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ	98
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	101
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	101
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับปัจจัยสนับสนุนของกลุ่มตัวอย่างต่อการพัฒนา ชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	103

บทที่	หน้า
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ระดับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง.....	110
ตอนที่ 4 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย	114
ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ.....	119
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	134
สรุปผลการวิจัย.....	135
อภิปรายผล	139
ข้อเสนอแนะ.....	147
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	148
รายการอ้างอิง.....	149
ภาคผนวก.....	157
ภาคผนวก ก แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย.....	158
ภาคผนวก ข ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	172
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	174
ประวัติผู้วิจัย.....	181

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม.....	101
2	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับปัจจัยสนับสนุนของประชาชน ต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวม	103
3	แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับปัจจัยสนับสนุนของ ประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้าน การรับรู้.....	104
4	แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับความตระหนักของ สตรีต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	105
5	แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของการมีส่วนร่วม ของสตรีต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	107
6	แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของการปฏิบัติตัวของ ผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	108
7	แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของบทบาทสตรีในการ พัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวม	110
8	แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของบทบาทสตรีในการ พัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรายด้าน	111
9	วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทจำแนกตามอายุ.....	114
10	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี LSD.....	114
11	วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทจำแนกตามสถานภาพการสมรส....	115
12	วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทจำแนกตามระดับ การศึกษา	115
13	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยวิธี LSD	116
14	วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทจำแนกตามรายได้	116
15	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD.....	117

ตารางที่		หน้า
16	วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทจำแนกตามอาชีพ.....	117
17	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอาชีพ ด้วยวิธี LSD.....	118
18	วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่.....	118

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แสดงองค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	34
2	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะ 3 ด้าน.....	36
3	แสดงกระบวนการของการรับรู้.....	53
4	ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก ของ Good.....	61
5	ขั้นตอนและกระบวนการการเกิดความตระหนักของ สิวิน สงวนบุญศิริ.....	61
6	แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย.....	91
7	สรุปผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์.....	133

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมทางสังคมและการปกครองของประเทศไทยนับแต่โบราณมา ไม่เปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามามีบทบาททางการปกครองได้เช่นเดียวกับบุรุษ กล่าวคือ สตรีไทยถูกจำกัดบทบาทสิทธิและเสรีภาพบางอย่างให้อยู่ในวงแคบๆ ประกอบกับขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ ค่านิยมที่จะให้สตรีเก็บตัวอยู่แต่ในบ้านดูแลครัวเรือน แต่ในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้มีส่วนในการผลักดันให้บทบาทสตรีเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ขึ้น ภายใต้อาณาของการแข่งขันทางสังคมและค่าครองชีพ ที่สูงขึ้น ทำให้สังคมไทยได้เปิดโอกาสให้ สตรีไทยแสวงหาความรู้และแสดงความสามารถมากขึ้น สตรีได้เรียนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม และเริ่มมีบทบาทนอกบ้าน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั่วไป (กิตติสันต์ ทัดตะพันธ์, 2553: 1)

อย่างไรก็ตาม สตรีไทยยังเผชิญกับปัญหาการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและความไม่เท่าเทียมทางเพศในเรื่องค่าจ้าง สตรีไทยบางคนยังมีแนวโน้มที่จะตกเป็นเหยื่อของการถูกข่มขืน การค้ามนุษย์ การค้าประเวณี และรูปแบบอื่นของความรุนแรงในครัวเรือนและอาชญากรรมทางเพศ การที่จะพัฒนาสตรีจะต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาตนเอง โดยเริ่มต้นจากครอบครัวของตนเองให้มีความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข พึ่งตนเองอย่างมีอิสรภาพ อยู่อย่างพอเพียง มีอยู่มีกินตามฐานะ โดยการนำเอาแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางสำคัญในการดำรงชีวิต

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ “ความพอเพียง” หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ

เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งในด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงคือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ (นิวัต สลศิลป์ชัย, 2551: 1)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ได้บัญญัติปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อที่จะให้ประชาชนได้มีอยู่อย่างพอเพียง และเพียงพอเพื่อตามให้ทันกับสมัยยุคโลกาภิวัตน์ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข โดยพันธกิจของแผนนี้จะเป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพพร้อมคุณธรรมและรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้คุณภาพของความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ต่อมาได้มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ได้มีการกำหนดนโยบายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี (Thai women Empowerment Funds) โดยเป็นการขับเคลื่อนกลุ่มสตรีในการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้เพื่อการพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ การเพิ่มบทบาทและสร้างภาวะผู้นำสตรี การณรงค์ให้สังคมเข้าใจปัญหาสตรีในทุกมิติ และสวัสดิการให้แก่สตรี รวมถึงการพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรีการพัฒนบทบาทสตรี การสร้างภาวะผู้นำ และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ โดยผ่านองค์กรสตรีในทุกจังหวัดของประเทศไทยโดยได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 โดยใช้แนวคิดในองค์กรของประชาชนเป็นฐานรองรับความรับผิดชอบในการปฏิบัติการใช้ประโยชน์และการดูแลรักษา และยึดแนวนโยบายจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาสตรีระยะยาวและนโยบายกระทรวงมหาดไทย เป็นหลักในการวางแนวทางในการพัฒนาสตรี ในระยะแรก ๆ การดำเนินการพัฒนาสตรีได้เน้นเรื่อง คหกรรมศาสตร์และการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น ๆ เพื่อเพิ่มพูนรายได้และเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดนโยบายการพัฒนาสตรีไปสู่ลักษณะสตรี ที่พึงประสงค์ โดยให้มีความพร้อมใน 3 ด้าน คือ คุณลักษณะส่วนตัว ชีวิต ครอบครัวและการมีส่วนร่วมในสังคม โดย

กระตุ้นให้สตรีในชนบทมีความคิดริเริ่ม มีความขยันหมั่นเพียร มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองให้มีลักษณะเป็นผู้ที่สามารถจะช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้รวมทั้งมีความรู้ในการประกอบอาชีพและมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมด้วย (กิตติสันต์ ทัดตะพันธ์, 2553: 1)

ในเรื่องของการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนานั้น ได้มีนักวิชาการได้ทำการศึกษาไว้ เช่น ชาญชัย เพ็ชรประพันธ์กุล (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศไทย จากแนวปรัชญาสู่การนำไปปฏิบัติจริง ผลการศึกษาพบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้ในการอธิบายปัญหาการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง พร้อมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยสามารถใช้ได้ดีกับสังคมในทุกรูปแบบ นอกจากนี้ สุขสรรค์ กั้นตะบุตร (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการตรวจสอบกิจกรรมทางธุรกิจขององค์กรธุรกิจไทยหลาย ๆ แห่ง จากหลายอุตสาหกรรมด้วยกัน คือ ธุรกิจขนาดกลางและย่อม 296 แห่งจากอุตสาหกรรมหลัก 6 กลุ่ม ของประเทศ ผลจากการศึกษาพบว่า องค์กรธุรกิจไทยเหล่านี้มีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันซึ่งสวนทางกับแนวทางในการดำเนินธุรกิจกระแสหลัก แนวทางเหล่านี้ ยังสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ 1) มองการณ์ไกลในการบริหารจัดการธุรกิจ ไม่มุ่งหวังเพียงแต่การสร้างกำไรสูงสุดในระยะสั้น 2) ตระหนักในคุณค่าของพนักงานอย่างจริงใจ และมีการปลดพนักงานในช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปีพ.ศ. 2540 3) มีความรับผิดชอบต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของธุรกิจที่หลากหลาย รวมถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยแสดงให้เห็นประจักษ์ทางกิจกรรมทางธุรกิจที่ดำเนินอยู่ และ 4) พัฒนานวัตกรรมในผลิตภัณฑ์และขบวนการในการดำเนินงาน จะเห็นได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เป็นสากล และสามารถนำมาปรับใช้ได้กับทุกกลุ่มชน ทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีสตรีเป็นผู้นำชุมชนและมีการรวมกลุ่มสตรีโดยผลักดันให้ชุมชนเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ดีเด่นปี 2554 และเป็นกลุ่มขับเคลื่อนให้คนในชุมชนหันมานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ ผลการขับเคลื่อนให้ชุมชนหันมานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันทำให้ชาวบ้านชุมชนวัดสะพานไม่ค่อยมีการอพยพแรงงานไปทำงานนอกชุมชน การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งจึงนำมาสู่ความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน บทบาทของสตรีจะพลิกขึ้นมาเป็นผู้นำ จากข้างเท้าหลัง

เป็นช่างทำหน้า พลังสตรีทั่วประเทศพร้อมจะน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การสร้างครอบครัวให้แข็งแรงเพื่อเป็น ฐานของสังคมในอนาคตต่อไปอย่างยั่งยืน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง กรณีศึกษาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท เพื่อ เป็นแนวทางในการพัฒนาการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในหมู่บ้านและจังหวัดต่าง ๆ เพื่อ ความเป็นอยู่ที่เพียงพอ และความพอเพียงต่อไป

คำถามการวิจัย

1. บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชน วัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับใด
2. บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชน วัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันหรือไม่
3. ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ การรับรู้ ความตระหนัก การมีส่วนร่วมและผู้นำ ของสตรีใน ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับใด
4. แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนของสตรี ในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
4. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

สมมติฐานการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ สตรีในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำนวน 320 คน (พหุ ธรรมสกุลศิริ, 2554)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สตรีที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชน วัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, อ้างถึงใน ชีรศักดิ์ อุณารมย์เลิศ, 2554: 283) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% ยอมให้คลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 175 คน เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจึงทำการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ประกอบด้วยตัวแปร 2 ตัวแปร ได้แก่

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

2.1.1 ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่

2.1.1.1 อายุ

2.1.1.2 สถานภาพสมรส

2.1.1.3 ระดับการศึกษา

2.1.1.4 รายได้

2.1.1.5 อาชีพ

2.1.1.6 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่

2.1.2 ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

- 2.1.2.1 การรับรู้
- 2.1.2.2 ความตระหนัก
- 2.1.2.3 การมีส่วนร่วม
- 2.1.2.4 ผู้นำ

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4 ด้าน คือ

- 2.2.1 เศรษฐกิจ
- 2.2.2 สังคม
- 2.2.3 วัฒนธรรม
- 2.2.4 สิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้ศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ผู้ให้การสัมภาษณ์คือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรีของชุมชนวัดสะพาน รวมจำนวน 28 คน ได้แก่

- 1.1 สตรีในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำนวน 20 คน
- 1.2 ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำนวน 1 คน
- 1.3 พัฒนาการอำเภอ อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำนวน 1 คน
- 1.4 กลุ่มแกนนำชุมชน จำนวน 5 คน
- 1.5 ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 1 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา บทบาทสตรีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนวัดสะพาน ใน 4 ด้าน ได้แก่

- 2.1 ด้านเศรษฐกิจ
- 2.2 ด้านสังคม
- 2.3 ด้านวัฒนธรรม
- 2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม

3. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่การค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เวลาศึกษาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2556 ถึงเดือน ตุลาคม พ.ศ.2557 รวมเป็นเวลา 1 ปี 6 เดือน

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท โดยมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ

4.1 เป็นหมู่บ้านที่เป็นได้รับรางวัล หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ดีเด่น ในปี พ.ศ.2554

4.2 สตรีในหมู่บ้านมีบทบาทในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ภายในครัวเรือน และมีองค์กรที่มีความเข้มแข็งในการพัฒนา

4.3 เป็นชุมชนที่มีการคมนาคมที่สะดวกและปลอดภัยในทุกด้านตลอดจนสามารถหาข้อมูลต่างๆ ได้ตามจุดประสงค์ของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของสตรีในการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นการพึ่งตนเองก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วขยายไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสภาพ ทำให้เกิดความสมดุลขึ้นในสังคมนั้น ๆ และนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืนตลอดไป โดยครอบคลุมใน 4 มิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งในแต่ละด้านสามารถให้ความหมายได้ ดังนี้

1. มิติด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การพัฒนาตนเองของสตรีในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินและสามารถอุ้มชูตัวเองอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุดโดยไม่พึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด และไม่ผลิตหรือบริโภคเกินกำลัง

2. มิติด้านสังคม หมายถึง การพัฒนาตนเองของสตรีในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการแบ่งปันบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร มีความเมตตา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งให้เกิดความสามัคคี ความพึงพอใจ และสังคมที่สงบสุข เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียน การเอาัดเอาเปรียบและการมุ่งร้ายทำลายกัน

3. มิติด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การพัฒนาตนเองของสตรีในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการมุ่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน สังคม ประเทศชาติและโลกโดยรวม ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ ของทรัพยากรดิน น้ำ ป่า แร่ธาตุ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความเป็นปกติของภูมิอากาศ กระแส/ทิศทางการ ลม คลื่น พลังงาน แสงอาทิตย์ เป็นต้น

4. มิติด้านวัฒนธรรม หมายถึง การพัฒนาตนเองของสตรีในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชนซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย อันประกอบด้วยอุดมการณ์บางอย่าง โลกทัศน์บางอย่าง ความสัมพันธ์บางอย่างและค่านิยมบางอย่าง อยู่กันด้วยซึ่งรวมเรียกว่า วัฒนธรรม ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงสัมพันธ์และเติบโตจากฐานทางวัฒนธรรมที่มั่นคง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟูมเฟือ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม

การรับรู้ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของสตรีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

ความตระหนัก หมายถึง ความสามารถในการนึกคิดของสตรี เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในสภาวะจิตใจ มีผลทำให้เกิดความสนใจ ความตื่นตัว ความกระตือรือร้น และเห็นความสำคัญของประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังการชี้แจง รายละเอียด และขั้นตอนการปฏิบัติงาน ร่วมฝึกปฏิบัติ เรียนรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ โดยร่วมช่วยเหลือด้านวัสดุ อุปกรณ์ ทุนทรัพย์ หรือแรงงาน เป็นต้น

ผู้นำ หมายถึง ผู้มีบทบาทนำในการพัฒนาชุมชน ชุมชนวัดสะพาน ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะช่วยเหลือ จูงใจ กำกับ ติดตาม ให้สตรีในกลุ่มปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ที่ต้องการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหน่วยงานที่ตั้งไว้

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี หมายถึง การพัฒนาและขยายศักยภาพบทบาทสตรีให้เป็นพลังทางสังคมที่เข้มแข็ง สามารถช่วยนำพาและร่วมสร้างสังคมไปสู่ความเสมอภาค อย่างสร้างสรรค์ และมีสันติสุข โดยรัฐบาลจะทำงานร่วมกับองค์กรสตรี ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ เพื่อให้โอกาสสตรีในทุกพื้นที่ ทุกชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา เพื่อสตรีทุกคนโดยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรสตรีต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนกองทุน เพื่อให้สตรีทุกคนได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ในการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

แนวทางการพัฒนา หมายถึง วิธีการที่ใช้เพื่อให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บรรลุผล เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ อย่างมีระบบ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทางหรือวางแผนไว้ล่วงหน้า อีกทั้งยังรวมถึง การปรับปรุงเงื่อนไขต่างๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนาเพื่อประโยชน์สุขแก่ตัวของประชาชน

ชุมชนวัดสะพาน หมายถึง ชุมชนวัดสะพาน หมู่ที่ 11 ตำบลท่าชัย อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงระดับบทบาทสตรีที่เกี่ยวกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
2. ทำให้ทราบถึงบทบาทสตรีเกี่ยวกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล
3. ทำให้ทราบระดับการรับรู้ ความตระหนัก การมีส่วนร่วมและผู้นำของสตรีในชุมชน วัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท
5. ทำให้สามารถนำข้อมูลหรือผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการวางแผนประกอบการ พิจารณาในการทำงานพัฒนาสตรีของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา โดยนำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี บทบาทและการพัฒนา
  - 1.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
    - 1.1.1 ความหมายของบทบาท
    - 1.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
    - 1.1.3 องค์ประกอบและตัวกำหนดบทบาท
    - 1.1.4 บทบาทสตรีเกี่ยวกับเศรษฐกิจในครัวเรือน
  - 1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
    - 1.2.1 ความหมายของการพัฒนา
    - 1.2.2 ลักษณะของการพัฒนา
    - 1.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทสตรี
    - 1.2.4 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชน
2. แนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.2 องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้
5. แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก
6. แนวความคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วม
7. แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี
8. บริบทของชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

9. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 9.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจพอเพียง
  - 9.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านบทบาทสตรีกับการพัฒนา
  - 9.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการรับรู้ ความตระหนักและการมีส่วนร่วม
10. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎี บทบาทและการพัฒนา

1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

1.1.1 ความหมายของบทบาท

ทฤษฎีบทบาท เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมตามบทบาทหน้าที่ที่แต่ละบุคคลได้รับและถูกกำหนด ซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ นิยามของ คำว่า บทบาท ซึ่งได้มีนักวิชาการให้คำนิยาม ไว้ดังต่อไปนี้

พัทธา สายหู (2548: 69-87) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ว่า “บทบาท” หมายถึง หน้าที่ของแต่ละ “สถานภาพ” หรือตำแหน่งทางสังคมของบุคคลทั้งในหลักการทฤษฎีที่ใช้กำหนด และภาคปฏิบัติจริงในชีวิตของบุคคล ขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มหรือหมู่คณะที่ผู้นั้นร่วมอยู่ และต้องมีการกระทำเกี่ยวข้องด้วยเป็นสำคัญเสมอ

สุพัตรา สุภาพ (2548: 34) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่นมีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทก็ต้องเลี้ยงลูก เป็นครูบทบาทคือสั่งสอน อบรมนักเรียนให้ดี เป็นคนไข้ บทบาทคือปฏิบัติตามหมอสั่ง เป็นต้น มนุษย์แต่ละคนมีบทบาทหลายบทบาท และแต่ละบทบาทจะมีความสมบูรณ์หรือสมดุลกันพอสมควร ยิ่งสังคมซับซ้อนมากขึ้นเท่าไรบทบาทจะยิ่งแตกต่างกันไปมากขึ้นเท่านั้น เพราะบางคนธรรมดาสามัญปฏิบัติได้ แต่บางบทบาทก็ต้องอาศัยความชำนาญพิเศษที่มีคนเพียงไม่กี่คนทำได้ เช่น การไปปฏิบัติกรนอกอวกาศเป็นต้น หรือบางบทบาทต้องอาศัยประสบการณ์จึงจะได้ผล เช่น ถ้าการขับรถรู้แต่ทฤษฎีว่าเกียร์ อยู่ไหน แล่นเร็วแค่ไหนถึงเปลี่ยนแปลงเกียร์ใหม่ ถือพวงมาลัยอย่างไร เป็นต้น แต่ลองออกไปขับเอาจริง ๆ แล้วจะขับไม่ได้อย่างที่รู้ เพราะไม่ชำนาญหรือไม่มีประสบการณ์มากพอนั่นเอง

วีชรา คลายนาท (2549: 50) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท คือแบบแผนพฤติกรรมซึ่งคาดหวังให้สมาชิกได้กระทำตามสถานภาพ ซึ่งตนดำรงอยู่โดยปกติสถานภาพและบทบาทย่อมเกี่ยวข้องกันเสมอ

ทั้งนี้เนื่องจากสถานภาพเป็นตำแหน่งที่สังคมกำหนดขึ้นและบทบาทเป็นการคาดหวังว่าตำแหน่งดังกล่าวนั้นควรมีแบบแผนพฤติกรรมอย่างไร บทบาทจะทำให้สมาชิกคาดได้ว่าผู้ที่ตนมีการปฏิสัมพันธ์จะแสดงพฤติกรรมสนองตอบต่อตนอย่างไร ในแต่ละสถานการณ์ และตนจะต้องแสดงพฤติกรรมอย่างไร ในการตอบสนองบุคคลเหล่านั้น ซึ่งทำให้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกดำเนินไปอย่างราบรื่นและเป็นแบบแผนที่มั่นคง

โดยปกติแล้วบทบาท อาจหมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพนั้นๆ บทบาทอันเป็นสิทธิของสถานภาพหนึ่งย่อมมีผลให้เกิดบทบาทอันเป็นหน้าที่ ในสถานภาพอีกอย่างหนึ่งเสมอ เช่นบทบาทของบุตรในด้านสิทธิ คือการได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาและมารดา บิดามารดาย่อมมีบทบาทในการทำงานที่เลี้ยงดูบุตร บทบาทจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญของโครงสร้างสังคมที่มีผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกมีความสอดคล้องเกี่ยวข้องระหว่างกันอย่างมีแบบแผน

งามพิศ สัตย์สงวน (2550: 73-75) ได้กล่าวว่าสถานภาพเป็นตำแหน่ง แต่บทบาทคือการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ สถานภาพและบทบาทมักจะเป็นของคู่กันคือเมื่อมีสถานภาพจะต้องมีบทบาทด้วย แต่ไม่เสมอไป ดังนั้นบทบาทจึงหมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role Expectation) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อ ทำให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ บทบาทอาจเป็นเรื่องของสังคม แต่มีจิตวิทยาของบุคคลเข้ามา เกี่ยวข้อง เช่นผู้ครองตำแหน่งเดียวกันอาจแสดงบทบาทต่างกัน ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งบางอย่างอาจทำหน้าที่ หลายอย่าง และจะได้รับสิ่งตอบแทนหลายอย่าง แต่บุคคลในตำแหน่งเดียวกันจะแสดง บทบาทต่างกันไปได้เพราะแต่ละคนมีลักษณะทางจิตวิทยาและบุคลิกภาพต่างกัน รวมทั้งปัจจัยที่สำคัญอีกหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น กาลเวลาและสถานการณ์ที่เฉพาะต่าง ๆ กัน

นิสา ชูโตและคณะ (2550: 17) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่กระทำตามหน้าที่ ตำแหน่ง และสถานภาพทางสังคมตามที่สังคมนั้น ๆ คาดหวังการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะแสดงบทบาทได้ดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ เช่น สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

พาร์สัน (Parson, อ้างถึงใน สมศักดิ์ ฅณาคำ, 2552: 24-25) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ต่อมนุษย์ ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทพิเศษแต่ละบุคคล ทำให้บุคคลในสังคมมีความจำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กัน บุคคลเหล่านั้นจะต้องมีความสนใจพิเศษต่อกัน ดังนั้น บทบาท คือ การแสดงพฤติกรรมของบุคคลตามนัยสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบของสถานภาพ เราจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึง

1. สถานภาพ (Status) ซึ่งบุคคลย่อมได้สถานภาพมา 3 ทางคือ สถานภาพโดยกำเนิด สถานภาพที่ได้สร้างภายหลัง และสถานภาพที่ได้มาโดยควบคู่กัน

2. บทบาท (Role) การแสดงบทบาทแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ

2.1 บทบาทตามที่คาดหวัง บทบาทที่ต้องแสดงตามความคาดหวังของผู้อื่น

2.2 บทบาทตามลักษณะการรับรู้ เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพรับรู้เองว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไร

2.3 บทบาทที่แสดงจริง เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริงซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรืออาจจะไม่เป็นบทบาท ตามที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวังก็ได้

บทบาทของบุคคลนั้น หากดำเนินการตามแนวทางที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลสอดคล้องกับความมุ่งหวังในบทบาทหน้าที่สถาบันที่สังคมคาดหวัง พฤติกรรมที่ปรากฏก็จะเป็นไปในทางที่ราบรื่น แต่หากเป็นการดำเนินบทบาทในทางตรงกันข้ามลักษณะไม่สอดคล้องกับบทบาท และหน้าที่หรือหน่วยงานตลอดจนความมุ่งหวังของสังคม พฤติกรรมที่ปรากฏก็จะเป็นไปในทางลบ

วันวิสาข โคมลกระหนก (2553: 11-12) เห็นว่า บทบาทเป็นแนวคิดของบุคคลที่แสดงออกกล่าวคือ บุคคลรับรู้บทบาทอย่างไรก็จะแสดงออกตามที่สามารถประมาณได้ว่าต้องการปฏิบัติอย่างไร หรืออีกที่ส่นะหนึ่งคือ แนวคิดและการกระทำของบุคคลที่กระทำตามแบบแผนทางสังคม โดยทั่วไปบทบาทมี 2 ชนิด คือ บทบาทที่คาดหวัง และบทบาทที่เป็นจริง

1. บทบาทที่คาดหวัง เป็นบทบาทที่สมาชิกในองค์การสังคมต้องแสดงบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งตามความคาดหวังขององค์การ สมาชิกคนอื่นมักจะเฝ้ามองคาดหวังการแสดงบทบาทของบุคคลนั้นอยู่ การแสดงบทบาทนั้นมีบรรทัดฐาน ประเพณี วัฒนธรรมและเป้าหมายขององค์การควบคุมอยู่ ว่าบุคคลแสดงบทบาทตามความต้องการขององค์การหรือไม่ ถ้าหากว่าบทบาทที่แสดงออกมาเป็นไปตามที่คาดหวังก็จะเกิดความพึงพอใจ แต่ถ้าบทบาทที่แสดงไม่เป็นตามความคาดหวังก็อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้

2. บทบาทที่เป็นจริง อาจเหมือนหรือแตกต่างกันกับบทบาทที่คาดหวังก็ได้ ผู้แสดงบทบาทอาจแสดงได้ตามความต้องการของเพื่อนสมาชิกในองค์การหรือไม่ก็ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถสรุปความหมายของบทบาทได้ว่า “บทบาท” หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่กระทำตามหน้าที่ ตำแหน่งและสถานภาพทางสังคมนั้น ๆ ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกมาตรงตามหน้าที่หรือไม่ก็ตามก็ขึ้นจะ

อยู่กับสถานการณ์และปัจจัยหลาย ๆ อย่างมาประกอบกัน เช่น สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม เป็นต้น

1.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

นักทฤษฎีด้านบทบาทได้จำแนกแนวคิดทฤษฎีบทบาท ออกเป็น 2 แนวคิด ดังนี้ คือ

1.1.2.1 แนวคิดเชิงโครงสร้าง โดยมองว่าบทบาทเกิดขึ้นจากความเชื่อมโยงระหว่างชุดของความคาดหวัง สิทธิ และหน้าที่ เชิงบรรทัดฐาน กับตำแหน่งหรือสถานภาพต่าง ๆ ในโครงสร้างทางสังคม ดังนั้น พฤติกรรมตามบทบาทที่เกิดขึ้นในแง่หนึ่งก็คือ การสนองตอบโดยตรงจากความคาดหวังต่าง ๆ ทางบทบาท และในอีกแง่หนึ่งก็คือเป็นผลทางอ้อมของกระบวนการซึมซับของบรรทัดฐานของบทบาท ซึ่ง Parson ได้้นำแนวคิด การกระทำทางสังคม วิเคราะห์การกระทำระหว่างกันขององค์ประกอบย่อยของระบบสังคม อธิบายการกระทำทางสังคมว่าประกอบไปด้วยการกระทำระหว่างกันระหว่างผู้กระทำสถานการณ์ จุดมุ่งหมาย วิธีการ และแนวคิดของผู้กระทำ โดยแต่ละองค์ประกอบ มีความหมายดังนี้

1. ผู้กระทำ หมายถึง บุคคลที่มีประสบการณ์และรู้จักควบคุมสถานการณ์ มีวิธีการต่าง ๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และจะกระทำระหว่างกันภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ
2. สถานการณ์ หมายถึง เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ผู้กระทำรู้จักและมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมาย และการดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น ๆ
3. จุดมุ่งหมาย หมายถึง เป้าหมายที่ผู้กระทำมุ่งประสงค์ วิธีการ หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ผู้กระทำจะเลือกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากโครงสร้างทางสังคม
4. แนวคิดของผู้กระทำ หมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดอื่น ๆ ที่ผู้กระทำได้รับอิทธิพล ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้กระทำดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายภายใต้สถานการณ์นั้น

สังคมจะประกอบด้วย Unit Act แต่ละอัน แต่ถ้ากระทำจนเป็นแบบแผนสืบทอดกันเป็นแนวปฏิบัติของสมาชิกในสังคม จะเรียกว่า สถาบัน ซึ่งในเรื่องของบทบาท Parson กล่าวว่า การที่บุคคลมีบทบาทหรือแสดงบทบาทต่างๆ นั้น เนื่องมาจากบรรทัดฐานที่เกิดจากการปรับตัวของผู้กระทำต่อคนอื่นและบรรทัดฐานเหล่านี้ถูกจำกัดภายใต้แบบแผนวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ยังมีค่านิยม และความเชื่อทางวัฒนธรรม ซึ่งแทรกซึมอยู่ในบุคลิกภาพของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และเป็นระยะเวลาอันยาวนานพอสมควร ที่เรียกว่า

Unit Act ดังนั้น ตามแนวคิดของ Parson การกระทำของบุคคลในสังคมจะต้องมีลักษณะสมัครใจ ซึ่งผู้กระทำจะต้องมีความเชื่อ ค่านิยมที่เป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายนั้น นอกจากนี้เงื่อนไขของสถานการณ์ต่าง ๆ ยังเป็นตัวชี้ให้เห็นพฤติกรรมบทบาทและสถานภาพของบุคคลต่าง ๆ ที่กระทำต่อกัน

1.1.2.1 แนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ซึ่งมีลักษณะตรงข้าม กับแนวคิดเชิงโครงสร้าง คือ พิจารณาว่าบทบาทเป็นผลมาจากการมีประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น หรือจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม บทบาทตามแนวนี้จึงมีลักษณะไม่ตายตัวหรือถูกกำหนดไว้ก่อนจากโครงสร้างทางสังคม แต่บทบาทจะถูกพิจารณาว่า เป็นเครื่องมือสำหรับการจัดรูปองค์กร หรือการก่อโครงสร้างของสถานการณ์ทางสังคม นอกจากนี้ ความหมายของบทบาท ๆ หนึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้ผ่านกระบวนการของการตีความภายใต้สถานการณ์แห่งการปฏิสัมพันธ์

สรุปได้ว่าทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวคิด คือ แนวคิดเชิงโครงสร้างและแนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ซึ่งแนวคิดเชิงโครงสร้างนั้นให้ความสำคัญกับบทบาทในด้านของตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม ซึ่งบุคคลจะดำเนินบทบาทของตัวเองไปตามตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคมที่ได้รับ ส่วนแนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นั้นจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กันของบุคคลในสังคม การแสดงบทบาทนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ

1.1.3 องค์ประกอบและตัวกำหนดบทบาท

ปรียานุช ลากเจริญ (2525, อ้างถึงใน ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2550: 13) กล่าวว่า องค์ประกอบหลายอย่างเป็นตัวกำหนดบทบาทและสถานภาพของสตรีเช่น ค่านิยมและทัศนคติของสังคม ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากความเชื่อเรื่องความแตกต่างทางสรีระระหว่างเพศองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือแนวทางปฏิบัติทางวัฒนธรรมในอดีตซึ่งบรรพบุรุษได้ยึดถือสืบมาเป็นเวลานานนับพัน ๆ ปี มีผลสะท้อนต่อการกำหนดบทบาทของสตรีในปัจจุบันเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่กำหนดบทบาทของสตรีคือบุรุษเพศ ซึ่งมีอำนาจในการปกครอง การเป็นผู้นำสังคมและครอบครัวยุคสมัยนั้น สตรีจึงต้องตกอยู่ในสถานภาพที่เป็นรองบุรุษตลอดมา นอกจากนี้ความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการแข่งขัน โดยให้เพศเป็นเกณฑ์ที่มีผลกระทบต่อบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงและชายให้มีความแตกต่างกัน เช่น

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2548: 11-12) ได้แบ่งบทบาทของงานตามเพศ คือ ความเชื่อ เรื่องชายเป็นผู้หาเลี้ยง ความเชื่อเรื่องหัวหน้าเมียคอน ความเชื่อเรื่องผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง และความเชื่อในเรื่องผู้หญิงไม่ถนัดทางเทคโนโลยี ความเชื่อเหล่านี้ล้วนทำให้ผู้หญิงถูกเอารัดเอาเปรียบเมื่อออกมาทำงานในสังคมเพราะสังคมมองว่า งานที่ผู้หญิงทำเป็นเพียงงานเสริม จึงได้ค่าแรงถูก เพราะคิดว่าผู้หญิงไม่มีทักษะที่จะทำงานนอกบ้าน

นอกจากนี้ความเชื่อบางประการในชุมชนและสังคมส่งผลให้เกิดปัญหาในการพัฒนาสตรีที่สำคัญ ได้แก่

1. ความเชื่อที่ว่า การแสดงความกตัญญูไม่ว่าด้วยวิธีใดเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ประกอบกับความเชื่อในเรื่องชะตากรรมจึงทำให้สตรียอมรับอาชีพโสเภณี โดยถือว่าเป็นการแสดง ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สตรีที่ไม่ยอมขายตัวเลี้ยงพ่อแม่ในบางท้องถิ่นจึงถูกมองว่าเป็นคนเห็น แก่ตัวและขาดความกตัญญู

2. ความเชื่อที่ว่า ลูกเป็นคุณสมบัติในลักษณะของวัตถุของพ่อแม่ จึงเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่จะขายลูกกินได้

3. ความไม่มั่นคงของความเชื่อที่มีมาในอดีต รวมทั้งการฉวยโอกาสจากความไม่รู้เท่าทันของสตรี เช่น การเปลี่ยนแปลงความเชื่อเรื่องการเข้าประกวดความงามซึ่งเปิดเผยเรือนร่างของสตรีที่เคยถือว่าเป็นไม่เหมาะสมสำหรับผู้นับถือศาสนาอิสลาม สตรีในภาคเหนือไม่กล้าขายตัว เพราะกลัวผิดผีบ้าน ผิดผีเรือน เจ้าของสถานบริการก็ทำพิธีแบ่งผีไปไว้ในสถานบริการเพื่อให้ ผู้หญิงเหล่านั้นได้เช่นไหว้ขอมา ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากความรู้ไม่เท่าทันของสตรี

4. ความเชื่อว่า ความเสมอภาคหมายถึงการที่ผู้หญิงสามารถทำอะไรได้เหมือนชาย หญิงบางคนเมื่อขึ้นสู่ตำแหน่งบริหารจึงแสดงตนว่าสามารถเท่าเทียมชายโดยแสดง พฤติกรรมที่คิดว่าเป็นสัญลักษณ์ของชาย เช่น ดื่มสุรา สูบบุหรี่ ซึ่งแสดงถึงความไม่มั่นใจในตนเอง

อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อ ค่านิยม และระบบคิดต่าง ๆ จะช่วยเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดและพฤติกรรมของคนในชุมชนว่า ความเชื่อ ค่านิยมใดบ้างที่มีผลต่อการทำงานด้านเศรษฐกิจของสตรีในชนบท และทำให้ทราบถึง วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ระบบคิดที่มีปรากฏอยู่ในชุมชนบทบาทปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าสิ่งที่ ทำให้แตกต่างจากสังคมอื่นคือ “วัฒนธรรม” เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มเดียวกันย่อมทำอะไรในแบบ เดียวกันวัฒนธรรม จึงเป็นเสมือนเครื่องหมายหรือตราประจำกลุ่มที่คนอื่น ๆ เห็นแล้วรู้ได้ทันที เช่น ภาษาเครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เหมือน ๆ กันสำหรับคนในกลุ่ม

1.1.4 บทบาทสตรีเกี่ยวกับเศรษฐกิจครัวเรือน

สตรีชนบทตั้งแต่ในอดีตมีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก คือเป็น แรงงานที่สำคัญในไร่นา ในบ้านของตนและในบ้านของสังคมชั้นสูง หรืออาจกล่าวได้ว่าสตรี ชาวบ้านคือทรัพยากรที่สำคัญในการผลิตของสังคมไทย เป็นผู้ที่ทำให้สังคมทุกระดับ ชนชั้นอยู่ได้ กล่าวคือ ในกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน สตรีต้องทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากบุรุษต้องเข้าเวร เป็นไพร่หลวง ไพร่สม เข้าเดือนออกเดือน หรือเข้าสองเดือนออกสองเดือน ทำให้บุรุษไม่สามารถ ประกอบอาชีพเลี้ยงดูอย่างจริงจังได้ จากปรากฏการณ์ดังกล่าว สังคมไทยจึงคาดหวังบทบาทของ

สตรีในแง่ของ การผลิตโดยไม่มีค่าจ้างตอบแทนในครัวเรือน โดยการดูแลบ้านเรือน เป็นแม่ศรีเรือน ทั้งชนชั้นสูงและชาวบ้าน แต่สำหรับสังคมชาวบ้านจะคาดหวังว่านอกจากสตรีต้องทำการผลิตใน ครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้างแล้วยังถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องผลิตเพื่อเลี้ยงดูครอบครัวของตนอีกด้วย การมีอำนาจทางเศรษฐกิจของสตรีชาวบ้านและการมีอำนาจในครอบครัวของสตรีชาวบ้านจึงมีมาก มาแต่เดิม นอกเหนือจากงานรับผิดชอบในบ้าน ซึ่งสังคมมองเห็นว่าเป็นงานของผู้หญิงที่ต้องทำอยู่แล้ว

กาญจนา แก้วเทพ (2549: 182) กล่าวว่า บทบาทของหญิงชายเกี่ยวกับ เศรษฐกิจครัวเรือน ได้ถูกกำหนดและคาดหวังจากสังคมไทย โดยสังคมไทยคาดหวังให้สตรีมี บทบาทในด้านเศรษฐกิจในครัวเรือนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั้นจะมีอยู่อย่างน้อย 3 บทบาท คือ

1. บทบาทเรื่องการเอาชีวิตรอดของตนเองและครอบครัวงานที่ผู้หญิงทำเพื่อ เล่นบทบาทนี้ที่เป็นหลัก ก็ได้แก่ การเป็นผู้หาอาหาร (Food provider) นอกเหนือจากการทำไร่นา แล้วผู้หญิงก็ยังเข้าป่าหาอาหาร จับสัตว์ ปลูกผักเลี้ยงสัตว์ที่บ้าน ไปจนกระทั่งถึงการปรุงอาหารการ เก็บรักษาอาหาร เป็นต้น ในปัจจุบันนี้ผู้หญิงในโลกที่สาม 90 เปอร์เซ็นต์ ยังทำมากิน เพื่อการยังชีพ ของตนเองและครอบครัวอยู่

2. บทบาทในการทำงานบ้าน บทบาทนี้ก็หมายถึงงานทุกอย่างในบ้าน นับตั้งแต่การหาน้ำสะอาดทั้งกินใช้ ทำความสะอาดเสื้อผ้า ร่างกาย และที่อยู่อาศัย การหาเชื้อเพลิง แหล่งพลังงานมาหุงต้ม การดูแลบุตรหลานทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคมทั้งในยาม ปกติและยามป่วยไข้

3. บทบาทในการเสริมรายได้ เมื่อครอบครัวเกิดความต้องการอันที่จริง ความคิดเรื่องผู้ชายเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัวนั้น เป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วคราวช่วยยามของสังคม ตะวันตกในบางช่วงเท่านั้น แต่ความคิดนี้ได้แผ่ขยายออกมาเป็นอุดมการณ์ครอบคลุมทั่วไป ทำให้ ข้อยกเว้นกลายเป็นข้อสรุปทั่วไป แต่ปรากฏการณ์นี้แทบจะไม่เคยเป็นจริงเลยในชนบทในโลกที่ สาม เพราะนอกจากผู้หญิงชนบทจะทำงานในไร่นา ในสวน และในบ้านแล้ว ผู้หญิงก็ยังทำหน้าที่ เป็นแม่ค้ารายย่อยเก็บหาของป่าหรือหาปลาเก็บผักจากสวนไปขายหรือแลกเปลี่ยนในตลาด หรือใน กรณีที่หมู่บ้านเกิดขาดแคลนสิ่งต่างๆ ผู้หญิงก็จะหาของจากหมู่บ้านไปแลกกับบ้านอื่น ๆ เป็นต้น

นภัส อัสวไชยชาญ (2517, อ้างถึงใน กอบกุล อิงคฺุทานนท์, 2550: 95-96) กล่าวว่า เมื่อพินิจพิเคราะห์หัดดูแล้ว ก็เห็นข้อเท็จจริงอยู่ว่า บทบาทหน้าที่ของสตรีที่ต้องแสดงตลอดมา โดยไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงอีกทั้งผู้ชายก็ไม่คิดจะแย่งชิงบทบาทนี้ด้วยเช่นกันนั้นก็คือ บทบาท แม่ศรีเรือนที่ต้องรับผิดชอบดูแลปากท้องของสมาชิกในบ้าน นับตั้งแต่การหุงหาอาหาร ล้างถ้วยล้างชาม ไปจ่ายตลาด ซื้อข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ฯลฯ ภารกิจอันดับรองลงมาก็คือบทบาทของผู้หญิงเก่งที่ต้องหา รายได้มาจุนเจือครอบครัว หาของป่า เช่นเห็ด หน่อไม้ และผักต่าง ๆ ไปขายหรือแลกเปลี่ยนใน

ตลาดพอหมอดกุกุทำนา ก็ยังต้องหารายได้เสริมด้วยการทอผ้า ทอเสื่อ สานตะกร้า กระจุง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือผู้หญิงชนบท นอกจากต้องไปกรำแดด กรำฝน ทำนา ทำไร่ ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์แล้วยังต้องรับบท “แม่ค้า” เทียบเก็บผัก บ้างก็แปรรูปอาหาร เพื่อไปขายต่อ เรียกได้ว่า มือไม้ของหญิงไม่เคยหยุดนิ่ง แม้สักนาที่สตรีชนบทมิได้ลักษณะเป็นประเภทเดียวเหมือนกันหมดและสตรีเหล่านี้ทำงานนาประเภทมากมายหลายอย่าง นิยามบทบาทของสตรีมีอยู่หลายวิธี คนจำนวนมากมองผู้หญิงมาแต่ดั้งเดิมว่าเป็นผู้ที่ทำบ้านให้เป็นบ้าน เป็นศูนย์กลางของชีวิตในครอบครัว แต่กิจกรรมของสตรีจัดเป็นประเภทได้สุดแท้แต่ว่าสตรีเหล่านี้ทำงานที่มีผลออกเงยหรือ เป็นผู้ให้กำเนิดแรงงาน สิ่งที่แตกต่างกัน ก็นี่จะเป็นตัวแบ่งแยกกว่าสิ่งไหนเป็นงานที่ทำให้เกิดรายได้เป็นค่าตอบแทนและเป็นงานหรือกิจกรรมที่ผูกครอบครัวและพัฒนาลูกหลานรุ่นต่อไปในอนาคต (รวมทั้งการให้กำเนิด ทางชีววิทยา และการผลิตอาหาร การดูแลเด็ก และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ) และนิยามบทบาทของสตรีอีกอย่างหนึ่งคือการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างผู้ให้กำเนิดบุตร คนงาน (รวมทั้งด้านการผลิตและการบำรุงรักษา) และผู้จัดการ (ทั้งของตนเอง และที่อื่น ๆ) คำว่า “ผู้ให้กำเนิด” เน้นบทบาทที่ถูกกำหนดมาทางด้านชีววิทยาของสตรี และเป็นบทบาทที่จำกัดไว้สำหรับสตรีโดยเฉพาะให้ผิดแผกไปจากบทบาทการผลิตทางสังคมเรื่องอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้เป็นความรับผิดชอบที่ติดตัวมากับสตรี “คนงาน” จะเหมาะสมกว่าเนื่องจากว่ากิจกรรมมีหลายหลากชนิด เช่น การผลิตอาหาร เสื่อผ้า และที่อยู่อาศัย การจัดเตรียมอาหาร ทำความสะอาด การจัดซื้อส่งของและการจัดหาน้ำและเชื้อเพลิง ล้วนเป็นงานที่มีค่า เป็นสิ่งที่อาจทำเพื่อได้รับเงินตอบแทนก็ได้ ส่วนคำว่า “ผู้จัดการ” ที่ได้รวมไว้ในที่นี้ด้วย เพราะการปฏิบัติงาน (โดยใช้ทรัพยากร) และการควบคุมการจัดการเกี่ยวกับงานเกี่ยวกับทรัพยากร และรายได้แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2552: 4) ได้สรุปว่า เราสามารถมองเห็นผู้หญิงกับเศรษฐกิจที่เป็นจริง 3 ส่วนด้วยกันคือ หนึ่งเศรษฐกิจที่เป็นทางการหรือเศรษฐกิจในระบบสองเศรษฐกิจนอกระบบ และสามเศรษฐกิจภาคครัวเรือน จะเห็นว่าสตรีมีบทบาทในการหารายได้เพิ่มขึ้นเพื่อเจือจุนครอบครัว แต่บทบาททางด้านครัวเรือนของสตรีก็ไม่ได้ลดหย่อนไป การเพิ่มงานให้สตรีทำในเศรษฐกิจอื่น ไม่เป็นผลให้บทบาทในครอบครัวลดน้อยลงเลย อาจมีบุรุษบางท่านที่อาจช่วยงานในด้านครัวเรือน แต่ก็น้อยมากงานที่บุรุษช่วยจะมีเครื่องทุ่นแรงที่สามารถช่วยผ่อนเบาแรงงานได้ เช่น งานซักผ้า อาจมีเครื่องซักผ้ามาใช้จะทำให้บุรุษสามารถทำงานได้ง่ายขึ้น เป็นต้น

อาบ นาอะจิด (2553: 3) กล่าวว่า ผู้หญิงคือ แม่บ้านวันนี้ หรือผู้ที่จะเป็นแม่บ้านในวันหน้า มีหน้าที่มากมายที่ผู้สันตติในวิชาคหกรรมศาสตร์ สรุปเป็น 5 ประการ คือ หนึ่งเป็นผู้ทำงานของครอบครัว สองเป็นผู้จัดการหรือผู้บัญชาการของครอบครัว สามเป็นผู้ควบคุมการใช้จ่ายของครอบครัว สี่เป็นผู้อบรมบ่มนิสัยของคนในครอบครัว และห้าเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ภาพ

ระหว่างคนในครอบครัวหรือระหว่างคนในครอบครัวกับชุมชน หรือ จะย่อลงให้สั้นเพียง 2 ประการ คือ หนึ่งหน้าที่งานทางเศรษฐกิจ และสองหน้าที่งานทางสังคม หน้าที่เหล่านี้อาจทำร่วมกับพ่อบ้านหรืออาจทำเองโดยอิสระ ประเภทของงานที่ผู้หญิงในครอบครัวเกษตรทำมากกว่าผู้ชายมีอยู่ 3 ประเภท คืองานเลี้ยงสัตว์ คือ เป็ด ไก่ สุกรและสวนครัว งานบ้าน และงานรับจ้างทำการเกษตร

อาจกล่าวได้ว่า บทบาทสตรีได้ถูกกำหนดและคาดหวังจากสังคมไทย โดยสังคมไทยคาดหวังให้สตรีมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจในครัวเรือนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั้นจะมีอยู่อย่างน้อย 3 บทบาท คือ 1) บทบาทเรื่องการเอาชีวิตรอดของตนเองและครอบครัวงานที่ผู้หญิงทำเพื่อเล่นบทบาทนี้ที่เป็นหลัก 2) บทบาทในการทำงานบ้าน และ 3) บทบาทในการเสริมรายได้

1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

คำว่า “การพัฒนา” ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยนักเศรษฐศาสตร์ได้นำมาใช้เรียกการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในทวีปยุโรป อันเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้แรงงานจากคนและสัตว์เป็นพลังงานจากเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ต่างๆ ทำให้วิถีการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายประการ เช่น อาชีพเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม สถานที่ประกอบอาชีพเปลี่ยนจากเรือสวนไร่นาเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ระบบการผลิตแบบเพื่อการยังชีพเป็นเพื่อการค้า ที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากชนบทเป็นเมือง สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนจากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นต้น ชีวิตในโรงงานอุตสาหกรรมยังไม่ได้มาตรฐานหลายประการ เช่น ขาดสวัสดิภาพและความปลอดภัย โรงงานคับแคบ แสงสว่างไม่เพียงพอ มีการใช้แรงงานเด็กและผู้หญิง ค่าจ้างต่ำ เป็นต้น นักเศรษฐศาสตร์จึงนำคำว่า “การพัฒนา” มาใช้เพื่อเรียกวิถีการยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของชาวยุโรปในขณะนั้นให้สูงขึ้น และเป็นที่ยอมรับของนักสังคมศาสตร์โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ประเทศต่าง ๆ ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ให้คืนสู่สภาพเดิม บางประเทศได้รับเอกราชให้ปกครองตนเอง จึงต้องหาแนวทางในการพัฒนาประเทศของตน ทำให้คำว่า “การพัฒนา” แพร่หลายมากยิ่งขึ้น (สนธยา พลศรี, 2545: 8)

1.2.1 ความหมายของการพัฒนา

สนธยา พลศรี (2547: 1-18, อ้างถึงใน วิโรจน์ จิมดี, 2551: 8-11) ได้รวบรวมความหมายและแนวคิดของการพัฒนา จำแนกออกเป็น 10 ลักษณะ คือ ความหมายจากรูปศัพท์ ความหมายโดยทั่วไป ความหมายทางเศรษฐศาสตร์ ความหมายทางพัฒนาบริหารศาสตร์ ความหมายทางเทคโนโลยี ความหมายทางการวางแผน ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ ความหมายทางพุทธศาสนา ความหมายทางสังคมวิทยา และความหมายทางด้านการพัฒนาชุมชน ดังนี้

ความหมายจากรูปศัพท์

โดยรูปศัพท์ คำว่า “การพัฒนา” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Development” แปลว่า การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิม หรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์ เป็นที่น่าพอใจ ส่วนความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทยนั้น หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น

ความหมายโดยทั่วไป

โดยทั่วไปแล้ว “การพัฒนา” มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายจากรูปศัพท์ หมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงเวลาที่ต่างกัน กล่าวคือ ถ้าในปัจจุบันสภาพการณ์ของสิ่งนั้นดีกว่า สมบูรณ์กว่าก็แสดงว่าเป็นการพัฒนา “การพัฒนา” ในความหมายโดยทั่วไปจึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้คุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม

ความหมายในทางเศรษฐศาสตร์

นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ว่า หมายถึงความเจริญเติบโต โดยเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เช่น ผลผลิตรวมของประเทศเพิ่มขึ้น รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ประชากรมีรายได้เพียงพอที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนได้ เป็นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจตามเนื้อหาของวิชาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการเน้นความหมายในเชิงปริมาณ คือ การเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ๆ

ความหมายในทางพัฒนาบริหารศาสตร์

นักพัฒนาบริหารศาสตร์ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” เป็น 2 ระดับ คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ “การพัฒนา” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบกระทำทำให้ดีขึ้นอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียว ส่วนในความหมายด้านกว้างนั้น “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบกระทำทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อม ๆ กัน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

“การพัฒนา” ในความหมายของนักพัฒนาบริหารศาสตร์ จะมีขอบข่ายกว้างกว่า ความหมายจากรูปศัพท์ ความหมายโดยทั่วไป และความหมายทางเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวมาแล้ว เพราะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ปริมาณ (มากขึ้น) และ สิ่งแวดล้อม (มีความเหมาะสม) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

ความหมายทางเทคโนโลยี

ทางเทคโนโลยี “การพัฒนา” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบอุตสาหกรรม และการผลิตด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้วยนักวิทยาศาสตร์และนักประดิษฐ์ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง จากสังคมประเพณีนิยมเป็นสังคมสมัยใหม่หรือการพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของ มนุษย์ด้วยเทคโนโลยีนั่นเอง จะเห็นได้ว่า ความหมายของการพัฒนาในทางเทคโนโลยีแตกต่าง ออกไปจากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัยด้วย ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีซึ่งมีความหมายอีกแนวทางหนึ่ง

ความหมายทางการวางแผน

ในทางการวางแผน “การพัฒนา” เป็นเรื่องเกี่ยวกับการชักชวน การกระตุ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจังเป็นไปตามลำดับ ขั้นตอนต่อเนื่องกันเป็นวงจร โดยไม่มีการสิ้นสุด ดังนั้นการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ด้วยการวางแผนที่ดี มีการบริหารและจัดการอย่างเป็นระบบทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

“การพัฒนา” ในความหมายของนักวางแผน จะเป็นไปในอีกแนวทางหนึ่ง โดยอาจสรุปได้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการของมนุษย์ไว้ล่วงหน้า ใน ลักษณะของแผนและโครงการแล้วบริหารหรือจัดการให้เป็นไปตามแผนและโครงการจนประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่า ความหมายของการพัฒนา ทางการวางแผนกำหนดให้การพัฒนาเป็นกิจกรรมของมนุษย์และเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ ล่วงหน้าเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงไม่ได้เกิดจากการวางแผนโดยมนุษย์ ไม่ใช่การพัฒนาใน ความหมายนี้

ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ

ในขั้นของการปฏิบัติ “การพัฒนา” หมายถึง การชักชวนหรือกระตุ้นให้เกิด การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิบัติตามแผน และโครงการอย่างจริงจัง และเป็นลำดับขั้นตอน ต่อเนื่องกันในลักษณะที่เป็นวงจร ไม่มีที่สิ้นสุด การพัฒนาในความหมายของการปฏิบัตินี้ เป็น ความหมายต่อเนื่องจากความหมายทางการวางแผน โดยมุ่งเน้นถึงการนำแผนและโครงการไป ดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะถึงจะมีแผนและโครงการแล้ว แต่หากไม่นำไปปฏิบัติการ พัฒนาก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

ความหมายทางพุทธศาสนา

ในทางพุทธศาสนา “การพัฒนา” มาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนาหรือวัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูนขยาย ทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นในทางวัตถุ คำว่า “การพัฒนา” หรือคำว่า “เจริญ” นั้นไม่ได้แปลว่า ทำให้มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวนั้น แต่มีความหมายว่าตัดหรือทิ้ง เช่น เจริญพระเกศาหรือตัดผม มีความหมายว่ารก เช่น สุติยาโลกาพุทโธ แปลว่า อย่าเป็นคนรกโลกอีกด้วย ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริงๆ คือ ต้องไม่เกิดปัญหาติดตามมา หรือ ไม่เสื่อมลงกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลง ไม่ใช่เป็นการพัฒนา แต่เป็นหายนะซึ่งตรงกันข้ามกับการพัฒนา

ความหมายทางสังคมวิทยา

นักสังคมวิทยา ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรม และมีประสิทธิภาพ การพัฒนาเป็นเป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึงทั้งการเปลี่ยนแปลงสถาบันต่างๆ ทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองอีกด้วย

นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือ มนุษย์ กลุ่มทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายในทางพระพุทธศาสนา คือ การเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุข และมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายทางการวางแผน คือ ด้วยวิธีการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผน เรียกว่า การบริหารและจัดการ นั่นเอง

ความหมายทางการพัฒนาชุมชน

นักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ไว้ว่า หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคมโดยรวม ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ ความสามารถของตนเองและร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น การพัฒนาเป็นเสมือนกลวิธีหรือมรรควิธี (Means) ที่ทำให้เกิด (Ends) ที่ต้องการ คือ คุณภาพชีวิต ชุมชน และสังคมดีขึ้น

นักพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ไว้ใกล้เคียงกับนักสังคมวิทยา คือ เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงมนุษย์ และสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้น แต่นักพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นมนุษย์ในชุมชนต้องร่วมกันดำเนินงานและได้รับผลจากการพัฒนาร่วมกัน

ฟรีเรย์ (Freire, 1972: 10) กล่าวถึงการพัฒนาว่าเป็นการมีเป้าหมายที่ถูกต้องซึ่งมีความสำคัญมาก และเป็นสิ่งจำเป็นจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นหนทางเพิ่มขึ้นที่มีค่า

ริกส์ (Riggs, 1970: 7) ให้ความเห็นของการพัฒนา (Development) ว่าเป็นการเจริญขึ้นของระดับองค์กรทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการทำลายรูปแบบของ โครงสร้างทางสังคมแบบเก่า และการเปลี่ยนแปลงจะเริ่มจากการจัดระบบในส่วนบนขององค์กรแล้วแผ่ขยาย ซึมลงสู่ส่วนล่าง และดำเนินเรื่อยไปจนครอบคลุมองค์กรอย่างกลมกลืน

สตรีเทิน (Streeten, 1972: 3) ให้ความเห็นว่า การพัฒนาได้แก่ การมีความก้าวหน้า (Progress) ในมิติต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน คือ

1. ผลผลิต (Output) และรายได้ (Income)
2. สภาพะของการผลิต (Conditions of production)
3. ระดับความเป็นอยู่ (Level of living) ซึ่งได้แก่ ภาวะโภชนา ที่อยู่อาศัย เป็นต้น
4. ทศนคติ (Attitude) ต่อการทำงาน
5. สถาบันต่าง ๆ (Institutions) และนโยบาย (Policy)

กราเซีย (Garcia 1982: 4) กล่าวถึงการพัฒนาในแง่ของการพัฒนาสังคมว่าเป็นกระบวนการที่เป็นองค์ประกอบทางเศรษฐกิจ และไม่ใช่เศรษฐกิจที่มีการกระทำอย่างต่อเนื่อง และมีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านปริมาณ (Quantity) และคุณภาพ (Quality)

โรเจอร์ และ เบิร์ดจ (Roger and Burdge, 1972: 6) ให้ความหมายการพัฒนา (Development) ว่า คือ รูปแบบหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งแนวการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้จะช่วยปรับปรุง โครงสร้าง องค์กรทางสังคมดีขึ้น

คอนสแตนตินา (Constantina, 1984: 7) กล่าวถึงการพัฒนา (Development) คือขบวนการที่ต่อเนื่อง ซึ่งแสดงความสามารถของมนุษย์ในการควบคุมการดำรงชีพของเขาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเขาได้รวบรวมแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาว่า ต้องมุ่งเน้นไปยัง

1. ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในอนาคต
2. ความสามารถของตัวบุคคลในการช่วยเหลือตนเอง
3. ความสามารถในการควบคุมตัวเอง

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทางหรือวางแผนไว้ล่วงหน้า

เพื่อสร้างความเสมอภาคทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ระหว่างชุมชนต่าง ๆ อีกทั้งยังรวมถึง การปรับปรุงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนาเพื่อประโยชน์สุขแก่ตัวของมนุษย์เอง

1.2.2 ลักษณะของการพัฒนา

เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งและหลายสาขาวิชา ทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ แต่ลักษณะที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้ (สนธยา พลศรี, 2545: 5-6)

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นหรือให้มีความเหมาะสม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลง ทั้งระบบ ซึ่งเป็นลักษณะตามความหมายทางด้านพัฒนาบริหารศาสตร์

2. มีลักษณะเป็นกระบวนการ (Process) คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่อง โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้

3. มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้า ๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้

4. เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะ เปลี่ยนแปลงใคร ด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

5. เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง การพัฒนา เศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

6. เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็น เพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริง จึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

7. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะ มนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผน โครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและ สิ่งต่าง ๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้ว จะไม่ใช่การพัฒนา แม้ว่าจะมีลักษณะอื่น ๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

8. ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุข เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

9. มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือสามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพ ปริมาณ สิ่งแวดล้อม ความคงทนถาวร การประเมินผลจากผู้ที่เกี่ยวข้องว่ามีความเหมาะสมหรือพึงพอใจหรือไม่ และระดับใด เป็นต้น

10. สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การพัฒนานอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อมนุษย์ สังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันมนุษย์แล้ว รูปแบบ กระบวนการ และวิธีการพัฒนาเองก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วย การพัฒนาใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ

1.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทสตรี

การพัฒนา สืบเนื่องจากสภาพธรรมชาติที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือ อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่โดดเดี่ยว การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (Family) เผ่าพันธุ์ (Tribe) ชุมชน (Community) สังคม (Society) และประเทศ (Country) และเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” และ “ผู้ตาม” รวมทั้งมีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม หรือการจัดระเบียบภายในกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น รวดเร็วยิ่ง ๆ ขึ้น เมื่อประมาณปี 2500 ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน (Community development) เข้ามาในประเทศไทย โดยมีความเชื่อกันว่า แนวคิดนี้เหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาชุมชนทั้งในเมืองและในชนบท ทุกคนนี้ก็ยังมีหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน ได้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีแนวคิดการพัฒนาที่ไทยรับมาจากต่างประเทศอีก เป็นต้นว่า การบริหารการพัฒนา (Development administration) และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sufficiency development) อย่างไรก็ตามที่น่ายินดีว่า ทุกวันนี้ประเทศไทยมีแนวคิดการพัฒนาของตนเอง ที่สำคัญคือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรืออาจเรียกว่า การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy)

ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอดีตเรื่องมาสถานภาพของสตรีไทย ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม สตรีมักถูกมองเป็นสิ่งที่ด้อยค่า ไร้ความสามารถ ถูกกดขี่ ข่มเหง และกีดกัน ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ไม่มีสิทธิ บทบาท ฐานะใดในทางสังคม ไม่ได้ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมผู้ชาย ทั้งที่สตรีเองก็เป็นมนุษย์เช่นเดียวกันกับผู้ชาย และซึ่งสถานภาพความเป็นมนุษย์นั้น มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน โดยไม่คำนึงถึง เพศ วัย สัญชาติ ศาสนา ทั้งยังเป็นสาระสำคัญตาม

ธรรมชาติ ความเป็นมนุษย์ที่ไม่อาจพราก หรือทำให้สูญเสียชีวิตไปด้วยวิธีการใด ๆ การไม่เคารพในสิทธิสตรี ตลอดจนการเลือกปฏิบัติต่อผู้เป็นสตรีนั้นแต่เดิมอาจเป็นเพราะสภาพสังคมสมัยโบราณที่มีการถือปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยที่ผู้ชายจะมีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บทบาทของสตรีลดลง ในปัจจุบันนั้นสตรีเองก็ได้รับการศึกษาขั้นสูง มีความสามารถ และมีบทบาทสำคัญอย่างมากทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองทำให้สิทธิสตรีได้รับการพัฒนา ขอมรับ และคุ้มครองในด้านต่างๆมากมายหลายด้านตามมา

ในเรื่องแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทสตรี นั้นได้มีนักวิชาการได้ให้ความสำคัญและศึกษาไว้ ดังนี้

จูไรร์ตัน จันทรธำรง (2536: 22, อ้างถึงใน อัจฉรา กันทะวงศ์, 2555: 44) ได้กล่าวถึงผู้หญิงและการพัฒนาว่า “การพัฒนาสตรี หมายถึง การทำให้สถานภาพและบทบาทของสตรีเท่าเทียมกับบุรุษ ถ้าหากสตรีสามารถตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ เกี่ยวกับชีวิตของตนโดยอิสระ ไม่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของผู้อื่นและมีสิทธิหน้าที่ ตลอดจนโอกาสในการประกอบกิจการต่าง ๆ ภายในครอบครัวและสังคมเท่าเทียมกับบุรุษ ก็อาจจะกล่าวได้ว่า สตรีมีสถานภาพสูง”

อัจฉรา กันทะวงศ์ (2555: 44) ได้สรุปไว้ว่า การพัฒนาบทบาทสตรี หมายถึง การที่สตรีได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เพื่อสิทธิความเสมอภาคเท่าเทียมบุรุษ และเป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งในปัจจุบันสังคมได้เปิดโอกาสให้สตรีมีสิทธิมีเสียง มีอิสระในการดำเนินชีวิตเลือกที่จะทำอะไร ไม่ทำอะไร โดยไม่ต้องเป็นฝ่ายถูกเอาเปรียบดังเช่นอดีตอีกต่อไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีของสตรีเพราะสตรีก็มีศักดิ์ศรีเท่ากับบุรุษ

ปอลจิต นามทอง (2545: 74-101, อ้างถึงใน อัจฉรา กันทะวงศ์, 2555: 45) ได้กล่าวว่า การพัฒนาบทบาทสตรีนั้น เกิดขึ้นในทศวรรษที่ 1950 – 1970 โดยมีสมมติฐานเกี่ยวกับบทบาทสตรีว่า

1. สตรีเป็นผู้ต้องได้รับการพัฒนา
2. บทบาทสำคัญที่สุดของสตรีในการพัฒนาประเทศ คือ บทบาทในการเป็นแม่
3. การเลี้ยงดูเด็กเป็นบทบาทที่สตรีทำได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

สตรีจึงควรได้รับการพัฒนาเพื่อการเป็นแม่ที่ดี ดังนั้น โครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับสตรีจึงอยู่ในรูปการสงเคราะห์ เช่น โครงการความช่วยเหลือด้านอาหาร มาตรการขจัดภาวะทุโภชนาการ และการวางแผนครอบครัว ในขณะที่มุ่งเพิ่มความสามารถในการผลิตแก่แรงงานชายเพื่อเร่งการเจริญเติบโตในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

สรุปได้ว่า การพัฒนาบทบาทสตรี หมายถึง การที่สตรีได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง จนเป็นที่ยอมรับในสังคม เป็นการทำให้สถานภาพและบทบาทของสตรี

เท่าเทียมกับบุรุษ มีสิทธิหน้าที่ตลอดจนโอกาสในการประกอบกิจการต่าง ๆ ภายในครอบครัวและสังคมเท่าเทียมกับบุรุษ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีของสตรี

1.2.4 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

สนธิ สมักรการ (2544: 132) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ได้เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ และมีการกล่าวอ้างและเอ่ยถึงมากขึ้นภายในระยะเวลาประมาณ 20-30 ปีนี้เอง การพัฒนาชุมชนนั้น เราอาจถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมืองและพัฒนาชนบทได้เหมือนกัน เพราะคำว่า “ชุมชน” (Community) นั้น อาจะอยู่ในชนบทหรือในเมืองก็ได้ แม้ว่างานพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศโลกที่สาม มักจะกระทำกันในชนบทมากกว่าในเมืองก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่า การพัฒนาชุมชนในเมืองจะกระทำมิได้ความจริงแล้ว ชุมชนเมืองใหญ่ ๆ หลายแห่งก็ต้องพัฒนาเหมือนกัน อาทิ บริเวณแหล่งเสื่อมโทรมต่างๆ รวมทั้งบริเวณที่มีบ้านเรือนประชาชนตั้งอยู่หนาแน่น และที่ซึ่งยังไม่ได้ใช้ประโยชน์เต็มที่อื่นๆ

เจลิยว บุริภักดี และคณะ (2545: 45) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือ การทำให้คนซึ่งอยู่ในพื้นที่บริเวณที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเป็นอยู่ การศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และอื่น ๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น มีความสุข รู้รักสามัคคี และร่วมมือกันทำงานได้

สนธยา พลศรี (2545: 50-51) กล่าวว่า ลักษณะการพัฒนาชุมชนมีดังนี้

1. เป็นการดำเนินงาน โดยคนและใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ ไม่พึ่งพาบุคคลหรือทรัพยากรนอกชุมชน นอกจากนี้มีความจำเป็นจริงๆ คือ เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น

2. เป็นการร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน คนในชุมชนกับหน่วยงานของรัฐหรือคนในชุมชนกับภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ ตามขีดความสามารถที่มีอยู่

3. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีเป้าหมายหรือทิศทาง สามารถควบคุมความสมดุลที่จะเปลี่ยนแปลงได้ กำหนดปริมาณคุณภาพและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมได้

4. เกิดจากความตั้งใจและการกระทำของมนุษย์ ตามแผนและโครงการที่กำหนดขึ้น ไม่ใช่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

5. เป็นการพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน ให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเอง บุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนและชุมชนให้ได้มาตรฐานตามที่ต้องการ

6. เป็นกระบวนการให้การศึกษา โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพและมีความพร้อมที่จะรองรับการพัฒนา

7. เป็นกระบวนการจัดองค์กรหรือกลุ่ม เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นการผ่นีกกำลังของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดศักยภาพหรือพลังของชุมชนและนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน

8. เป็นการนำกลวิธีหรือวิธีการต่าง ๆ มาใช้ เช่น การใช้ตัวนำการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงเจตคติ การสร้างผู้นำ การสร้างกลุ่ม การเสริมสร้างทักษะและความสามารถในด้านต่างๆ เป็นต้น จึงมีลักษณะเป็นการผสมผสานวิธีการเหล่านี้มาใช้ในการพัฒนาชุมชน

9. มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย การพัฒนาชุมชนเป็นของคนในชุมชน ดำเนินการโดยคนในชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน เป็นการให้สิทธิเสรีภาพ อิสระภาพ เสมอภาค และภราดรภาพแก่คนในชุมชน ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนเองและชุมชนได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานโดยคนและกลุ่มคนเป็นจำนวนมาก การทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องนำวิธีการแบบประชาธิปไตยมาใช้จึงจะประสบความสำเร็จ

10. เป็นการศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการ วิธีการ โครงการ และขบวนการทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะของกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน ที่ต่อเนื่องกันไปทุกเพศทุกวัย คือ ตลอดชีวิตของคนในชุมชน ไม่มีสิ้นสุดในช่วงชีวิตใดชีวิตหนึ่ง เพราะชุมชนไม่หยุดนิ่ง มีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาชุมชนจึงต้องดำเนินการต่อเนื่องกันไปไม่มีสิ้นสุด

จะเห็นได้ว่าการพัฒนานาชุมชน เป็นกระบวนการพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชน กลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเองและชุมชน โดยร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน ตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ รวมทั้งการใช้พลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนด้วย ซึ่งลักษณะของการพัฒนาชุมชนนั้น จะเกิดขึ้นจากบุคคลในชุมชนร่วมมือกันพัฒนา โดยอาจมีการสนับสนุนของภาครัฐหรือภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ โดยมีกระบวนการให้ความรู้ มีกระบวนการจัดองค์กร มีการนำกลวิธีหรือวิธีการต่างๆมาใช้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนตนเองมากที่สุด การพัฒนาชุมชน โดยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน จะสามารถทำให้ชุมชนนั้นพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

2. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy) เป็นปรัชญาหรือแนวปฏิบัติหรือแนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self sufficiency) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี 2540 (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2541) เพื่อให้ประชาชนคนไทยก้าวทันต่อโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ถ้าใช้ความพอเพียงเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติก็จะสามารถอยู่ได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สามารถปรับตัวและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้ (ปรียานุช พิบูลสรารุช, 2549) ซึ่งแนวคิดนี้ ทรงพระราชทานแก่นิสิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 (อภิชัย พันธเสน, 2549) และเมื่อภายหลังได้เน้นย้ำแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคม และต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำแนวคิดนี้ไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนทั่วไป ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักบริหารในสาขาต่าง ๆ นำคำนี้ไปใช้อย่างหลากหลาย เช่น เศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548) ระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้/ เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2550) เศรษฐศาสตร์แนวพุทธหรือพุทธเศรษฐศาสตร์ (พระธรรมปิฎก, 2539) เศรษฐศาสตร์พอเพียง (อภิชัย พันธเสน, 2549) เศรษฐกิจพื้นฐาน/ เศรษฐกิจสมดุล/ เศรษฐกิจบูรณาการ/ เศรษฐกิจศีลธรรม/ เศรษฐกิจทางสายกลาง/ เศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา (ประเวศ วะสี, 2544) สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” แทนคำเหล่านั้น

2.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายของคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักบริหารในสาขาต่าง ๆ ให้คำนิยาม และตีความหมายแตกต่างกันในมิติที่หลากหลาย เพราะเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมีขอบเขตกว้างขวาง (สมพร เทพสิทธา, 2541) การให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงของนักวิชาการโดยสรุปครอบคลุมใน 4 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านเศรษฐกิจ เป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินและสามารถอุ้มชูตัวเองอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุดโดยไม่พึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด และไม่ผลิตหรือบริโภคเกินกำลัง ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน อันจะนำไปสู่การก้าวพ้นจากความยากจน สร้างความมั่นคงทางรายได้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามควรแก่อัตภาพ

2. มิติด้านสังคม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแห่งการแบ่งปันบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร มีความเมตตา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งให้เกิดความสามัคคี ความพึงพอใจ และสังคมที่สงบสุข เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียน การเอาเปรียบและการมุ่งร้ายทำลายกัน

3. มิติด้านสิ่งแวดล้อม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน สังคม ประเทศชาติและโลกโดยรวม ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ ของทรัพยากรดิน น้ำ ป่า แร่ธาตุ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความเป็นปกติของภูมิอากาศ กระแส/ทิศทางลม คลื่น พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น ซึ่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินี้ นอกจากจะเป็นปัจจัยในการผลิตและการบริการแล้ว ยังเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญและจำเป็นในการดำรงชีวิต และการดำเนินชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายบนโลก การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงควรเป็นไปด้วยความเคารพและระมัดระวัง ด้วยความรับผิดชอบต่อคนรุ่นหลังที่จำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ในการดำรงชีวิตเช่นกัน

4. มิติด้านวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชนซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย อันประกอบด้วยอุดมการณ์บางอย่าง โลกทัศน์บางอย่าง ความสัมพันธ์บางอย่างและค่านิยมบางอย่าง อยู่กันด้วยซึ่งรวมเรียกว่า วัฒนธรรม ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงสัมพันธ์และเติบโตจากฐานทางวัฒนธรรมที่มั่นคง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม ไม่ฟุ้งเฟ้อ พุ่มพวย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สินเกิดการทุจริตคอร์ปชั่น ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

นอกจากนี้ อภิชาติ พันธเสน (2549) ให้ความเห็นว่า การทำความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ นั้น มิควรจะนำเฉพาะเนื้อความของพระราชดำรัสมาพิจารณาเท่านั้น แต่จำเป็นต้องเข้าใจบริบททางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในขณะที่มีพระราชกระแสรับสั่งด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ อำพน เสนาณรงค์ (2552) กล่าวว่า การทำความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวและพิจารณาแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้พระราชทาน แก่เกษตรกร ประชาชน บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในวาระและสถานที่ต่าง ๆ ประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) พระราชกระแสรับสั่งสะท้อนความห่วงใยที่พระองค์ทรงมีต่อสถานการณ์ในบ้านเมืองและพสกนิกรชาวไทย ความสำคัญของพระบรมราโชวาทนี้อยู่ที่พระองค์ทรงเห็นว่า แนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวอาจเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้วจึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ถ้าใช้ภาษาเศรษฐศาสตร์อธิบายตามความหมายนี้ ก็คือแทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม มาพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานก่อน

นั่นคือ ทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกินก่อนหรืออาจจะกล่าวได้ว่า เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไปจากความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงในมิติด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น พบว่า มีความหมายที่หลากหลายสอดคล้องกับการนำไปใช้และปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทาง การดำรงอยู่ และแนวปฏิบัติของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคล/ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับองค์กรที่อยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง โดยมองให้ครอบคลุมหลากหลายมิติ เน้นการพึ่งตนเอง ก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วขยายไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสภาพ ทำให้เกิดความสมดุลขึ้นในสังคมนั้น ๆ และนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืนตลอดไป โดยครอบคลุมใน 4 มิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งในแต่ละด้านสามารถให้ความหมายได้ ดังนี้

1. มิติด้านเศรษฐกิจ เป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินและสามารถอุ้มชูตัวเองอยู่ได้ โดยไม่เดือดร้อน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุดโดยไม่พึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด และไม่ผลิตหรือบริโภคเกินกำลัง

2. มิติด้านสังคม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแห่งการแบ่งปันบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร มีความเมตตา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งให้เกิดความสามัคคี ความพึงพอใจ และสังคมที่สงบสุข เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียน การเอารัดเอาเปรียบ และการมุ่งร้ายทำลายกัน

3. มิติด้านวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชนซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย อันประกอบด้วยอุดมการณ์บางอย่าง โลกทัศน์บางอย่าง ความสัมพันธ์บางอย่างและค่านิยมบางอย่าง อยู่กันด้วยซึ่งรวมเรียกว่า วัฒนธรรม ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงสัมพันธ์และเติบโตจากฐานทางวัฒนธรรมที่มั่นคง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม ไม่ฟุ้งเฟ้อ พุ่มพวย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม

4. มิติด้านสิ่งแวดล้อม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน สังคม ประเทศชาติและโลกโดยรวม ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ ของทรัพยากรดิน น้ำ ป่า แร่ธาตุ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความเป็นปกติของภูมิอากาศ กระแส/ทิศทางลม คลื่น พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น

2.2 องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

จากพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานเนื่องในโอกาสต่าง ๆ กัน นับตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระราชดำรัสดังกล่าวจึงเชิญผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่าง ๆ มาร่วมกัน

พิจารณาก่อนกรองสรุปลงประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) และต่อมาพบว่านักวิชาการ นักบริหาร นักการศึกษาได้นำองค์ประกอบดังกล่าวไปเป็นแนวทางการปฏิบัติในระดับและด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ดังนั้นในการกำหนดองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้จากคำนิยามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้พระราชทานเมื่อปี พ.ศ.2542 ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์”

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบ 5 ส่วนอย่างสมบูรณ์ที่สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนากรอบทฤษฎีทางเศรษฐกิจได้ (Foundation for economic theory framework) ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548)

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในแนวทางที่ควรจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ทุกระดับ โดยมีแนวคิดทางสายกลางเป็นหัวใจสำคัญของกรอบแนวคิด

3. คำนิยาม ความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพื่อเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในแต่ละคุณลักษณะมีความหมาย ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

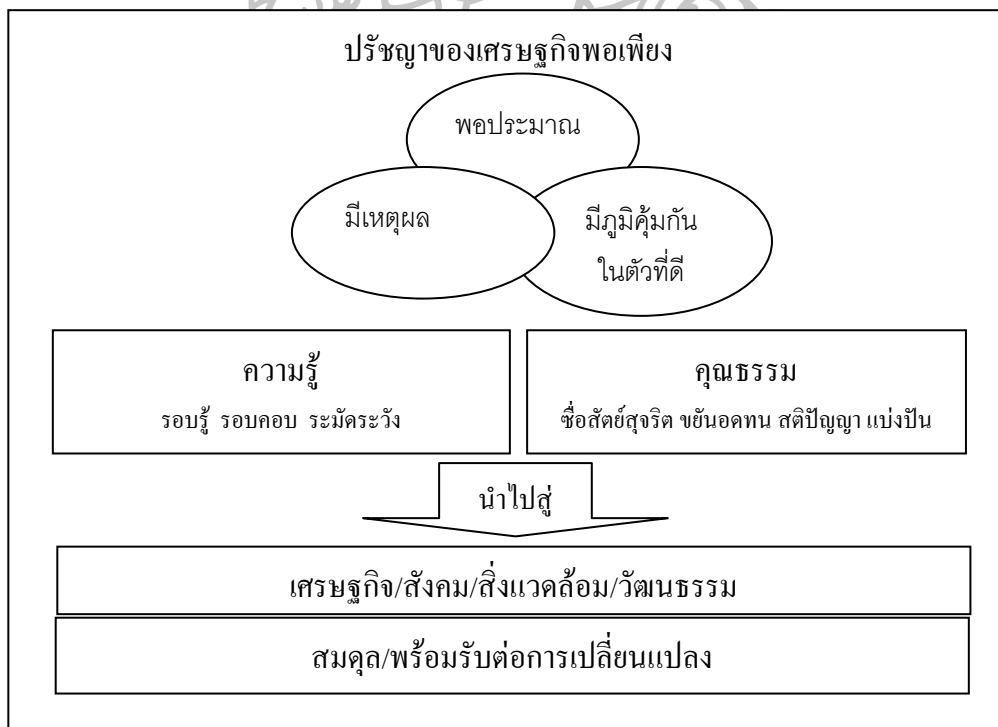
4. เงื่อนไข การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการนำไปใช้ให้เกิดผลในการปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย ด้านจิตใจที่ตระหนักในคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาและในระดับปฏิบัติรอบคอบในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญามาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

ส่วนในเชิงทฤษฎีสามารถแยกองค์ประกอบทั้ง 3 ของเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ส่วนที่สร้างให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ ทรัพยากรในสถานการณ์ที่ปราศจากผลกระทบภายนอก (Deterministic optimality) ซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ และความมีเหตุผล และส่วนที่เป็นองค์ประกอบที่เสริมประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรให้พร้อมต่อการรองรับผลกระทบจากภายนอก ซึ่งมีความไม่แน่นอน (Stochastic optimality) อันได้แก่ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

แนวคิดเรื่องความพอประมาณมี 2 แนวทางหลัก ได้แก่ ความพอประมาณโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ทางสังคมที่ถูกระบุ และความพอประมาณ โดยเปรียบเทียบกับศักยภาพของตนเอง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความหมายครอบคลุมกระบวนการ Optimization ภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ หรือใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่อง Bounded rationality นอกจากนี้ความพอประมาณยังสามารถนำมาซึ่งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนหรือการสร้างประสิทธิภาพในเชิงพลวัตได้ด้วยความสำหรับความมีเหตุมีผลในบริบทของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีความเป็นเอกลักษณ์

เฉพาะตัว เนื่องด้วยมีปัจจัยในเรื่องคุณธรรมกำกับควบคู่กับการดำเนินทางสายกลาง ในขณะที่คำจำกัดความทางทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับความมีเหตุมีผล เช่น Rationality หรือ Rational expectation และ Common knowledge ไม่สามารถอธิบายความมีเหตุมีผลในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างสมบูรณ์ส่วนแนวคิดเรื่อง ระบบภูมิคุ้มกันในตัวของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกันโดยรวม กล่าวคือ มีลักษณะในการบริหารความเสี่ยง การกระจายความเสี่ยง การป้องกันความเสี่ยง การลดความเสี่ยง และการสร้างกลไกที่ก่อให้เกิดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ยังมีข้อแตกต่างในด้านของหลักการตัดสินใจ ซึ่งทางสายกลาง เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจได้แทนหลัก Optimization และอาจจะเหมาะสมกว่าภายใต้ข้อจำกัดของความไม่แน่นอนจากอนาคตสำหรับเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความรู้และคุณธรรมในระบบเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วยความรู้ 3 ด้าน คือ รอบรู้ ในวิชาการต่าง ๆ รอบคอบในการเชื่อมโยงและระมัดระวังในการนำความรู้ ไปใช้ ส่วนเงื่อนไขคุณธรรมที่ต้องมีคุณธรรมในมิติของจิตใจและการกระทำที่เน้นความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน และความเพียร ตามสรุปองค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, เข้าถึงเมื่อ 23 มิถุนายน 2556, เข้าถึงได้จาก <http://www.chaoprayanews.com>

จากองค์ประกอบเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวซึ่งเกิดขึ้นบนพื้นฐานของเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความรู้และคุณธรรม

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของคนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยแยกเป็นคุณลักษณะ 3 ประการ ตามคำนิยามของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ

1. มีความพอประมาณ หมายถึง ยึดถือวิถีไทย อยู่แต่พอดี ไม่ฟุ้งเฟ้ออย่างไร้ประโยชน์ ไม่ยึดวัตถุเป็นที่ตั้งยึดทางสายกลาง และอยู่กินตามฐานะ

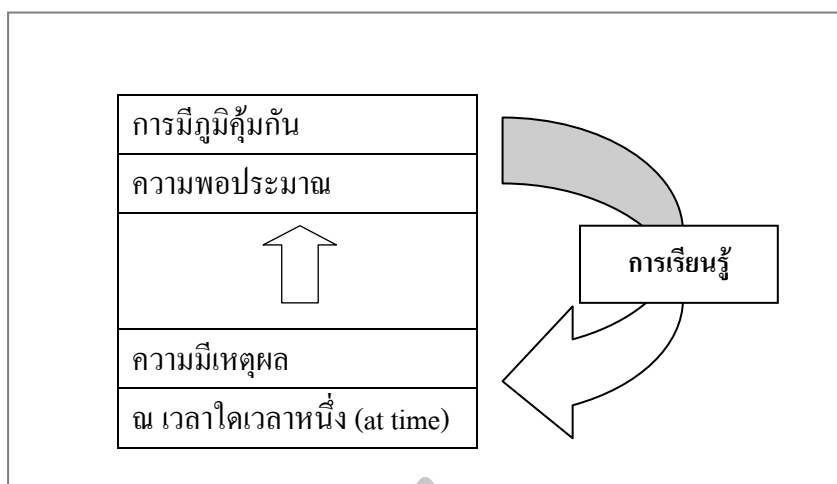
2. มีเหตุผล หมายถึง การใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง มีการเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่หลักลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยงหรือการกู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็ว

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) ได้ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทั้ง 3 ประการ และความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขทั้ง 2 ประการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ข้อสรุป ดังนี้

1. คุณลักษณะทั้ง 3 ประการ มีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเป็นระบบและมีได้หลายรูปแบบ โดยได้แสดงให้เห็นถึงตัวอย่างของความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทั้ง 3 ประการในรูปแบบหนึ่ง คือ ความมีเหตุผลเป็นพื้นฐานของความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว กล่าวคือ ความมีเหตุผลเป็นกระบวนการเสริมสร้างให้ความพอใจเป็นไปอย่างพอประมาณ ระดับของความพอประมาณก็จำเป็นต้องมากพอที่จะสร้างภูมิคุ้มกันในตัว และการมีภูมิคุ้มกันในตัวก็จะช่วยเสริมสร้างให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างมีเหตุผลในระยะยาว

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะ 3 ด้าน
 ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กรอบแนวคิดทฤษฎี
 เศรษฐกิจพอเพียง, เข้าถึงเมื่อ 21 มีนาคม 2550, เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th/>.

2. เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม จำเป็นที่ต้องอยู่คู่กันอย่างสมดุลภายใต้ระบบ
 เศรษฐกิจพอเพียง หากขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งแล้วสามารถทำให้กระบวนการตัดสินใจผิดพลาด
 และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยิ่งยั้งทั้งนี้ในทัศนะของคณะผู้ศึกษาวิจัยของสำนักงาน
 คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ ได้นำเสนอให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะ 3
 ประการและเงื่อนไข 2 ประการ ในลักษณะเป็นการนำปัจจัยในเรื่องความรู้และความดี มาประมวล
 รวมกับความมีเหตุผล หากได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและลงมือกระทำอย่างจริงจัง ก็จะนำพา
 ความเจริญรุ่งเรืองมาสู่การดำเนินงานและการพัฒนาสังคม ดังนั้น ความมีเหตุผลบนพื้นฐานของ
 ความรู้และคุณธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญพื้นฐานในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติต่อไป

3. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในบริบทต่าง ๆ พบว่า สามารถใช้ได้
 ในทุกระดับ ทุกวงการ ตั้งแต่การดำเนินชีวิตในครอบครัว การบริหารองค์กร การวางแผนธุรกิจของ
 บริษัทภาคเอกชน การกำหนดนโยบายและการจัดสรรงบประมาณในภาครัฐ การพัฒนาวงการ
 วิชาการ การพัฒนาท้องถิ่น ไปจนถึงการพัฒนาประเทศตลอดจนการดำเนินกิจกรรมในภาค
 ประชาชน และประชาสังคม (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549) ผู้วิจัยจึงนำเสนอเนื้อหาใน 2 ลักษณะ คือ
 ลักษณะแรกเป็นการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้าน/ระดับต่าง ๆ และลักษณะที่สองเป็นการนำ
 เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้าน/ ระดับต่าง ๆ

ในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้าน/ ระดับต่าง ๆ ได้มีนักวิชาการและหน่วยงานหลายแห่งได้เสนอแนะไว้คือ สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) กล่าวว่า การประยุกต์นำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้มีสาระสำคัญ ดังนี้

3.1.1 โดยพื้นฐาน คือ การพึ่งตนเองเป็นหลักการทำอะไรอย่างเป็นขั้นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง

3.1.2 พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมดุลสมผล และการพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง

3.1.3 การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วนแต่ละระดับ

3.1.4 ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ละด้านมีดังนี้

1. ด้านจิตใจ ได้แก่ มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนร่วม

2. ด้านสังคม ได้แก่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เลือกลงใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และ

4. ด้านเทคโนโลยี ได้แก่ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

นอกจากนี้ ยังได้นำเสนอการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านความคิด เป็นแนวพระราชดำริทางด้านความคิด 9 ประการ คือ

1.1 เป็นแนวคิดที่ก้าวพ้นพหุสถานความคิดแบบตะวันตก ซึ่งมีอิทธิพลต่อทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติทางการพัฒนา

1.2 เป็นแนวคิดที่ก้าวพ้นพหุสถานความคิดแบบวิภาษวิธี (Dialectical)

1.3 เป็นแนวคิดที่ปฏิบัติให้เห็นจริงได้

1.4 เป็นทฤษฎีที่มีความง่าย ไม่ซับซ้อน คนในทุกระดับสามารถเข้าใจ เข้าถึงและนำไปทำให้เห็นผลจริงทางปฏิบัติได้

1.5 เป็นทฤษฎีอักษัประสพการณ์ของประเทศไทยและลักษณะสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และลักษณะเด่นของความเป็นไทยเป็นพื้นฐาน

1.6 เป็นแนวคิดที่สมสมัยและเหมาะสมกับจังหวะเวลา

1.7 เป็นแนวคิดซึ่งแฝงไว้ซึ่งปรัชญาในการดำรงชีพและดำรงชาติ ไม่ใช่ เป็นเพียงทฤษฎีทางเศรษฐกิจอย่างเดียวแต่เป็นทฤษฎีแบบบูรณาการ

1.8 เป็นแนวคิดที่มีพลังในการกระตุ้นผู้ยากไร้ เพราะผู้ปฏิบัติสามารถมีความสุขได้ตามอัธยาศัยที่เหมาะสมกับสถานะของตน

1.9 เป็นแนวคิดที่ปลอดด้านการเมือง ผลประโยชน์และอุดมการณ์ จึงเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล

2. ด้านการเมือง การบริหาร และการปกครอง เป็นกลไกการพัฒนาทางการเมืองของประเทศที่เข้มแข็ง เพราะยึดหลักการของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน

3. ด้านการพัฒนาสังคม เป็นการมองสังคมอย่างเป็นองค์รวม ไม่แยกการพัฒนาออกเป็นส่วน ๆ ดังนั้น จึงมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนจิตสำนึกของตน

4. ด้านการวางผังภาคและเมือง สามารถนำไปสู่การวางผังภาค ผังเมือง และผังชนบท

5. ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และน้ำสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ในการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน แหล่งน้ำการผลิตธัญญาหาร และการเพาะพันธุ์พืช

6. ด้านการเกษตรและการอารักขาพืช

7. ด้านการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริเป็นการดำเนินชีวิตที่ต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด ไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลัง และมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

8. ด้านจริยธรรม มุ่งเน้นมรรควิธีของการดำเนินทางสายกลางตามแนวพระพุทธศาสนาผสมกลมกลืนด้วยมิติทางด้านจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง สงเคราะห์เกื้อกูลพึ่งพาได้

9. ด้านการเรียนรู้และการศึกษา มีลักษณะการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นองค์รวม มีการพัฒนาชีวิตอย่างประหยัด เรียบง่าย สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ ทักษะวิธีการทำงานที่เน้นความเพียร โดยมีเป้าหมายสู่ความพอเพียงบนพื้นฐานของมนุษย์ สุเมธ ตันติเวชกุล และ สุทิน ลีปิยะชาติ (2549) ได้เสนอว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับสังคมทุกระดับ ดังนี้

9.1 ระดับคนทุกวัย ทุกศาสนา สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ดังนี้

9.1.1 ดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

9.1.2 สอดคล้องกับหลักคำสอนของทุกศาสนาที่ให้ดำเนินชีวิตตามกรอบ
คุณธรรม

9.1.3 ไม่ทำการใดๆ ที่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น

9.1.4 ไม่พึ่งพาทำอะไรที่เกินตนเอง

9.1.5 รู้จักแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังของตน

9.1.6 ดำเนินชีวิตทางสายกลาง

9.2 ระดับบุคคล/ ครอบครัว สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ดังนี้

9.2.1 สามารถให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนใน 5 ด้าน ได้แก่ จิตใจ สังคม
เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

9.2.2 รู้จักคำว่า “พอ” และไม่เบียดเบียนผู้อื่น

9.2.3 พยายามพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความ
ชำนาญ

9.2.4 มีความสุขและความพึงพอใจกับชีวิตที่พอเพียง ยึดเส้นทาง
สายกลางในการดำรงชีวิต

9.3 ระดับเจ้าหน้าที่ของรัฐ สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ดังนี้

9.3.1 ต้องมีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบรู้ที่
เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ

9.3.2 การจัดเตรียมนโยบาย แผนงานหรือโครงการต่างๆ ต้องสอดคล้อง
กับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ และจิตใจควบคู่กันไป

9.4 ระดับนักธุรกิจ สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ดังนี้

9.4.1 สามารถกู้เงินมาลงทุนได้ เพื่อให้มีรายได้และต้องสามารถใช้หนี้ได้

9.4.2 ต้องมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร อดทน และรับผิดชอบ
ต่อสังคม โดยพัฒนาประสิทธิภาพ การผลิต

9.4.3 รักษาความสมดุลในการแบ่งปันผลประโยชน์ของธุรกิจใน
ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แก่ พนักงาน บริษัท ผู้บริโภค และสังคมโดยรวม

9.5 ระดับนักรการเมือง สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ดังนี้

9.5.1 กำหนดนโยบายการออกกฎหมาย และข้อบัญญัติต่าง ๆ หรือ
ดำเนินวิถีทางการเมืองให้ยึดมั่นอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงและผลประโยชน์ของส่วนรวม และ

9.5.2 มีทัศนคติและความคิดที่ดีบนพื้นฐานของความพอเพียง สุจริต
มีความเพียร และมีสติในการทำกิจการต่างๆ

9.6 ระดับครูอาจารย์ สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ดังนี้

9.6.1 ถ่ายทอด ปลุกฝังความรู้ความเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เด็ก
และเยาวชน

9.6.2 สอนให้คิดเป็น เข้าใจในหลักเหตุผล และ 3) มีความคิดในเชิง
สร้างสรรค์บนพื้นฐานของศีลธรรมและการพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป

9.7 ระดับชุมชน สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ดังนี้

9.7.1 รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและ
ความสามารถของตนและชุมชน

9.7.2 มีความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกให้เกิดพลังทางสังคม และ

9.7.3 พัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่าง ๆ

9.8 ระดับรัฐหรือระดับประเทศ สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ดังนี้

9.8.1 ชุมชน/ สังคมหลาย ๆ แห่งร่วมมือกันพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจ
พอเพียง

9.8.2 วางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียงและพร้อมก่อน จึง
ค่อยๆ ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญขึ้นไปตามลำดับต่อไป

9.9 ในการกำหนดนโยบายการคลัง สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้
ดังนี้

9.9.1 มีความพอดีไม่มากเกินไปจนกระทบเสถียรภาพไม่น้อยเกินไป
จนทำให้เศรษฐกิจชบเซา

9.9.2 มีเหตุผลและคล่องตัว

9.9.3 ทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ประเมินสถานการณ์รอบคอบ

9.9.4 ป้องกันปัญหาก่อนที่จะรุนแรงขึ้น และ

9.9.5 ดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีความพอดี
ไม่สูงไม่ต่ำจนเกินไป

9.10 ในการพัฒนาระบบการศึกษาไทย สามารถนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้
ดังนี้

9.10.1 ควรมุ่งไปสู่การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อ
ทำให้เกิดสติปัญญาความรอบรู้และศีลธรรมอันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่าง
เข้มแข็งและพอเพียง

9.10.2 สร้างระบบการศึกษาให้กับคนทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย

9.10.3 คำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐาน

9.10.4 สร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในส่วนของ สำนักงาน
ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2546) ได้นำเสนอการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับบุคคล
ครอบครัว และระดับชุมชน ดังนี้ 1) รายจ่ายสมดุลกับรายรับ 2) ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล/ มีความจำเป็น/
ไม่ใช้สิ่งของเกินฐานะ/ ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า ประหยัด 3) มีเงินออม/แบ่งปันผู้อื่น/ทำบุญ 4) มีจิต
สาธารณะ มีความเอื้ออาทร 5) มีน้ำที่ดื่ม มีคุณธรรม มีเมตตาธรรม 6) รู้จักวิเคราะห์ข้อมูลตนเอง 7) มี
กระบวนการเรียนรู้ 8) พัฒนากิจกรรมบนพื้นฐานของศักยภาพของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนา
อย่างสมดุล และ 9) มีกระบวนการติดตามและพัฒนาอย่างเป็นพลวัต

3.2 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ

ได้มีนักวิชาการนำเสนอแนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้
ในหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ หลายท่าน อาทิ สุขสรศักดิ์ กันตะบุตร (2550) ได้เสนอแนวปฏิบัติ สำหรับ
องค์กรแห่งความพอเพียง ดังนี้

1. การมองไกล (Tele-vision) ได้แก่ การคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว การ
ตัดสินใจเชิงนโยบาย

2. ให้คุณค่าแก่บุคลากรอย่างจริงจัง ได้แก่ พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ให้
โอกาสแสดงฝีมือ

3. จริงใจและปรารถนาดีต่อผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ เน้นตลาดเพื่อสังคม มอง
ทุกภาคส่วนประกอบกัน

4. ลดความเสี่ยงด้านการมีสินค้าหลากหลาย (บริการหลากหลาย/ รัฐ) ได้แก่
การลงทุนที่หลากหลาย การตลาดที่ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย

ไพฑูริย์ หาญสามัคคี (2549) เสนอกลยุทธ์ในการเป็นองค์กรแห่งความ
พอเพียง จะต้องเริ่มต้นที่ตนเอง และองค์กรของตนเองก่อน สร้างความเข้าใจ และความร่วมมือนำ
ที่จะดำเนินการ ดังนี้

1. การปลูกจิตสำนึกและเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมร่วมในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงและเข้มแข็ง เช่น 1) การประหยัดคอดอมด้านค่าใช้จ่ายส่วนตัว 2) การประหยัดด้านการใช้ทรัพยากร/ พลังงานในหน่วยงาน 3) การจัดทำบัญชีครัวเรือน 4) การลด/ ละ/ เลิกอบายมุข และ 5) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต

2. การรณรงค์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในเรื่องการเป็นองค์กรแห่งความพอเพียง วิธีการดำเนินงานเพื่อมุ่งไปสู่องค์กรแห่งความพอเพียงนั้นถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ เนื่องจากต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งจะต้องเกิดความคิด ความเข้าใจและปฏิบัติตนอยู่บนความพอเพียงของแต่ละบุคคลในองค์กร หรือเป็นการระเบิดจากข้างใน แต่มีกระบวนการที่ส่งเสริมดังนี้

2.1 การเรียนรู้ ผู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยเริ่มต้นจาก 1) การเรียนรู้จากแนวคิด ทฤษฎีและการปฏิบัติตามตัวอย่าง ซึ่งจะต้องแสวงหาบุคคลและชุมชนต้นแบบที่สามารถเรียนรู้ตามได้ 2) การแลกเปลี่ยนเครือข่ายชุมชน ในบางครั้งกรมองอยู่ในองค์กรของตนเองนั้นไม่อาจเห็นได้ชัดเจน ควรมีการศึกษาดูงานองค์กร/ชุมชนที่เป็นต้นแบบในการนำระบบเศรษฐกิจชุมชนไปใช้ เพื่อจะได้ซึมซับรับเอาแนวคิดมาปรับใช้ และ 3) การเรียนรู้จากเครื่องมือในระดับชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ การดำเนินการด้านสหกรณ์ชุมชน บัญชีรายรับ – รายจ่ายของชุมชน

2.2 การปฏิบัติสู่เศรษฐกิจพอเพียง เมื่อได้เรียนรู้แนวคิดแล้วจะได้นำไปปฏิบัติตามยุทธศาสตร์แห่งเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ 1) เลิกอบายมุขทุกประเภท 2) ลดรายจ่าย/ เพิ่มการออม/ แสวงหารายได้เสริมในทางที่ชอบ 3) ควบบริโภคร/ เหลือแจกจ่ายแบ่งปัน 4) การพึ่งพาตนเองในชุมชน/ การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) การทำธุรกิจแบบพอเพียง โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน กล่าวโดยสรุป การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้นมีอย่างหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพและบริบทที่แตกต่างกันออกไป เพราะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ให้เกิดขึ้นได้หลายด้าน โดยต้องพิจารณาตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับเงื่อนไขและสถานะที่เผชิญอยู่

ประเวศ วะสี (2544) ได้เสนอแนวทางเสริมสร้างคุณธรรมนำความรู้ และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวทาง ดังนี้

ขั้นที่ 1 ร่วมกันเรียนรู้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ตั้งแต่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียน ครูอาจารย์ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรได้ร่วมกันศึกษาเรียนรู้สร้างความเข้าใจในสาระสำคัญ ความหมายคุณค่าประโยชน์ของคุณธรรมนำความรู้และค่านิยมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดตระหนักสำนึกในความสำคัญว่าเป็นทางรอดทางเดียวของสังคมไทย

รวมทั้งเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยดั้งเดิมที่ถูกละเลกเสื่อมเลือนไป เนื่องจากถูกกระแสทุนนิยม วัตถุนิยม บริโภคนิยมตาโถมเข้ามาอย่างรุนแรงจนชวนเซหลงลืมไปนาน จำเป็นต้องร่วมมือร่วมใจฟื้นฟูขึ้นมาใหม่

ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายการพัฒนา ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรมและค่านิยมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับสภาพปัญหา บริบท ความสามารถ ความพร้อม วัฒนธรรม องค์กร ฯลฯ เช่น พึ่งตนเอง เรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่อง รับผิดชอบ วินัยใช้เหตุผล ประมาทตน ทุกคนมีส่วนร่วมค้ำถึงประโยชน์ต่อส่วนรวม ฯลฯ

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์สภาพปัญหาผู้เรียน ร่วมกันสังเกตจำแนกพฤติกรรม คุณลักษณะและทักษะของผู้เรียน ทั้งส่วนที่ใช่และไม่ใช่ สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนด วิเคราะห์ ทั้งลักษณะของปัญหาสาเหตุแห่งปัญญา ปัจจัยหลัก ปัจจัยเอื้อ ผลลัพธ์และผลกระทบที่มีต่อผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้อง และสังคม เพื่อให้เกิดความตระหนักและกระจำงในปัญหา เกิดฉันทะหรือแรงบันดาลใจที่จะร่วมกันแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ ประเมิน จำแนก ปัจจัย กระบวนการของโรงเรียน ร่วมกันเปิดใจวิเคราะห์ประเมินปัจจัย กระบวนการทั้งสิ้นทั้งมวลของโรงเรียน จำแนกให้ได้ว่าสิ่งใดเอื้อหรือไม่เอื้อต่อการพัฒนา สิ่งใดจัดว่ามีคุณค่าควรแก่การธำรงรักษา สิ่งใดต้องเลิกธาปรับเปลี่ยนคิดใหม่ทำใหม่ เช่น อยากรู้ให้ผู้เรียนพึ่งตนเองแต่ได้จัดการเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนรู้ ในลักษณะของการพึ่งตนเองใหม่ ครูอาจารย์ ผู้บริหารเป็นตัวอย่างที่ดีของการพึ่งตนเองหรือเปล่า การวิเคราะห์ควรครอบคลุมทุกองค์ประกอบย่อยในทุกระบบของโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน (คุณลักษณะ ทักษะ เจตคติ บทบาทท่าทาง รูปแบบการดำเนินชีวิต) การจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพบรรยากาศ การลงโทษ ใ้รางวัล การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดประสบการณ์เสริม การเรียน

ขั้นที่ 5 ร่วมกันกำหนดตัวชี้วัด กำหนดตัวชี้วัดแสดงความสำเร็จของการพัฒนาตามลำดับขั้น ทั้งด้านคุณภาพผู้เรียน ปัจจัย กระบวนการ เพื่อช่วยให้ทุกคนมองเห็นภาพงานตลอดแนว โดยระยะระยะเวลาการพัฒนาหรือวันเดือนปี ที่ผลสำเร็จจะปรากฏชัดเจน

ขั้นที่ 6 พัฒนาระบบ (ประยุกต์จากแนวทางของ TOPSTAR) พัฒนาทุกระบบทั้งระบบหลักและระบบสนับสนุนของโรงเรียนที่เชื่อว่า มีส่วนในการเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียน ระบุชื่อระบบ กระบวนการสำคัญวิธีการมาตรฐาน ตัวชี้วัด เกณฑ์ ชื่อแบบบันทึกมาตรฐาน ความสอดคล้องขององค์ประกอบ ข้อกำหนด

ขั้นที่ 7 นำระบบสู่การปฏิบัติ กำหนดแนวทางนำระบบสู่การปฏิบัติ จัดทำระเบียบปฏิบัติการความมุ่งหมายของระบบ ขอบข่าย คำจำกัดความ ความรับผิดชอบ รายละเอียดของการปฏิบัติ บันทึกมาตรฐาน เขียนคู่มือระบบ เพื่อทำแนวปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมให้ทุกฝ่ายรับรู้

และเข้าใจตรงกัน ระบุชื่อระบบ วัน เดือน ปี ที่ใช้ ความหมาย วัตถุประสงค์ ขอบข่าย นิยามศัพท์ ความรับผิดชอบ วิธีการปฏิบัติ บันทึกมาตรฐาน

ขั้นที่ 8 ปฏิบัติจริง เรียนรู้และพัฒนาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ อย่างต่อเนื่อง เข้มแข็ง จริงจัง จริงใจ ประเมิน ปรับปรุง เรียนรู้ และพัฒนาด้วยกัน ชื่นชมความสำเร็จและภาคภูมิใจร่วมกัน ถ้าบุคลากรทุกฝ่ายของโรงเรียนเป็น แบบอย่างที่ดี มีรูปแบบการดำเนินชีวิตและแสดงออกถึงความสัมพันธ์ต่อคนต่อสรรพสิ่ง โดยยึด หลักคุณธรรม หลักความพอเพียง ในทุกเรื่องทุกอย่าง โรงเรียนมีระบบการบริหาร การจัดการเรียนรู้ ฯลฯ ที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและค่านิยม เศรษฐกิจพอเพียง มีบรรยากาศที่เอื้อให้นักเรียนเรียนรู้และฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจริงจังตามสภาวะปกติ ด้วยการใช้สติปัญญาพิจารณาเหตุผล ความถูกต้องเหมาะสมด้วย ตนเองปฏิบัติด้วยความจริงใจ เต็มใจ อิ่มเอมใจ ไม่ใช่เพื่อคะแนน ด้วยข้อบังคับ กฎระเบียบ แต่ทำเพราะมีฉันทะที่จะทำดีเชื่อมั่น ศรัทธาในคุณค่าของความคิด มุ่งมั่นที่จะมีชีวิตที่งามและสามารถเข้าถึงความดีงามที่สูงยิ่งขึ้นไป

สุทิน ธีปิยะชาติ (2551) ได้เสนอการจัดการศึกษาภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาว่า การจัดการศึกษาอย่างพอเพียงที่มีการเรียนรู้ดีที่สุด คือ การเรียนรู้ตามรอย พระยุคลบาท ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาลูกศิษย์ให้สมบูรณ์ด้วย คุณธรรม สติปัญญา และความรู้ที่พอเพียงเพื่อ จะได้มีอาชีพ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี มีความสุขอย่างพอเพียงตลอดไป อันได้แก่ 1) เป็นต้นแบบแห่งความดีและการเรียนรู้ 2) ปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด ขยัน เสียสละ 3) รักษาจริยธรรม จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ 4) ใช้วัสดุ อุปกรณ์อย่างประหยัด เหมาะสม 5) ชีวิตพอเพียง แบ่งเวลา เหมาะสม คุณภาพชีวิตที่ดี 6) พุทธิ กิดดี ทำดี คุณลักษณะเหมือนลูกหลาน 7) พัฒนาศิษย์ให้รู้จักพึ่งพา และพัฒนาตนเอง สร้างสรรค์ ใฝ่รู้ 8) สอนให้รักษาผลประโยชน์สุขของชาติและประชาชน 9) สอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล เพื่อประยุกต์ให้เข้ากับภูมิสังคมนั้น และ 10) ให้ทุกภาคส่วนสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) ได้น้อมนำการดำเนินงาน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดนโยบาย และแนวทางการ ดำเนินงานให้โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งในด้านปริมาณและ คุณภาพเพื่อวางรากฐานสำหรับการพัฒนาที่ต่อเนื่องในระยะยาว คือ หลัก 3 ประกัน ได้แก่ การ ประกัน โอกาส การประกันคุณภาพ และการประกันสิทธิภาพ เพื่อให้เด็กที่เข้ารับบริการการศึกษา ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท หรือเด็กกลุ่มเปราะบาง มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในด้าน โอกาสที่จะได้เข้าเรียนมีการเน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในเรื่อง “คุณธรรมนำความรู้” เพื่อให้ เป็นบุคคลที่มีคุณภาพเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม พร้อมทั้งการมีประสิทธิภาพของการบริหาร

จัดการที่ได้รับการพัฒนาให้เกิดความคล่องตัวและชัดเจนส่งผลให้เกิดการกระจายอำนาจสู่การปฏิบัติในแต่ละช่วงชั้นได้อย่างเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (อ้างถึงใน ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549) กล่าวว่า ระบบการศึกษาต้องนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษายบนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นในเด็ก เยาวชน สอนให้นักเรียนนักศึกษาตระหนักถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า และเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อความผันผวนของเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทันรวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบ และระมัดระวังโดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต ที่สำคัญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังเน้นให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ดังนั้น เพื่อให้มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาจึงมีวิสัยทัศน์ของการขับเคลื่อน คือ สานเครือข่ายขยายความรู้ ควบคู่ประชาสัมพันธ์ โดยมีแนวทางในการขับเคลื่อน 2 ส่วน คือ ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการให้บริการ/ บริหารสถานศึกษา และส่งเสริมการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ ในห้องเรียน และส่วนที่เรียนนอกห้องเรียน หรือที่เรียกว่าการพัฒนาทักษะผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2550) ได้จัดทำแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบ สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา จัดการศึกษา และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมเกิดประโยชน์และความสุข โดยการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายสำคัญ คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยมเอกลักษณ์และความเป็นไทยซึ่งดำเนินการได้ใน 2 ส่วนคือ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

1. การบริหารสถานศึกษา นำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดการสถานศึกษา โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการและประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากรบริหาร ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ สภาพแวดล้อมอย่างคุ้มค่าเป็น

ประโยชน์สูงสุด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่มีคุณภาพ และสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

2. การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย การสอดแทรกสาระปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน ซึ่งมาตรฐานการเรียนรู้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีแล้วในสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2550) ได้เสนอแนวทางการประยุกต์ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ดังนี้

1. การนำแนวคิดด้านทักษะในการทำงานเป็นกรอบในการปฏิบัติงาน เช่น การทำงานเป็นการมีนิสัยรักการทำงาน การรู้จักวิเคราะห์งาน การวางแผนการทำงาน และการรู้จักปรับปรุงงานอยู่เสมอ

2. การนำเสนอแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่ง ทิศนา ขัมมณี ได้วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีใหม่ พบว่า ทฤษฎีใหม่นี้มีศักยภาพที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในศาสตร์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีหลักสำคัญอยู่หลายประการ ดังนี้

2.1 รู้จักพึ่งพาตนเอง

2.2 ดำรงชีวิตอย่างมีอิสระ

2.3 มีความสามารถในการบริหารจัดการ รู้จักคิด รู้จักระบบ

2.4 ความขยัน อดทน ไม่ทอดทิ้ง

2.5 มีความสามัคคี มีการแสวงหาความร่วมมือ และให้ความร่วมมือ มีการรวมกลุ่มและมีความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่าย

2.6 มีการศึกษาหาข้อมูล ข้อความรู้ และนำมาใช้ในการปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

2.7 รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

2.8 รู้จักพัฒนาตนเองขึ้นตามลำดับ และ

2.9 สามารถนำความรู้ หลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

เกษม วัฒนชัย (2550) กล่าวว่า ถ้านำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา ต้องปูพื้นฐานเรื่องการสร้างสังคมการเรียนรู้ หรือสังคมความรู้ ในโรงเรียนให้ได้ ต้องมีข้อมูลในการบริหาร ข้อมูลในการตัดสินใจไม่ใช่โหราศาสตร์ ไม่ใช่เล่นพรรคเล่นพวก ต้องสร้าง

สังคมคุณธรรมให้ได้ การดำเนินชีวิตของครู นักเรียนในเรื่องของความเพียร ความอดทนในการใช้สติปัญญา สถานศึกษาจะต้องสร้างสำนึกด้านคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็กก่อน มีการประยุกต์รูปแบบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละด้านอย่างง่าย ๆ ให้แก่นักเรียนนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยากเห็นเด็กไทยหนักเอา เบาผู้ สู้งาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งครูต้องช่วยให้นักเรียนเรียนรู้อย่างเต็มที่ สอนให้เด็กกระเปิดความรู้จากภายในสู่ภายนอก และนำหลักวิชาการต่าง ๆ มาใช้แก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน ครูมีการบริหารจัดการที่ดีในเรื่องหนี้สินเพื่อสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายของตนเองได้ ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาให้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งคุณธรรม 4 ประการ เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนา โรงเรียน เพื่อสร้างสังคมคุณธรรมที่เข้มแข็งภายในสถานศึกษา และมีความเข้มแข็งในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี นอกจากนี้โรงเรียนต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกัน 4 ด้าน เพื่อรับมือกับโลกาภิวัตน์ซึ่งภูมิคุ้มกันทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ระบบภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ เช่น โรงเรียนต้องมีเงินออม มีการประกันความเสี่ยงในอนาคต มีการลงทุนเพื่อการพัฒนา และมีการวางแผนระยะยาว ซึ่งอยากเสนอให้มีการตั้งกองทุนป้องกันวิกฤติในโรงเรียน

2. ระบบภูมิคุ้มกันด้านสังคม เช่น มีความรู้รักสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ มีคุณธรรม อยู่กินเป็นสุขทุนทางสังคมสูงซึ่งตนขอเสนอวิธีสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมให้นำไปสอนบุตรหลานคือ การสอนลูกออมและ ทำบุญ

3. ระบบภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม ถ้าภูมิคุ้มกันเข้มแข็งทุกคนจะมีความรู้สึกรหวางเห็นสิ่งแวดล้อมผู้บริหารมีนโยบายสิ่งแวดล้อม มีความสะอาดเป็นระเบียบ สามารถอยู่กับธรรมชาติได้อย่างไม่เบียดเบียน

4. ระบบภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ซึ่งถ้ามีแล้วจะมีความมั่นคงในวัฒนธรรมไทยเชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่น และเข้าใจวัฒนธรรมต่างชาติ

นอกจากนี้ยังอยากให้ผู้บริหาร โรงเรียนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา กำหนดนโยบายบริหารโรงเรียน ซึ่งจะเป็นการเริ่มต้นเสนอให้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้เริ่มจากรายรับ-รายจ่าย เป็นต้น รวมทั้งนำคุณธรรม 4 ประการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ มาพัฒนาโรงเรียน พร้อมทั้งแนะนำว่าถ้าจะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ต้องเตรียม 3 ด้าน ประกอบด้วย ต้องสร้างสังคมในสถานศึกษาให้เป็นสังคมที่ใช้วิชาการ เพื่อการวางแผนและการปฏิบัติ หากจะนำไปใช้ในการบริหารโรงเรียนต้องเป็นการบริหารฐานความรู้ ต้องสร้างสังคมในสถานศึกษาให้เป็นสังคมคุณธรรมก่อน และต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในสถานศึกษาให้มีความเพียรขยัน อดทน ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต (เกษม วัฒนชัย, 2550)

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางในการปฏิบัติของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเน้นการพึ่งตนเองก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วจึงขยายไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสภาพ ซึ่งหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

และเงื่อนไข 2 เงื่อนไข ได้แก่

1. เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการนำไปใช้ให้เกิดผลในการปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง องค์ประกอบด้านจิตใจที่ตระหนักในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา มีความรอบคอบในการดำเนินชีวิต

สรุปได้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง โดยมองให้ครอบคลุมหลายมิติ โดยเน้นการพึ่งตนเองก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วจึงขยายไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสภาพ ทำให้เกิดความสมดุลขึ้นในสังคมนั้น ๆ และนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งผู้ปฏิบัติจะต้องมีพื้นฐานของความรู้และคุณธรรมประกอบด้วย

3. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

3.1 ความหมายของผู้นำ (Leader)

คำว่า ผู้นำ (Leader) นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ดังต่อไปนี้

สตีลคิล (Stogdill, 1974) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้นำ โดยแบ่งงานวิจัยเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกระหว่าง ค.ศ.1904-1947 (พ.ศ. 2447-2490) ช่วงที่สองระหว่าง ค.ศ.1948-1970 (พ.ศ.2491-

2513) ผลการวิจัยช่วงแรกพบว่า ผู้นำคือผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการจัดระเบียบงานและดำเนินการจนงานสำเร็จ มีความฉลาด ความรู้สึกไวต่อความต้องการและความตั้งใจของผู้อื่น เข้าใจสถานการณ์อย่างดี พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบมีความคิดสร้างสรรค์ มีความมุ่งมั่น ความมั่นใจตนเอง ส่วนผลงานวิจัยช่วงที่สองพบว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีความสามารถในการจัดระเบียบงานโดยมีแรงผลักดันอันแรงกล้าต่อความรับผิดชอบและการทำงานให้สำเร็จ มีชีวิตชีวาและมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าประสงค์ อาจหาญและริเริ่มในการแก้ปัญหา มีแรงผลักดันในการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อสถานการณ์ทางสังคม เชื่อมั่นในตนเองและมีเอกลักษณ์ส่วนตัว เต็มใจรับผลกระทบจากการตัดสินใจและการกระทำพร้อมที่จะทนต่อความเครียด ความอึดอัดและความล่าช้า สามารถกระตุ้นพฤติกรรมผู้อื่นและสามารถจัดโครงสร้างระบบสังคมตามที่ต้องการ

คูบริน (Dubrin, 1998, อ้างถึงใน สุรัชย์ ชูคำ, 2552: 17) ได้ให้ความหมายของ ผู้นำว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ทำให้เกิดการประสบความสำเร็จ โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา หรือ ผู้นำ คือ บุคคลซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคง และช่วยเหลือบุคคลต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฎ์ และคณะ (2554: 24) กล่าวว่า ผู้นำ (Leader) จะเป็นบุคคลที่ทรงอิทธิพลต่อการทำงานของผู้อื่น เป็นขวัญและกำลังใจในการทำงานให้กับผู้ตาม ผู้นำจึงเปรียบเสมือนผู้ร่วมพลังให้สามารถทำงานได้จนสัมฤทธิ์ผล ซึ่งคุณลักษณะของการเป็นผู้นำทุกประเด็นที่คิดและทำต้องอยู่บนแนวคิดที่ว่า “มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง” “มองกว้าง” คือ ไม่ไข่มองอยู่แค่องค์กรของตน ไม่ว่าจะอะไรที่เกี่ยวข้องมีผลส่งมาหรือมีอิทธิพลกระทบจากภายนอก จากคนพวกอื่น กลุ่มอื่น จากปัญหาของโลก จากกระแสโลกาภิวัตน์ ต้องรู้ทั่วและรู้ทัน “คิดไกล” คือ คิดในเชิงเหตุปัจจัย ทั้งไปข้างหน้าและไปข้างหลัง เหตุปัจจัยที่เป็นมาจากอดีตประสานเข้ากับปัจจุบันแล้วเห็นอนาคต สามารถวางแผนเตรียมการเพื่ออนาคตให้บรรลุจุดหมาย “ใฝ่สูง” คือ มองจุดหมายที่ดั่งาม ความดั่งามของชีวิต ความดั่งามของสังคม ความเจริญก้าวหน้า ความมีสันติสุขของมวลมนุษยชน ผู้นำจะต้องมีความปรารถนาในสิ่งเหล่านี้อย่างจริงจัง

กาญจนา แสงสารพันธ์ (2548: 18) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า ผู้นำ (Leader) หมายถึง บุคคลที่สามารถใช้อำนาจหน้าที่และอำนาจบารมี ในการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามความคิดเห็นของตนและจงใจให้เกิดการประสานความร่วมมือปฏิบัติงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานได้

เกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์ (2549: 22) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า ผู้นำ (Leader) หมายถึง บุคคลผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ และได้รับการแต่งตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นผู้มีและใช้อำนาจในหน่วยงาน ที่จะดำเนินการดูแล ช่วยเหลือ กำกับ ติดตาม ประสานงาน สนับสนุน ส่งเสริม และ

พัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน เพื่อให้ปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ จนกระทั่งผลงานบรรลุเป้าหมายสูงสุดของหน่วยงาน

สรุปได้ว่า ผู้นำ (Leader) คือ บุคคลที่มีอิทธิพลสูงสุดในกลุ่ม ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะช่วยเหลือ จูงใจ กำกับ ติดตาม ให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ที่ต้องการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหน่วยงานที่ตั้งไว้

3.2 องค์ประกอบของผู้นำ

คูนท์ และ ดอนเนล (Koontz; and Donnel, 1976: 822, อ้างถึงใน สวัสดิ์ออร์ วงศ์ข้าหลวง , 2554) ได้ให้ข้อเสนอว่า การเป็นผู้นำที่ดีนั้นอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีองค์ประกอบอันเป็นสิ่งที่ผู้นำจะต้องสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ อยู่ 3 ประการคือ

1. ความสามารถในการเข้าใจถึงสภาพและความแตกต่างของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนย่อมมีสภาพและความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านบุคลิกภาพ สติปัญญา ฐานะความเป็นอยู่ ฯลฯ ซึ่งความแตกต่างดังกล่าว เกิดจากสาเหตุมากมายหลายประการ โดยปกติแล้วความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์จะมีความสัมพันธ์กับสภาพและความเป็นอยู่ของบุคคลนั้น ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่อันสำคัญของผู้นำที่ต้องพยายามสนองตอบความต้องการหรือความพึงพอใจขั้นต่ำสุดของบุคคลเหล่านั้นให้ได้ ทั้งนี้เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปด้วยความสงบสุข และมีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความสามารถในการชักจูงและให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง การกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามการชักจูงของผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาจะต้องขึ้นอยู่กับการประพฤติตัวของหัวหน้าหรือผู้นำด้วย ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียรของผู้นำ ย่อมทำให้ผู้ร่วมงานมีความเชื่อถือ และปฏิบัติตาม

3. ความสามารถในการแสดงพฤติกรรมกรรมการบริหาร หมายถึง ลักษณะการบริหารงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้นำจะต้องใช้ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ เวลา และสภาพของบุคคลในหน่วยงาน การมีพฤติกรรมกรรมการบริหารงานที่เหมาะสม ย่อมเร้าใจการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา และทำให้บรรยากาศของการทำงานเป็นไปในลักษณะที่ดี

ประคัลภ์ ปัทมพลังกูร (2553) กล่าวถึงคุณสมบัติหรือองค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่ดีไว้ 5 ประการ คือ

1. ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ต้องเป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้ว ก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้น ได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่แค่ฝันเพียงอย่างเดียว

2. ผู้นำที่ดีจะต้องกระจายงานให้ทีมงานอย่างเหมาะสม เป็นการนำแผนงานที่กำหนดไว้นั้น มากระจายสู่พนักงาน และทีมงาน โดยพิจารณาความเหมาะสมของพนักงานแต่ละคนให้เหมาะกับงานแต่ละอย่าง เพื่อให้เขาสามารถที่จะทำงานได้ตามที่ถนัด รวมทั้งให้โอกาสคนอื่น ๆ ได้ทำงาน ผู้นำอาจจะต้องยอมรับความเสี่ยงในเรื่องนี้ กล่าวคือ ยอมที่จะไว้วางใจพนักงาน และเชื่อว่าพนักงานจะสามารถทำงานนั้นได้ ผมเห็นผู้นำหลายคนที่ใช้วิธีนี้กับลูกน้องของตนเอง ก็อาจจะมีลูกน้องที่ทำไม่ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วลูกน้องจะทำเต็มที่เพราะนายไว้ใจอย่างมาก ก็ไม่อยากจะให้นายผิดหวัง

3. ผู้นำที่ดีจะต้องสร้างทีมงานได้ จะต้องเป็นคนทำงานให้สำเร็จ โดยเน้นทั้งงานเน้นทั้งคน และในการสร้างทีมงานที่ดี ผู้นำก็ต้องมีทักษะในการสื่อความที่ดี มีความเป็นธรรมชาติกับพนักงานทุกคนในทีม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เวลาทำงานก็จะเน้นให้ทุกคนร่วมกันทำงาน ไม่มีการทำตัวเด่นเพียงคนเดียว หรือรับแต่ชอบ ไม่ยอมรับผิด

4. ผู้นำที่ดีจะต้องสร้างแรงบันดาลใจให้พนักงานได้ มีพลังในการสร้างกำลังใจให้กับทีมงาน และกระตุ้นให้พนักงานมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จได้ เหมือนกับที่ Jack Welch อดีต CEO ของ GE ได้ใช้คำว่า Energize ก็คือการทำให้คนอื่นมีพลังในการทำงานอยู่เสมอ

5. ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้พัฒนาคนอื่นอยู่เสมอ มีความเข้าใจพนักงานที่มีผลงานไม่ดี และพยายามที่จะพัฒนาพนักงานให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานมากขึ้น ผู้นำที่ดีจะไม่ตำหนิพนักงานว่า “ทำไมโง่งง แค่นี้ยังทำไม่ได้” (ถ้าทำได้ก็คงมาเป็นหัวหน้าของผู้นำคนนี้ไปแล้ว) แต่จะพยายามพัฒนาให้พนักงานทำงานให้ได้ ผู้นำที่ดีจึงเปรียบเสมือนครู ที่สอนพนักงานทั้งด้านความรู้ในการทำงาน และเป็นตัวอย่างสำหรับพฤติกรรมที่เหมาะสมด้วย

สรุปได้ว่า ผู้นำที่ดีจะต้องมีความสามารถในการเข้าใจถึงสภาพและความแตกต่างของมนุษย์ มีความสามารถในการชักจูงและให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน มีความสามารถในการแสดงพฤติกรรมกรรมการบริหาร โดยการเป็นผู้นำที่ดีนั้นผู้นำจะต้องสร้างแรงบันดาลใจ สร้างกำลังใจให้กับทีมงาน และกระตุ้นให้ผู้ตามมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จได้

4. แนวคิด เกี่ยวกับการรับรู้

4.1 ความหมายของการรับรู้

การรับรู้ (Perception) เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองพฤติกรรมใดๆจะขึ้นอยู่กับ การรับรู้จากสภาพแวดล้อมของคนและ ความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพซึ่งปัจจัยการรับรู้ ประกอบด้วย ประสาทสัมผัส และปัจจัยทางจิตคือ ความรู้เดิม

ความต้องการ และเจตคติ เป็นต้น การรับรู้จะประกอบด้วยกระบวนการสามด้าน คือ การรับสัมผัส การแปลความหมายและอารมณ์ การรับรู้เป็นผลเนื่องมาจากการที่มนุษย์ใช้อวัยวะรับสัมผัส (Sensory motor) ซึ่งเรียกว่า เครื่องรับ (Sensory) ทั้ง 5 ชนิด คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง จากการวิจัยมีการค้นพบว่า การรับรู้ของคนเกิดจากการเห็น 75% จากการได้ยิน 13% การสัมผัส 6% กลิ่น 3% และรส 3% การรับรู้จะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพล หรือปัจจัยในการรับรู้ ได้แก่ ลักษณะของผู้รับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้า การที่มนุษย์จะรับรู้และสามารถพัฒนาจนเป็นการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ (อภิรักษ์, 2554)

1. สถิติปัญญา ผู้มีสติปัญญาสูงกว่า ย่อมรับรู้ได้ดีกว่าผู้มีสติปัญญาต่ำกว่า
2. การสังเกตและพิจารณา ขึ้นอยู่กับความชำนาญ และความสนใจต่อสิ่งเร้า
3. คุณภาพของจิตในขณะนั้น ถ้ามีความเหนื่อยอ่อน เครียด หรืออารมณ์ขุ่นมัว อาจ

ทำให้แปลความหมายของสิ่งเร้าที่สัมผัสได้ไม่ดี แต่ในทางตรงกันข้าม หากสภาพจิตใจผ่อนคลายปลอดโปร่ง ก็จะทำให้การรับรู้และการเรียนรู้เป็นไปด้วยดี และเป็นระบบ

ชัชวรินทร์ ศรีสมัย (2551: 12-13) ได้รวบรวมความหมายของการรับรู้ที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สุชน คงสวัสดิ์ (2543: 58) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนโดยทั่วไป บุคคลจะเข้าใจว่าการรับรู้ การรู้ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรับสัมผัสจากอวัยวะทั้ง 5 ซึ่งมีใช้เพียงเท่านั้น การรับรู้จะเริ่มต้นตั้งแต่เมื่อการมีสัมผัส และจะเข้าระบบประสาทส่วนกลางเพื่อนำข้อมูลต่างๆ ไปผสมผสานกับสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ผ่านมา แล้วประมวลข้อมูลเชื่อมโยงไปยังศูนย์กลางการควบคุมระบบประสาทต่างๆ ทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง

ประทวน แก้วห่อทอง (2542: 15) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง การสัมผัสที่มีความหมาย การรับรู้เป็นการแปลหรือการตีความแห่งการสัมผัสที่ได้รับการแสดงออกเป็นสิ่งที่หนึ่งสิ่งใด ที่มีความหมาย หรือรู้จักเข้าใจ ซึ่งในการแปลหรือตีความนี้จำเป็นที่อินทรีย์จะต้องใช้ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม หรือความชัดเจนที่เคยมีแต่หนหลัง กระบวนการรับรู้จะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วย 1) การสัมผัสหรืออาการสัมผัส 2) ชนิดและธรรมชาติของสิ่งเร้าที่มาเร้า 3) การแปลความหมายจากอาการสัมผัส 4) การใช้ความรู้เดิม หรือประสบการณ์เดิมเพื่อแปลความหมาย

เดวิช สมณะ (2548: 23) กล่าวว่า การรับรู้คือ การตีความข้อมูลที่ได้รับจากสิ่งเร้าจากภายนอกโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์ทั้งอดีตและปัจจุบันของแต่ละบุคคลเป็นเครื่องมือในการแปลความหมายของการรับรู้ นั่น ทำให้การรับรู้ในเรื่องเดียวกันอาจมีความหมายไปต่างกันได้

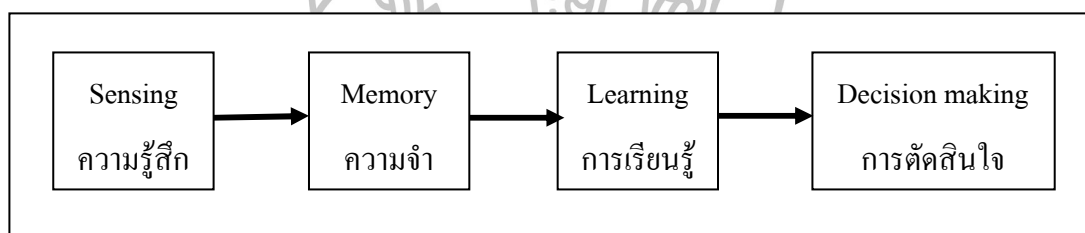
บริรักษ์ บุญลือพันธ์ (2546: 33) กล่าวว่า การรับรู้ คือกระบวนการที่บุคคลรับสิ่งเร้า และใช้ประสบการณ์หรือความรู้เดิมแปลความหมายของสิ่งเร้าที่สัมผัสนั้น

นอกจากนั้น ชมัยภรณ์ ศรีสมัย (2551: 13) ยังได้ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้คือ การที่บุคคลได้รับข้อมูลเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยประสบการณ์หรือการแสวงหา ด้วยการอ่าน ฟังข่าวสารทางสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

สรุปได้ว่าการรับรู้ หมายถึง การแปลความหมายจากการสัมผัส โดยเริ่มตั้งแต่ การมี สิ่งเร้ามา กระทั่งกับอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า และส่งกระแสประสาท ไปยังสมอง เพื่อการแปลความ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม หรือความชัดเจนที่เคยมีแต่หนหลัง เพื่อแปลความหมาย

4.2 กระบวนการของการรับรู้ (Process)

กระบวนการของการรับรู้ เป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวกันระหว่างเรื่องความเข้าใจ การคิด การรู้สึก (Sensing) ความจำ (Memory) การเรียนรู้ (Learning) การตัดสินใจ (Decision making) กระบวนการของการรับรู้ เกิดขึ้นเป็นลำดับดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงกระบวนการของการรับรู้

ที่มา: โนวาบิซ, การรับรู้ **Proception**, เข้าถึงเมื่อ 23 กันยายน 2556, เข้าถึงได้จาก

<http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/Perception.htm>

สิ่งเร้าไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ หรือสถานการณ์ มาเร้าอินทรีย์ ทำให้เกิดการสัมผัส (Sensation) และเมื่อเกิดการสัมผัสบุคคล จะเกิดมีอาการแปล การสัมผัสและมีเจตนา (Conation) ที่จะแปลสัมผัสนั้น การแปลสัมผัส จะเกิดขึ้นในสมอง ทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ เช่น การที่เราได้ยินเสียงดัง ปัง ปัง ๆ สมองจะแปลเสียงดังปัง ปัง โดยเปรียบเทียบกับเสียง ที่เคยได้ยินว่าเป็น เสียงของอะไร เสียงปืน เสียงระเบิด เสียงพลุ เสียงประทัด เสียงของท่อไอเสียรถ เสียงเครื่องยนต์ระเบิด หรือเสียงอะไร ในขณะที่เปรียบเทียบ จิตต้องมีเจตนา ปนอยู่ ทำให้เกิดแปลความหมาย และ ต่อไปก็รู้ว่า เสียงที่ได้ยินนั่นคือ เสียงอะไร อาจเป็นเสียงปืน เพราะบุคคลจะแปลความหมายได้ ถ้าบุคคลเคย มีประสบการณ์ในเสียงปืนมาก่อน และอาจแปลได้ว่า ปืนที่ตั้งเป็นปืน

ชนิดใด ถ้าเขาเป็นตำรวจ จากตัวอย่างข้างต้นนี้ เราอาจสรุป กระบวนการรับรู้ จะเกิดได้จะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. มีสิ่งเร้า (Stimulus) ที่จะทำให้เกิด การรับรู้ เช่น สถานการณ์ เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมรอบกาย ที่เป็น คน สัตว์ และสิ่งของ
2. ประสาทสัมผัส (Sense Organs) ที่ทำให้เกิดความรู้สึกสัมผัส เช่น ตาหู จมูกได้ กลิ่น ลิ้นรู้รส และผิวหนังรู้ร้อนหนาว
3. ประสบการณ์ หรือความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าที่เราสัมผัส
4. การแปลความหมายของสิ่งที่เราสัมผัส สิ่งที่เคยพบเห็นมาแล้วย่อมจะอยู่ในความทรงจำของสมอง เมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้า สมองก็จะทำหน้าที่ทบทวนกับความรู้ที่มีอยู่เดิมว่า สิ่งเร้านั้นคืออะไร เมื่อมนุษย์เรารู้จักเร้าโดยสิ่งแวดล้อม ก็จะเกิดความรู้สึกจากการสัมผัส (Sensation) โดยอาศัยอวัยวะสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา ทำหน้าที่ดูคือ มองเห็น หูทำหน้าที่ฟังคือ ได้ยิน ลิ้นทำหน้าที่รู้รส จมูก ทำหน้าที่ดมคือ ได้กลิ่น ผิวหนังทำหน้าที่สัมผัสคือรู้สึกได้อย่างถูกต้อง กระบวนการรับรู้ก็สมบูรณ์แต่จริงๆ แล้วยังมีการสัมผัสภายในอีก 3 อย่างด้วยที่จะช่วยให้เราสัมผัสสิ่งต่าง ๆ

เดวิด สมณะ (2548: 23, อ้างถึงใน ชมัยภรณ์ ศรีสมัย, 2551: 14) กล่าวว่า กระบวนการรับรู้เป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวระหว่างความเข้าใจ ความคิด การรู้สึก (Sensing) ความจำ (Memory) การเรียนรู้ (Learning) การตัดสินใจ (Decision Making) การแสดงพฤติกรรม โดยผู้รับสัมผัสจะต้องแปลความหมายของการสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วส่งไปที่สมอง เกิดการคิด การเข้าใจ เกิดการรับรู้ สมองจึงส่งคำสั่งไปยังอวัยวะให้แสดงปฏิกิริยาตอบสนองพฤติกรรมที่เกิดเนื่องมาจากร่างกายรับสิ่งเร้านั้นๆ โดยอาศัยความคิด ความเข้าใจ ประสบการณ์ และบางครั้งก็กระทำออกไปโดยมีอารมณ์ปะปนไปด้วย

สรุปได้ว่า กระบวนการรับรู้จะเกิดขึ้นต้องประกอบไปด้วย 1) การสัมผัสหรือการสัมผัส 2) ชนิดและธรรมชาติของสิ่งเร้าที่มาเร้า 3) การแปลความหมายจากการสัมผัส และ 4) การใช้ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมเพื่อแปลความหมาย

4.3 ปัจจัยกำหนดการรับรู้

สิ่งเร้าอย่างเดียวกัน อาจจะทำให้คนสองคน สามารถรับรู้ต่างกันได้ เช่น คนหนึ่งมองว่าคนอเมริกันน่ารัก แต่อีกคนมองว่า เป็นคนอเมริกัน เป็นชาติที่น่ารักน้อยหน่อยก็ได้ เพราะในใจเขาอาจชอบคนอังกฤษก็ได้ เลยชอบชาวอเมริกันน้อยกว่า ซึ่งก็แล้วแต่มุมมองของแต่ละคน แล้วแต่การรับรู้ของแต่ละคน การที่มนุษย์สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง และจะรับรู้ได้ดีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อ การรับรู้ เช่น ประสบการณ์ วัฒนธรรม การศึกษา เป็นต้น (โนวาภิซ, 2556)

ดังนั้นการที่บุคคล จะเลือกรับรู้สิ่งเร้าใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ในขณะที่ขณะหนึ่งนั้น จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มี 2 ประเภท คือ

1. อิทธิพลที่มาจากภายนอก ได้แก่ ความเข้มและขนาดของสิ่งเร้า (Intensively and Size) การกระทำซ้ำ ๆ (Repetition) สิ่งที่ตรงกันข้าม (Contrast) การเคลื่อนไหว (Movement)
2. อิทธิพลที่มาจากภายใน ได้แก่ แรงจูงใจ (Motive) การคาดหวัง (Expectancy) ความสนใจ อารมณ์ ความคิดและจินตนาการ ความรู้สึกต่างๆ ที่บุคคลได้รับ เป็นต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ยังแบ่งออกได้อีกเช่นแบ่งปัจจัยของการรับรู้ ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประการแรกลักษณะของผู้รับรู้ กับ ประการที่สองลักษณะของสิ่งเร้า ดังจะอธิบายดังนี้คือ

1. ลักษณะของผู้รับรู้

ลักษณะของผู้รับรู้ พิจารณาจากการที่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งใดก่อนหรือหลัง มากหรือน้อย อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับรู้ด้วยเป็นสำคัญประการหนึ่ง ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้รับรู้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพกับด้านจิตวิทยา ดังอธิบาย

1.1 ด้านกายภาพ หมายถึง อวัยวะสัมผัส เช่น หู ตา จมูก และอวัยวะสัมผัสอื่น ๆ ปกติหรือไม่ มีความรู้สึกสัมผัสสมบูรณ์เพียงใด เช่น หูตึง เป็นหวัด ตาเอียง บอดสี สายตาวาย สายตาสั้น ผิวหนังชา ตายด้าน ความชรา ถ้าผิดปกติหรือหย่อนสมรรถภาพ ก็ย่อมทำให้ การรับสัมผัส ผิดไป ด้อยสมรรถภาพในการรับรู้ลงไป ความสมบูรณ์ของอวัยวะสัมผัส จะทำให้รับรู้ได้ดี การรับรู้บางอย่าง เกิดจากอวัยวะสัมผัส 2 ชนิดทำงานร่วมกัน เช่น ลิ้นและจมูกช่วยกันรับรู้รส การรับรู้จะมีคุณภาพดีขึ้น ถ้าเราได้รับสัมผัสหลายทาง เช่น เห็นภาพและได้ยินเสียงในเวลาเดียวกัน ทำให้เราแปลความหมาย ของสิ่งเร้าได้ถูกต้องขึ้น

อีกประการหนึ่งต้องขึ้นกับ ขอบเขตความสามารถในการรับรู้ด้วยคือ ขอบเขตความสามารถโดยธรรมชาติในการรับรู้ของคน ซึ่งขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการรับสัมผัสและ ความสามารถในการแปลความหมายของสิ่งเร้า ความสามารถของอวัยวะสัมผัสมีขอบเขตจำกัด ไม่สามารถรับสัมผัสสิ่งเร้าได้ทุกชนิด แสงที่มีความเข้มน้อยเกินไป วัตถุขนาดเล็กมากเราไม่สามารถมองเห็นได้ พวกรังสี คลื่นวิทยุ ประสาทหูรับไม่ได้ เสียงที่เบาเกินไปจนไม่ทำให้ แก้วหู สั่นสะเทือนเราก็ไม่ได้ยิน นักลี้วงกระเป่า กระทำอย่างแผ่วเบามาก เราก็รับสัมผัสไม่ได้ ขนาดหรือความเข้ม

ของสิ่งเร้า ที่สามารถทำให้ อวัยวะสัมผัสเกิด ความรู้สึกได้ เรียกว่า Threshold การเปลี่ยนแปลงความเข้ม หรือขนาดของสิ่งเร้า เพื่อให้บุคคลสามารถรับรู้ได้ เรียกว่า The differential threshold ดังนั้นลักษณะของผู้รู้ด้านกายภาพ หรือสรีระวิทยาของบุคคล จะต้องสมบูรณ์ การรับรู้จึงจะสามารถแปลความออกมาได้

1.2 ด้านจิตวิทยา ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาของคนที่มียุทธผลต่อการรับรู้ นั้น มีหลายประการ เช่น ความจำ อารมณ์ ความพร้อม สติปัญญา การสังเกตพิจารณา ความสนใจ ความตั้งใจ ทักษะคำนิยม วัฒนธรรม ประสบการณ์เดิม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นผลจาก การเรียนรู้เดิม และประสบการณ์เดิม ทั้งสิ้น นักจิตวิทยา ถือว่า การรับรู้ นั้นเป็นสิ่งที่บุคคลเลือกสรรอย่างยั้ง (High Selective) เริ่มตั้งแต่รับสัมผัส เลือกเอาเฉพาะที่ต้องการ และแปลความ ให้เข้ากับตนเอง บุคคลจึงจะเลือกรับรู้สำหรับลักษณะของผู้รับรู้นั้น ยังมีปัจจัยด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ อีก 14 ข้อ คือ ความรู้เดิม ความต้องการหรือความปรารถนา สภาพของจิตหรืออารมณ์ เจตคติ อธิพิพลของสังคม ความตั้งใจ ความสนุกสนานเพลิดเพลินที่มีผลต่อการรับรู้ แรงจูงใจ คุณค่าและความสนใจที่มีผลต่อการรับรู้ ความดึงดูดในทางสังคม สติปัญญา การพิจารณาสังเกต ความพร้อมหรือการเตรียมพร้อมที่จะรับรู้ และการคาดหวัง ดังจะอธิบายเป็นข้อๆ โดยละเอียดดังนี้คือ

1.2.1 ความรู้เดิม และประสบการณ์ (Experience) ของแต่ละบุคคลจะทำให้บุคคลเข้าใจรับรู้เหตุการณ์ต่างๆ หรือภาพต่างๆ แตกต่างกันไป โดยที่กระบวนการรับรู้ เมื่อบุคคลรับสัมผัสแล้ว จะแปลความหมายอาจแปลในรูปสัญลักษณ์หรือภาพต่างๆ การแปลความหมายนี้จะต้องอาศัยความรู้เดิม และประสบการณ์เดิม ที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งที่เราจะรับรู้ ฉะนั้นถ้าหากไม่มีความรู้เดิม ไม่มีประสบการณ์เดิม ในเรื่องนั้นๆ มาแต่ก่อน ก็ย่อมจะทำให้ การรับรู้ผิดไปจากความเป็นจริง

1.2.2 ความต้องการ ความปรารถนา (need) หรือแรงจูงใจ ใครต้องการอะไรก็สนใจแต่สิ่งนั้น เช่น 2 คน ไปซื้อของด้วยกัน คนที่จะซื้อหนังสือก็ดูแต่หนังสือ คนที่จะซื้อเครื่องกีฬา ก็ดูแต่เครื่องกีฬา คนที่หิวก็มองแต่ร้านอาหารและต้องการรายการอาหาร คนที่ต้องการจับถ้ำก็มองหาแต่สัตว์ คนกำลังกระหายสนใจรายการเครื่องดื่ม ชูภาพให้ 3 คนดู แล้วถามทีละคนว่าเห็นอะไร ก.กำลังหิวเห็นอาหาร ข. กำลังเห็นเบียร์ เพราะกำลังอยากดื่ม ค. เห็นเด็กเพราะกำลังคิดถึงลูก

1.2.3 สภาพของจิตใจหรือภาวะของอารมณ์ คนเราขณะอารมณ์ดี มักจะไม่พิจารณารายละเอียดของสิ่งที่เร้ามากนัก มองไม่เห็น ข้อบกพร่อง มองเห็นสิ่งนั้น สิ่งนี้ดีไปหมด แต่ถ้าหากอยู่ในภาวะอารมณ์ไม่ดีไม่พอใจ เช่น หิว กระหาย เหนื่อยล้า เครียด กังวล ทุกข์ ขุ่นมัว เจ็บป่วย กังวลหรือได้รับอิทธิพลจากสารเคมีบางชนิด เช่น กินยาระงับประสาท ยานอนหลับ ดื่มสุรา ยาเสพติด ฯลฯ มักจะมองอะไรไม่ชอบใจ ไปหมด หากว่ามีอารมณ์ เสีย มาก ๆ อาจจะไม่รับรู้อะไรเลย หรือรับรู้ผิดพลาดมาก เมื่อคนมีอารมณ์เครียดมาก กล้ามเนื้อและประสาท จะมีความต้านทาน การรบกวนกระแสปะสาทสูง ทำให้การแปลความหมายผิดพลาด เกิดการรับรู้ไม่ดี ถ้าจิตใจแจ่มใสกระชุ่มกระชวย ใจคอปลอดโปร่ง การแปลความหมายย่อมจะดีและถูกต้องขึ้น

1.2.4 เจตคติ มีผลต่อการแปลความหมายคน ที่เรามีเจตคติไม่ดี ย่อม ให้เราเรารู้ว่า ย่อมเยาะ ถ้าเขาหล้มกึ่งว่าเชื่อ คนที่เราเคารพรัก รับประทานได้มาก ก็รับรู้ ว่า เจริญอาหาร คนรับใช้กินมากกว่าตะกละ

1.2.5 อิทธิพลของสังคม (Social Factor) สภาพความเป็นอยู่ของสังคม และ ลักษณะของวัฒนธรรมปทัสถาน (Norm) เป็นกรอบ ของการอ้างอิง (Frames of Reference) จารีต ประเพณี ค่านิยม เป็นเครื่องกำหนดค่านิยม เป็นเครื่องกำหนด การรับรู้ของคน ทำให้คนแต่ละกลุ่ม รับรู้สิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไป เช่น เด็กชนบทรับรู้เรื่องสัตว์และการเพาะปลูก ได้ดีกว่าเด็กในเมือง ซึ่งเด็กในเมือง จะรับรู้เรื่องรถยนต์และไฟฟ้า ได้ดีกว่าเด็กในชนบท คนไทยเห็นชายหญิง เดินคล่องแขน เกี่ยวก้อยกัน ไม่น่าดู แต่ฝรั่ง หรือคนต่างชาติ การแสดงพฤติกรรม ความรักต่อหน้า สาธารณะชน เป็นเรื่องปกติและไม่สนใจว่าใครจะมอง ในเรื่องการรับรู้ อิทธิพลของสังคม อันได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ปทัสถาน ระเบียบประเพณี กฎหมายของแต่ละสังคมก็มีความแตกต่างกัน ดังนั้นบุคคลควร ทำความเข้าใจและศึกษาในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจยิ่งขึ้นว่า กรอบวัฒนธรรมของสังคม มีความแตกต่างกัน อย่างไร และเมื่อเรานำมาใช้สามารถใช้ได้ในระดับใดจึงจะเหมาะสมและดีงาม

1.2.6 ความตั้งใจ (Attention) ที่จะรับรู้ และความสนใจสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรามีมากมาย ล้วนแต่มีโอกาส ก่อให้เกิดการรับรู้ ขึ้นในตัวเราได้ แต่ในขณะหนึ่ง ๆ เราไม่ได้รับรู้ ทุกสิ่งทุกอย่างในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา พร้อม ๆ กัน เราจะเลือกรับรู้ ไม่ได้รับรู้ ในทุกสิ่งทีผ่านเข้าทางประสาทสัมผัส บางสิ่งบางอย่างเข้าหูเข้าไปทะลุออก หูขวาโดยไม่มีการรับรู้หรือตระหนักถึง สิ่งนั้นเลย มีปฏิกิริยาต่อสิ่งต่าง ๆ มากน้อยต่างกันไม่เสมอเหมือนกัน คนที่ซื้อลอตเตอรี่ ได้ยิน ประกาศว่า เลขท้าย 2 ตัวออกเลขอะไร ได้ยินเสียงเด็กชายสลากรตรวจลอตเตอรี่ แต่เพื่อนที่คอยรถจะ ไปหาคนใหญ่ ซึ่งยืนอยู่ ด้วยกัน ได้ยินเด็กกระเปาะรถร้องถามว่า "ใหญ่มีกี่ใหญ่" และก็รับรู้ว่าจะเข้าถามว่าจะไป หาคนใหญ่ การรับรู้สิ่งใดก็ตาม ถ้าหากมีความสนใจหรือตั้งใจที่จะรับรู้ มักจะเห็นหรือได้ยิน สิ่งนั้นก่อน สิ่งเร้ามีอิทธิพลต่อการรับรู้ เราจะเลือกรับรู้สิ่งใดขึ้นอยู่กับสิ่งเร้า เช่น ชั่วโมงแรกที่ครู เข้าไปสอน ครูจะเห็นนักศึกษาคนที่โกนหัว (เพราะเพิ่งลาสิกขา) นั่งอยู่โต๊ะหน้าห้องเหี้ยมเท่าที่สวม รองเท้าผ้าใบ มีลวดลายสีเขียวแดงก่อนสิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ ขนาด ความเข้ม เคลื่อนไหว กระทำซ้ำ สี การตัดกัน (Contrast) และสิ่งเร้าภายใน ได้แก่ ความพร้อมความสนใจ และความต้องการของผู้ที่จะรับรู้ บุคคลย่อมจะเลือกรับรู้สิ่งเร้าเฉพาะที่ตั้งใจจะรับรู้ นักจิตวิทยาให้ หลักการว่า มนุษย์เรานั้น มีแนวโน้มที่จะเลือกรับรู้เฉพาะสิ่งที่ไม่ขัดกัน หรือไม่ทำลายสถานการณ์ สิ่งใดที่คิดว่า จะทำลายชื่อเสียง เกียรติคุณ ก็จะไม่รับรู้สิ่งนั้น ๆ ทั้ง ๆ ที่สิ่งนั้น เข้าสู่ประสาทสัมผัสแล้วก็ตาม

1.2.7 ความสนุกสนานเพลิดเพลินมีผลต่อการรับรู้ เพราะเมื่อมีความสนุกสนาน ก็จะรู้สึกสบายใจช่วย ทำให้บุคคลเกิด การรับรู้ได้เร็ว และได้ดี เช่น การเล่นไฟต้องจำทั้งกติกา และ ชนิดของตัวไฟมากมาย แต่คนที่จำทั้งตัวไฟและวิธีการเล่นได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะมีความ สนุกสนานเพลิดเพลินแฝงอยู่ด้วย จึงก่อให้เกิดการรับรู้ได้ดี

1.2.8 แรงจูงใจ (Motivation) มีผลต่อการรับรู้ แรงจูงใจ กระตุ้นให้เกิด ความ ต้องการ (Needs) ในสิ่งใด จะทำให้บุคคลเกิด การรับรู้สิ่งนั้นเป็นอย่างดี

1.2.9 คุณค่า (Value) และความสนใจที่ มีผลต่อการรับรู้ เมื่อเห็นคุณค่าก็เพิ่ม ความสนใจใฝ่ต่อการศึกษาที่จะรับรู้ คนเราสนใจต่อสิ่งใด มักจะบังเกิดความตั้งใจทันที เช่น สนใจพระ หรือเหรียญ ใครพูดคุยหรือคุยกันอยู่ที่ไหนก็ตั้งใจจะรับรู้ ผู้หญิง สนใจแหวนเพชร พบที่ไหนก็ขอลู ผู้ชายไม่ตั้งใจจะรับรู้ นอกจากคนที่กำลังจะซื้อแหวนหมั้นความสนใจ ตั้งใจ ช่วยให้การแปล ความหมาย ถูกต้อง ยิ่งขึ้นสิ่งเร้าภายในแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ

1. ความสนใจชั่วขณะ (Momentary interest) ได้แก่ความสนใจที่มีอยู่ใน ขณะนั้น ๆ เช่น นักกีฬาที่กำลังจะถูกปล่อยตัว ย่อมสนใจฟังสัญญาณมากกว่าที่จะฟังเสียงเชียร์ นักศึกษาสนใจฟังงานชื่อนี้อีกกว่าเสียงอื่น คนกำลังตรวจลอตเตอรี่ สนใจฟังประกาศตัวเลขมากกว่า ราคาสินค้า

2. ความสนใจที่ติดเป็นนิสัย (Habitual Interest) คือ ความสนใจเดิมที่มี ติดตัวจนเป็นนิสัยมารดาได้ยินเสียงลูกร้องจะรีบตื่นทันที ทั้ง ๆ ที่มีเสียงวิทยุอยู่ใกล้ ๆ ในขณะนั้น บรูเนอร์และกูดแมน (Bruner และ Goodman) "ได้ทดลองเกี่ยวกับค่านิยมที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ โดยให้เด็กอายุ 10 ขวบ จากครอบครัวที่มีฐานะยากจน กับครอบครัวที่ร่ำรวย วาดภาพของเหรียญที่ใช้เป็นเงินตรา ให้มีขนาดใกล้เคียงของจริง ปรากฏว่าเด็กจาก ครอบครัวยากจนวาดรูปเหรียญใหญ่ กว่าของจริง ยิ่งกว่าเด็กจากครอบครัวร่ำรวยมาก

1.2.10 ความดึงดูดในทางสังคม ถ้าคนส่วนใหญ่หรือกลุ่มสนใจอะไร เราจะ สนใจบ้าง คนมุงดูอะไร ก็อยากดูบ้าง ทั้งบ้านชอบดู โทรทัศน์รายการใด เราก็ดูบ้าง ถ้าเราบอกว่า เรื่องนี้น่าสนใจ กำลังเป็นที่สนใจของสังคม ครูเล่าให้ฟัง นักเรียนจะเพิ่มความสนใจขึ้น การรับรู้จะ ดีขึ้นมาก

1.2.11 สถิติปัญญาคนที่เฉลียวฉลาดรับรู้ได้ดี เร็วและถูกต้องกว่าผู้มีสติปัญญาต่ำ แปลความหมายได้ดีมีเหตุผล

1.2.12 การสังเกตพิจารณา ช่วยการแปล ทำให้รับรู้แม่นยำขึ้นรู้ละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งขึ้น เช่น ตำรวจเห็นป้ายก็รู้ว่า ที่เดินผ่านไปนั้นเป็นคนผู้ชาย แต่สังเกตพิจารณาก็รู้ว่า เป็นคนเมา

1.2.13 ความพร้อมหรือการเตรียมพร้อมที่จะรับรู้ (Pre Paratory set) นัก กีฬา ได้ยินให้ "ระว่าง" ทันทีที่ได้ยินเสียงสัญญาณ เขาจะออกจาก เส้นสตาร์ททันที คนที่ยืนคอยรถเมล์ เขาพร้อมจะขึ้นรถได้ทันทีที่รถจอด คนกำลังหาของหายพบอะไรที่คล้ายกัน ก็อาจคิดไปว่า พบของ ที่ต้องการแล้ว คนที่กำลังคอยใครคนหนึ่ง เห็นคนอื่น ๆ เป็นคนที่เรากำลังคอยบ่อย ๆ แม่ที่ห่วงลูก ได้ยินเสียงแมวคราง อยู่ที่หน้าประตูก็คิดไปว่าลูกร้อง คนที่กลัวผีมักจะเห็นอะไร ๆ เป็นผีไปหมด นุ่น 1 กก. กับเหล็ก 1 กก. ทั้ง ๆ ที่น้ำหนักเท่ากัน แต่เวลาชั่งเราจะรู้สึกหนักกว่าเหล็กหนักกว่า เพราะเรามี การเตรียมใจไว้พร้อมแล้วว่าเหล็กเป็นของหนัก

1.2.14 การคาดหวัง (Expectancy) บางครั้งคนเราก็มีการคาดหวังล่วงหน้า ซึ่งเป็นการทำให้คนเราเตรียมพร้อมในการ รับรู้สิ่งใหม่

สุวดี มิลินทรานกูร (2548: 11, อ้างถึงใน ชมัยภรณ์ ศรีสมัย, 2551: 14-15) ได้แบ่ง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ออกเป็น 3 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยทางกายภาพของผู้รับรู้ ได้แก่ ระบบประสาทสัมผัส เช่น หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง เป็นต้น
2. ปัจจัยด้านบุคลิกภาพของผู้รับรู้ ได้แก่ ทักษะ อารมณ์ ค่านิยม ความพอใจ ความ ต้องการ ความสนใจ ความรู้ และประสบการณ์ เป็นต้น
3. ปัจจัยด้านสิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ ลักษณะของสิ่งเร้าและความแตกต่างของสิ่งเร้า เช่น สิ่งเร้าที่มีความเข้าใจ สิ่งเร้าที่มีความชัดเจน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ปัจจัยกำหนดการรับรู้ นั้น แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยภายนอกและ ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งเร้าต่างๆที่มีผลทำให้เกิดการแสดงออกหรือพฤติกรรม ปัจจัย ภายใน ได้แก่ ประสาทสัมผัส ทักษะ ทลอดจนความรู้สึกที่เป็นความสนใจ ค่านิยม ประสบการณ์

5. แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก

5.1 ความหมายของความตระหนัก

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของความตระหนักเป็นแนวความคิดเชิงจิตวิทยาผสมผสานกับ แนวความคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งหลายท่านได้ให้ความเห็นแตกต่างกันออกไป

กู๊ด (Good, 1973: 34) ได้ให้ความหมายของ “ความตระหนัก” ไว้ว่า การกระทำที่ แสดงว่าจำได้ การรับรู้หรือมีความรู้สึกและความตระหนักมีความหมายเหมือนกับความสำนึก (Consciousness)

โวลแมน (Wolman, 1973: 38) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความตระหนักรู้ เป็นภาวะที่ บุคคลเข้าใจ หรือสำนึกถึงบางอย่างของเหตุ ประสบการณ์หรือวัตถุสิ่งของได้

Runes (1971: 32) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความตระหนักรู้เป็นการกระทำที่เกิดจากความสำนึก

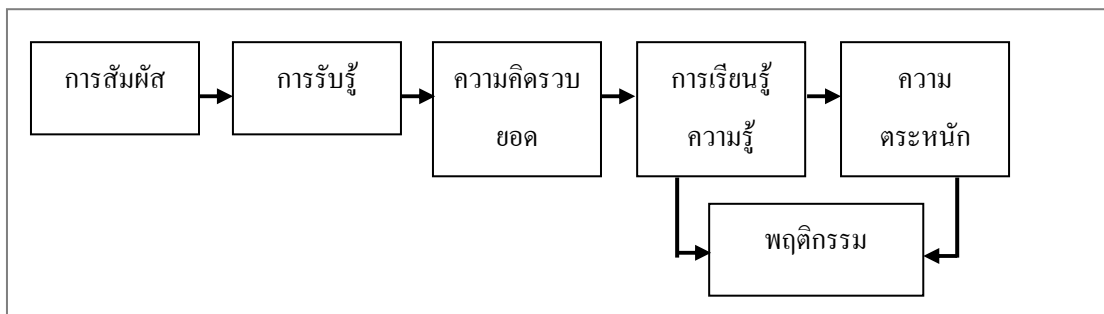
ไพฑูรย์ พิมพ์ดี (2541: 11, อ้างถึงใน ประเสริฐ อำพรไพ, 2546: 14) ได้กล่าวถึงความตระหนักรู้ว่า หมายถึง ความรู้สึกหรือความสำนึกของบุคคลที่แสดงว่า มีความรู้หรือเคยมีการรับรู้เหตุการณ์และประสบการณ์มาแล้ว เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจึงเกิดความตระหนักขึ้น

วีระชน ขาวผ่อง (2551: 42) ได้ให้ความหมายของความตระหนัก ไว้ว่า คือ สภาวะการที่มีผลให้เกิดความรู้สึก การรับรู้มุ่งสู่สภาวะจิตแห่งตน คือ ทักษะคิด ความคิด ความเชื่อ ความสนใจ อันจะก่อให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึก

สรุปได้ว่า ความตระหนัก หมายถึง ความสามารถในการนึกคิดของบุคคล เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในสภาวะจิตใจ มีผลทำให้เกิดความสนใจ ความตื่นตัว ความกระตือรือร้น และเห็นความสำคัญของสิ่งๆนั้น และเมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจึงเกิดความตระหนักขึ้น

5.2 ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก

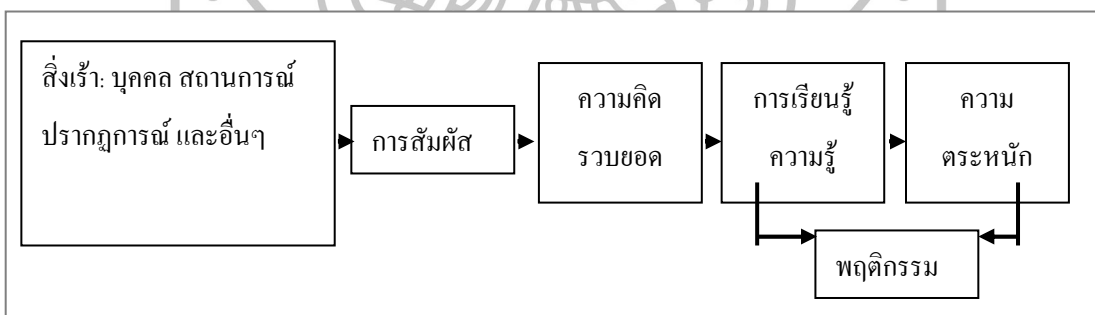
พจนานุกรมทางการศึกษาของ Good (1973: 54, อ้างถึงใน วีระชน ขาวผ่อง, 2551: 42-43) กล่าวถึง กระบวนการเกิดความตระหนักรู้ว่าเป็นผลของกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วจะเกิดการรับรู้ขึ้น (Perception) เมื่อเกิดการรับรู้แล้วต่อไปก็จะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจในสิ่งเร้าและนำไปสู่การเรียนรู้เป็นขั้นต่อไป และความตระหนักนี้ก็จะนำไปสู่การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคล ที่มีต่อสิ่งเร้าต่างๆ ต่อไป

ภาพที่ 4 ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก ของ Good

ที่มา : วีระชน ขาวฟ่อง, “ความรู้การมีส่วนร่วมและความตระหนักต่อระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของพนักงานในองค์กรที่ได้รับรองมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม(ISO14001) : ศึกษากรณีบริษัทจันทบุรีซีฟู๊ดส์ จำกัด และบริษัทจันทบุรีโฟรเซ่นฟู๊ดส์ จำกัด” (สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551), 42-43.

สุชิน สงวนบุญยศิริ (2532: 44 อ้างถึงใน วีระชน ขาวฟ่อง, 2551: 43) ได้กล่าวว่า ความตระหนักจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อมแล้วเกิดการรับรู้ (Perception) ขึ้นและนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด การเรียนรู้และความตระหนักตามลำดับ การเรียนรู้และความตระหนักจะนำไปสู่ความพร้อมที่จะแสดงการกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมต่อไป ดังแผนภาพ

ภาพที่ 5 ขั้นตอนและกระบวนการการเกิดความตระหนักของ สุชิน สงวนบุญยศิริ

ที่มา : วีระชน ขาวฟ่อง, “ความรู้การมีส่วนร่วมและความตระหนักต่อระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของพนักงานในองค์กรที่ได้รับรองมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม(ISO14001) : ศึกษากรณีบริษัทจันทบุรีซีฟู๊ดส์ จำกัด และบริษัทจันทบุรีโฟรเซ่นฟู๊ดส์ จำกัด” (สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551), 42-43.

จากภาพที่ 5 เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า หรือการสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วจะเกิดการรับรู้ขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจสิ่งเร้านั้น คือ เกิดความคิดรวบยอด เกี่ยวกับสิ่งเร้านั้น หลักจากนั้นก็เกิดการเรียนรู้ขึ้น คือ มีความรู้ในสิ่งนั้น และเมื่อบุคคลเกิดความรู้แล้ว ก็จะมีผลนำไปสู่ความตระหนักในที่สุด ทั้งความรู้และความตระหนักนี้จะนำไปสู่การกระทำ หรือพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้นๆ ต่อไป

สรุปได้ว่า การเกิดความตระหนักจะเริ่มต้นจากการได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าและเกิดการรับรู้ขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจและความคิดรวบยอด ทำให้เกิดความรู้ ความรู้ในสิ่งนั้น ส่งผลให้เกิดความตระหนัก และเกิดเป็นพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งเร้านั้น

5.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก

Brackher (1986: 250, อ้างถึงใน วีระชน ขาวผ่อง, 2551: 44) กล่าวว่า ความตระหนักเกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้า อัน ได้แก่ บุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม และสิ่งต่างๆ ที่โน้มน้าวหรือพร้อมที่จะสนองตอบในทางบวก หรือทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความตระหนักมี 3 ประการ ได้แก่

1. ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive or belief component) ความรู้ หรือความเข้าใจจะเริ่มต้นจากระดับงานและมีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ
2. อารมณ์ความรู้สึก (Affective component) เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติ ค่านิยม ความตระหนักชอบ หรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี เป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ
3. พฤติกรรม (Behavioral component) เป็นการแสดงออกทางวาจา กริยา ท่าทาง ที่มีต่อสิ่งเร้าหรือแนวโน้มนำที่บุคคลจะกระทำ ดังนั้น บุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม การเรียนรู้ และประสบการณ์ จึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก โดยมีความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมเป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนัก

บัณฑิต จุฬาศัย (2528: 15-18, อ้างถึงใน วิศิษฐ์ คำดี, 2546: 10) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคลไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ประสบการณ์การรับรู้ นั้น ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทั้งในอดีตที่ผ่านมา และในชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องราวใดๆ ขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องในเหตุการณ์นั้น ประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมีผลกระทบโดยตรง ทำให้เกิดการรับรู้ในระดับต่าง ๆ
2. ความใส่ใจ และการให้คุณค่า ในเรื่องที่จะรับรู้ ซึ่งแปรเปลี่ยนได้หลายระดับ ตั้งแต่ความจำเป็น ความต้องการ ความคาดหวัง ความสนใจ และอารมณ์
3. ลักษณะรูปแบบของเรื่องที่จะรับรู้ นอกจากการรับรู้ของบุคคล จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความเอาใจใส่ และการให้คุณค่า ในเรื่องที่จะรับรู้แล้ว ยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของสิ่ง

หรือเรื่องที่จะรับรู้ เนื่องจากความตระหนักของแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของบุคคลนั้น ๆ ดังนั้น ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้จึงมีผลต่อความตระหนักด้วย

สจิต วงษ์สุวรรณ (2525: 79-105, อ้างถึงใน วิศิษฐ์ คำดี, 2546; 10-11) ได้กล่าวว่า ปัจจัยหรือสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความตระหนักนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 องค์ประกอบใหญ่ คือ

1. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ลักษณะของสิ่งเร้าที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจที่จะรับรู้ อันจะนำไปสู่ความตระหนักต่อไป

2. ปัจจัยภายใน ได้แก่ ลักษณะของบุคคล บุคคลจะเกิดความตระหนักต่อปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ด้าน คือ

2.1 ปัจจัยทางด้านกายภาพ ได้แก่ สมรรถภาพของอวัยวะรับสัมผัส หู ตา จมูก ปาก

2.2 ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความรู้เดิม การสังเกตพิจารณา ความสนใจ และความพร้อมที่จะรับรู้ การเห็นคุณค่า ฯลฯ

ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีอิทธิพลทำให้บุคคลเกิดความตระหนักแตกต่างกัน ซึ่งวิศิษฐ์ คำดี (2546: 11) ได้สรุปไว้ว่า ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ลักษณะของสิ่งเร้า ประสบการณ์การรับรู้ ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม ความเอาใจใส่ให้คุณค่า และปัจจัยภายใน ได้แก่ ลักษณะของบุคคลที่มีผลต่อความตระหนัก

สรุปได้ว่า ความตระหนัก หมายถึง การให้ความสำคัญและความตื่นตัวของประชาชนต่อสิ่งเร้าที่มีผลต่อประชาชน บนพื้นฐานของประสบการณ์ การรับรู้ ความรู้ ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม มีผลทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักที่แตกต่างกัน

6. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

6.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

เนื่องจากการมีส่วนร่วมมีหลายมิติขึ้นอยู่กับ กิจกรรม เหตุการณ์ องค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งหลากหลาย จึงต้องพิจารณาเฉพาะกรณีนั้น ๆ ดังนั้นความหมายของการมีส่วนร่วมจึงจำแนกได้เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในองค์กร การมีส่วนร่วมในการบริหาร การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เป็นต้น คำว่า “การมีส่วนร่วม” จึงมีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย และมีความแตกต่างกันไป ตามความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะมองทั้งในแง่ของแนวคิด หลักการ และกระบวนการ และวิธีการปฏิบัติ จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

สมศักดิ์ แก้วสนธิ (2553: 23) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในองค์กร โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและ

กระทำในสิ่งที่เห็นว่าพ้องต้องกัน ตลอดจนร่วมพิจารณากำหนดปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วงไปด้วยดี

สมชาย รัตนภาสกร (2550: 10) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นต้องเป็นการกระทำที่จะต้องเกิดด้วยความสมัครใจ เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย แต่ก็จะต้องเป็นไปตามสิทธิทางการเมืองและกฎหมายกำหนด

สนทยา เดชรัตนวิไชย (2550: 12) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของชุมชนในลักษณะการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติกรร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผล

ชาญศักดิ์ ทูรินโรสง (2551: 10) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งใจอันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคล ต่อกลุ่มคน รวมทั้งต่อส่วนรวม โดยที่ประชาชนต้องมีเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง อำนาจตัดสินใจ การเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการอันใดอันหนึ่ง เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาและการปกครองตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใน 3 ด้าน ได้แก่ การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติงาน และการร่วมติดตามผลการดำเนินงาน

6.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ได้มีนักวิชาการได้ศึกษาและเสนอลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

ลักษณะการมีส่วนร่วมที่ประยุกต์จาก เบรเนส (Brenes, 1994: 4, อ้างถึงใน สมศักดิ์ แก้วสนธิ, 2553: 28) มีประเด็นสำคัญ 10 ประการ ดังนี้

1. ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ
2. การมีส่วนร่วมนั้น มีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ
3. จะให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง (End) หรือจะให้เป็นแนวทาง (Mean)
4. การมีส่วนร่วมนี้ ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นไม่สม่าเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้
5. การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและทางการศึกษา
6. สถานการณ์การมีส่วนร่วมนั้น ต้องคำนึงถึงว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริง มิใช่

เกิดขึ้น

7. จากการออกคำสั่ง แต่จะต้องสร้างขึ้นเอง
8. มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณา
9. การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วม จะทำให้คนในชุมชนได้รู้สภาพที่เป็นจริงมากขึ้น
10. คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่มิได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมคนคล้ายเอาก้อนหินมากองรวมกันเท่านั้น

11. ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะปนออรณณ์ชั้นประกอบไปบ้าง เพราะในสังคมไทย การมีออรณณ์ชั้นจะช่วยให้บรรยากาศการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ดี

โคเฮน และ อัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977: 6, อ้างถึงใน สมศักดิ์ แก้วสนธิ, 2553 : 28) กล่าวว่า ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ประชาชนอาจเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติโดยเสียสละทรัพยากรต่าง ๆ เช่น แรงงาน วัสดุเงิน หรือร่วมมือในองค์การหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาและร่วมในการประเมินผลโครงการ นอกจากนั้นยังได้อธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในแง่ของลักษณะการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่ม การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปแบบของการเข้าร่วม โดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือ โดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

สมชาย รัตนภัสกร (2550: 10-13) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ 4 แบบ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจเพื่อปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

และได้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นปัญหาและสาเหตุของประชาชน เนื่องจากเหตุผลพื้นฐานคือ ชาวชนบทประสบปัญหาย่อมรู้ปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น ผู้ที่เลือกแนวทางในการพัฒนาควรเป็นประชาชนในชนบทนั่นเอง ไม่ใช่บุคคลภายนอก เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากร กับศักยภาพในการพัฒนาชุมชนนั้น
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแรงงาน การร่วมแรงในการประกอบกิจกรรมจะทำให้ประชาชนมีความผูกพันกันมากขึ้น และก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนบำรุงรักษาให้ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์และมีประโยชน์อันยาว

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลเพื่อค้นคว้าเพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องอันเกิดจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งได้นำมาเป็นบทเรียนในการหาทางปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป

ชาวยุคค์ ทูรัน ไชสง (2551: 17) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. ร่วมศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผน ใบบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรจำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

และได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วม ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ร่วมวางแผน การที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีบทบาท อำนาจตัดสินใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลได้

2. ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมกิจกรรม หมายถึง ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เข้าร่วมสังเกตการณ์ การประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมเสนอข้อบัญญัติตำบล หรือให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล

3. การติดตามผลการดำเนินงาน การตรวจสอบผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และผลงานที่เกิดขึ้นมีประโยชน์คุ้มค่ากับจำนวนเงินที่ใช้ไป หากพบข้อบกพร่องหรือข้อสงสัยให้สอบถามกับผู้บริหาร

เจษฎา สอนแก้ว (2551: 30) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ โดยกล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญของการกระจายอำนาจ และการปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะถ้าประชาชนไม่มีส่วนร่วมแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นก็จะไม่สามารถแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ และจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังพบว่า ประชาชนยังไม่ให้ความสนใจต่อกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลที่กำหนดไม่ตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชนในระดับตำบล จากความสำคัญดังกล่าว จึงได้ศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 3 ด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการบริหารการดำเนินงาน และด้านการติดตามประเมินผล

จากการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 3 ด้านหลักๆตามลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติงาน และการร่วมติดตามผลการดำเนินงาน

7. แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

“กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี” จัดเป็นนโยบายของรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับและเสริมศักยภาพสตรีในทุกมิติ โดยนำศักยภาพและความแตกต่างระหว่างหญิงชาย ซึ่งนับว่าเป็นพลังสังคมอย่างหนึ่ง ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ให้มีการนำมาใช้อย่าง

สร้างสรรค์ รวมทั้ง เพื่อพัฒนาและขยายศักยภาพบทบาทสตรีให้เป็นพลังทางสังคมที่เข้มแข็ง สามารถช่วยนำพาและร่วมสร้างสังคมไปสู่ความเสมอภาค อย่างสร้างสรรค์ และมีสันติสุขอย่าง เคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายสำหรับการดำเนินงานดังกล่าว รัฐบาลจะทำงานร่วมกับองค์กรสตรี ตั้งแต่ ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ เพื่อให้โอกาสสตรีในทุกพื้นที่ ทุกชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา เพื่อสตรีทุกคน โดยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และ องค์กรสตรีต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนกองทุน เพื่อให้สตรีทุกคนได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนพัฒนา บทบาทสตรี ในการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

7.1 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

การจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ย ในการสร้างโอกาส ให้สตรีเข้าถึงแหล่งทุนสำหรับการลงทุน เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือสำหรับ การส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ หรือสวัสดิการให้แก่สตรี
2. เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรี การเฝ้าระวังและ ดูแลปัญหาของสตรี ตลอดจนการช่วยเหลือเยียวยาสตรีที่ประสบปัญหาในทุกรูปแบบ การรณรงค์ ให้สังคมเข้าใจปัญหาสตรีในทุกมิติ และการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสตรี
3. เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมในการพัฒนาบทบาท สตรีและแก้ไขปัญหาสตรีขององค์กรต่าง ๆ การสร้างภาวะผู้นำ การพัฒนาองค์ความรู้ คุณภาพชีวิต รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสตรี
4. เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการสนับสนุน โครงการอื่น ๆ ที่เป็นการแก้ไขปัญหาและ พัฒนาสตรี ตามที่คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติพิจารณาเห็นสมควร

7.2 แหล่งเงินทุนและทรัพย์สินของกองทุน

แหล่งเงินทุนและทรัพย์สินของกองทุน

1. เงินทุนประเดิมที่รัฐบาลจัดสรรให้
  2. เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้จากงบประมาณรายจ่ายประจำปี
  3. เงินสนับสนุนอื่นๆ ที่รัฐบาลจัดสรรให้เพิ่มเติมตามความเหมาะสม
  4. เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้
  5. เงินที่ได้รับจากต่างประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศ
  6. ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน
  7. เงินหรือทรัพย์สินที่ตกเป็นของกองทุนหรือกองทุนได้รับตามกฎหมายอื่น
- การใช้จ่ายเงินกองทุน

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนหรือแหล่งเงินตามวัตถุประสงค์ของกองทุน
2. เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและบริหารกองทุน
3. การบริหารงบประมาณแบ่งเป็นเงินทุนหมุนเวียน (กู้ยืม) ร้อยละ 80 และเงินอุดหนุนโครงการ/กิจกรรม ร้อยละ 20 ของเงินทุนที่ได้รับการจัดสรร แต่ทั้งนี้ งบบริหารตามแผนการบริหารและการจัดการกองทุน ไม่เกินร้อยละ 3 ของส่วนที่เป็นเงินอุดหนุน

7.3 ประเภทสมาชิก

สมาชิกมี 2 ประเภท ดังนี้

1. สมาชิกประเภทบุคคลธรรมดา ได้แก่
  - 1.1 สตรีผู้มีสัญชาติไทย ซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป และ
  - 1.2 มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือ
  - 1.3 เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน
  - 1.4 อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนที่ขอขึ้นทะเบียนไม่น้อยกว่า 6 เดือน และ
  - 1.5 ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี
2. สมาชิกประเภทองค์กรสตรี ได้แก่
  - 2.1 มูลนิธิหรือสมาคม ที่ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลหรือจังหวัดที่ขอขึ้นทะเบียนไม่น้อยกว่า 6 เดือน มีการดำเนินงานและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความรับผิดชอบ เสียสละ หรือมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมเกี่ยวกับการทำงาน การฝึกอาชีพ การพัฒนาช่วยเหลือ หรือการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสตรี
  - 2.2 ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกกองทุนฯ ประเภทองค์กร

7.4 โครงสร้างคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

1. คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัด (คกส.จ.)

คกส.จ. ประกอบด้วย คกส.ต. ในแต่ละตำบลของแต่ละอำเภอ คัดเลือกกันเองให้เหลืออำเภอละ 1 คน เป็นกรรมการ และผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นที่ปรึกษาโดยตำแหน่ง

อำนาจหน้าที่

1. บริหารกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับดูแล และจัดสรรรายได้หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน ในเขตพื้นที่จังหวัด
2. จัดหาสถานที่ทำงานของบุคลากรและ คกส.จ.
3. จัดหาทุนหรือรายได้เข้ากองทุนในเขตพื้นที่จังหวัด

4. พิจารณาจัดสรรเงินกองทุนให้ คกส.ต. ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด

5. พิจารณาและอนุมัติจ่ายเงินเพื่อสนับสนุนโครงการของสมาชิกที่ยื่นขอรับการสนับสนุนจากกองทุนในเขตพื้นที่จังหวัด ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

6. จัดทำบัญชีของกองทุนในเขตพื้นที่จังหวัด ตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด

7. สำรวจและจัดทำข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนสมาชิก รวมทั้งโครงการที่ได้ยื่นคำขอกู้ยืมจากกองทุนในเขตพื้นที่จังหวัด เสนอต่อคณะกรรมการติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานของจังหวัด อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

8. รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งรายงานการเงินของกองทุนในเขตพื้นที่จังหวัด เสนอต่อคณะกรรมการติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานจังหวัด อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

9. ประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

10. แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิใน คกส.ต. และคณะทำงาน เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติงานอย่างหนึ่งอย่างใด ที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

2. คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีกรุงเทพมหานคร (คกส.กทม.)

คกส.กทม. ประกอบด้วย ผู้แทนสมาชิกใน กทม.สมัครเข้าเป็นกรรมการกองทุน และเลือกตั้งกันให้เหลือจำนวน 12 คน เป็นกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ และให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นที่ปรึกษา คกส. กทม. โดยตำแหน่ง

อำนาจหน้าที่

1. บริหารกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับดูแล และจัดสรรรายได้หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2. จัดหาสถานที่ทำงานของบุคลากรและ คกส.กทม.

3. จัดหาทุนหรือรายได้เข้ากองทุนในเขตพื้นที่ กทม.

4. พิจารณาจัดสรรเงินกองทุนให้สมาชิกตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด

5. พิจารณาและอนุมัติจ่ายเงินเพื่อสนับสนุนโครงการของสมาชิกที่ยื่นขอรับการสนับสนุนจากกองทุนในเขตพื้นที่ กทม. ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

6. จัดทำบัญชีของกองทุนในเขตพื้นที่ กทม. ตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด

7. สํารวจและจัดทำข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนสมาชิก รวมทั้งโครงการที่ได้ยื่นคำขอกู้ยืมจากกองทุนในเขตพื้นที่ กทม. เสนอต่อคณะกรรมการติดตามและสนับสนุนการดำเนินงาน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

8. รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งรายงานการเงินของกองทุนในเขตพื้นที่ กทม. เสนอต่อคณะกรรมการติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานจังหวัด อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

9. ประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

10. แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิใน กกส.ต. และคณะทำงาน เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติงานอย่างหนึ่งอย่างใด ที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

3. คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล (กกส.ต.) ประกอบด้วย

3.1 ผู้แทนสมาชิกกองทุนฯ ในแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนคัดเลือกกันเอง แห่งละ 1 คน

3.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน คณะกรรมการพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัด (กกส.จ.) แต่งตั้งจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสตรี

3.3 ที่ปรึกษาคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล (กกส.ต.) แต่งตั้งโดยคณะกรรมการพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัด (กกส.จ.)

อำนาจหน้าที่

1. บริหารกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับดูแล และจัดสรรรายได้หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุนในเขตท้องที่ตำบล

2. จัดหาสถานที่ทำงานของบุคลากรและคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล (กกส.ต.)

3. จัดหาทุนหรือรายได้เข้ากองทุน

4. พิจารณาโครงการของสมาชิกที่ยื่นขอกู้ยืมเงิน หรือขอรับการสนับสนุนจากกองทุนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด

5. สํารวจและจัดทำฐานข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนสมาชิก โครงการที่ได้ยื่นขอรับการสนับสนุนจากกองทุนในตำบล เสนอต่อคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

จังหวัด (คคส.จ.) เพื่อพิจารณาอนุมัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ ที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

6. รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรค รวมทั้งรายงานการเงินของ กองทุนในเขตท้องที่ตำบล เสนอต่อคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัด (คคส.จ.) อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

8. บริบทหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

8.1 ข้อมูลทั่วไป

ชุมชนวัดสะพาน ได้แยกออกมาเป็นหมู่บ้านใหม่เมื่อปี พ.ศ.2547 สาเหตุที่เรียกว่า วัดสะพานนั้น มีผู้เล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนบริเวณนี้จะปกคลุมไปด้วยป่ารกทึบ มีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปี การเดินทางมาทำบุญและไปมาหาสู่ของชาวบ้านในละแวกนั้นลำบากมาก ชาวบ้านจึงร่วมใจกัน สร้างสะพานอ้อมป่าที่บึงดังกล่าว และมาตามแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีความยาวประมาณ 500 เมตร เพื่อ ใช้ไปมาหาสู่กันและทำบุญร่วมกัน ด้วยเหตุนี้เอง ชาวบ้านจึงได้นำเอาสะพานนี้เป็นชื่อของวัดและ ชุมชน เรียกว่า “ชุมชนวัดสะพาน” เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ชุมชนวัดสะพานมีเนื้อที่ 580 ไร่ ทำ การเกษตร 300 ไร่ ที่อยู่อาศัย 200 ไร่ พื้นที่สาธารณะ 80 ไร่ จำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร ทั้งสิ้น 164 ครัวเรือน มีประชากร ตามทะเบียนราษฎร จำนวน 610 คน แยกเป็น ชาย 289 คน หญิง 321 คน มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับหมู่ที่ 3 บ้านท่าชัย ตำบลท่าชัย อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
ทิศใต้	ติดต่อกับหมู่ที่ 2 บ้านวงษ์หอม ตำบลท่าชัย อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ แม่น้ำเจ้าพระยา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับหมู่ที่ 7 บ้านหลังคอน ตำบลท่าชัย อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

ชุมชนวัดสะพาน เป็นชุมชนการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ประชาชนในหมู่บ้านยึดถือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักในการดำรงชีวิตมีความประหยัด พอเพียง พึ่งพาตนเอง พึ่งพากัน ในชุมชน มีการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์กรในการบริหารงานที่เข้มแข็ง มีการพัฒนากิจกรรมในรูปกลุ่มทั้งการพัฒนาเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งมีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลายในหมู่บ้าน ทั้งกลุ่มกิจกรรม ด้านอาชีพ ด้านสังคม ประชาชน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และใช้จะประกอบพิธีกรรมงานประเพณีต่าง ๆ ที่วัด เพราะถือว่าวัด เป็นสถานที่รวมจิตใจของประชาชนในหมู่บ้าน

สภาพทางเศรษฐกิจนั้น ประชาชนภายในชุมชนมีรายได้เฉลี่ย 25,000 บาท/ คน/ ปี / ครัวเรือน มีการออม (กลุ่มออมทรัพย์ฯ) ร้อยละ 70 ของครัวเรือนทั้งหมด/ ชาวบ้านส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม จำนวน 45 ครัวเรือน/ คิดเป็น ร้อยละ 35 /ผลผลิตที่จำหน่ายสู่ตลาด ภายในและภายนอกชุมชนได้แก่ ข้าว/ ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน / มี เส้นทางคมนาคม ในการขนส่งใช้ได้ตลอดปี

สภาพสังคมทั่วไป สภาพบ้านเรือนมีความมั่นคง ประชาชนส่วนใหญ่มีสุขภาพดี ประชาชนในชุมชนที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี ร้อยละ 90 เด็กและเยาวชน ได้รับการศึกษาภาคบังคับทุกคน ประชาชนที่อายุ 15-30 ปี อ่านออก เขียนได้เป็นส่วนใหญ่

ผลิตภัณฑ์ชุมชน

1. กลุ่มแม่บ้านวัดสะพาน เลขที่ 421 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เช่น ไข่เยี่ยวม้า ไร่สารตะกั่ว ไข่เค็ม สั่งซื้อผลิตภัณฑ์ได้ที่ นางดารศ มากุล โทร 086-9378771

2. กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ ประธานกลุ่มนางกินเอียง เมืองเทศ โทร 089-4387495

ชุมชนวัดสะพาน เป็นชุมชนที่น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการ ดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง ชุมชนมีความสามัคคี มีอาชีพเสริม และได้กินอาหารถูกลักษณะ ตัวอย่างโครงการของการพัฒนาชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ ดำเนินการไปแล้ว อาทิเช่น โครงการสนับสนุนกลุ่มอาชีพ จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ โครงการเกษตร ปลอดภัย โครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลา โครงการฝึกทำน้ายาล้างจาน โครงการรณรงค์การมี ส่วนร่วมในหมู่บ้าน การรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดี โครงการปรับปรุงสนามกีฬาต้านยาเสพติด โครงการส่งเสริมดูแลผู้สูงอายุ และโครงการรณรงค์การส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นต้น นอกจากนี้ยัง ได้ได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ดีเด่น ประจำปี 2554 อีกด้วย ปัจจุบันอีก ประการคือผู้นำชุมชนเป็นสตรี ผู้วิจัยได้มีความสนใจในเรื่องของบทบาทสตรีกับการพัฒนาตาม แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้นำชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท มา เป็นกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

8.2 สรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ชุมชนวัดสะพาน

กรมการพัฒนาชุมชน ได้จัดสรรงบประมาณประจำปี 2554 ให้สำนักตรวจราชการ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของจังหวัดในพื้นที่เขตตรวจราชการตามโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ (1 ผู้ตรวจ 1 หมู่บ้านในพื้นที่) เป็นเงิน 500,000 บาท เมื่อเดือน กรกฎาคม 2554 ซึ่ง นายธงชัย เจริญพานิชย์กุล ผู้ตรวจราชการกรมการพัฒนาชุมชน ได้มาพิจารณาคัดเลือก หมู่บ้านที่จะดำเนินโครงการ โดยคัดเลือก บ้านวัดสะพาน หมู่ที่ 11 ตำบลท่าชัย อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท เป็นหมู่บ้านเป้าหมาย

บ้านวัดสะพาน เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำ การเกษตร ดิคริมแม่น้ำเจ้าพระยา การคมนาคมสะดวกมีถนนสายชัยนาท-วัดสิงห์ ตัดผ่าน อยู่ใกล้ โรงพยาบาล อนามัยและวัด คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร และเช่าที่ดินเป็นส่วนใหญ่ แต่ นับได้ว่ามีอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ทุกครัวเรือน

1. การบริหารจัดการชุมชน แบ่งเป็นกิจกรรมย่อย คือ

1.1 เตรียมชุมชน เริ่มจากการเตรียมชุมชนสร้างความรู้ความเข้าใจโครงการฯ โดยมี การบรรยายเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

1. ด้านการลดรายจ่าย เช่น ครัวเรือน ทำสวนครัว ครัวเรือนปลอดคอบายมุข
2. ด้านการเพิ่มรายได้ เช่น ครัวเรือนมีอาชีพเสริม ครัวเรือนใช้เทคโนโลยีที่ เหมาะสม
3. ด้านการประหยัด เช่น ครัวเรือนมีการออมทรัพย์ ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์ฯ
4. ด้านการเรียนรู้ เช่น ชุมชนมีการสืบทอดและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครัวเรือนมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน
5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น ชุมชนใช้วัสดุท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในการประกอบอาชีพ ชุมชนปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเป็นหมู่บ้านน่าอยู่ และ
6. ด้านการเอื้ออารีต่อกัน เช่น ชุมชนมีการดูแลช่วยเหลือคนจน คนด้อย โอกาส และคนประสบปัญหาชุมชน “รู้จักสามัคคี”

หลังจากนั้นจึงได้บรรยายเรื่องบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาการ แบ่งกลุ่มครอบครัวต้นแบบตามคุ้ม มอบหมายให้เขียนบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้าน และ มอบหมายให้ค้นหาของดีในคุ้ม แล้วนำมาเสนอให้ที่ประชุมทราบ

1.2 ประชุมเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มเสริมประสบการณ์เรียนรู้ให้ ครัวเรือนต้นแบบ มีการนำไปศึกษาดูงาน ณ บ้านภู จังหวัดมุกดาหาร และบ้านชำสูง จังหวัด ขอนแก่น เพื่อศึกษาเกี่ยวกับวิถีเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบด้วย การดูงานฐานเรียนรู้ตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 6 ฐาน ดูงาน OTOP อินโดจีน และเรียนรู้ประสบการณ์การบริหาร ผู้ ศึกษาดูงานได้สรุปบทเรียนที่ได้รับเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ได้แก่

1. การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน “กลองยาว” ซึ่งเป็นวัดสะพานมีการ อนุรักษ์ไว้แต่ยังไม่มีการรำเพลงกลองยาว
2. การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตและกิจกรรมเครือข่ายเพื่อนำ ไปสู่ การให้บริการด้านสวัสดิการแก่สมาชิก
3. การจัดฐานเรียนรู้ตามบริบทของพื้นที่ เพื่อเป็นจุดขายที่ดี

4. การวางแผนด้านการปลูกผักเพื่อจำหน่ายให้เหมาะสมตามฤดูกาล

5. การสร้างและส่งเสริมผู้นำให้สามารถเป็นวิทยากรสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามความถนัดเพื่อให้หมู่บ้านพร้อมเป็นจุดเรียนรู้อันจะสร้างอาชีพและรายได้แก่ประชาชนในหมู่บ้านและหมู่บ้านข้างเคียงต่อไปในอนาคต

1.3 ประกวดครอบครัวพัฒนา จัดการประกวดครอบครัวพัฒนาดีเด่นระดับคุ้มบ้าน คัดเลือกมาจากครัวเรือนต้นแบบของทั้ง 4 คุ้ม มีคณะกรรมการคุ้มเป็นกรรมการพิจารณาคัดเลือกและจัดพิธีมอบโล่รางวัลประกอบด้วย รางวัลชนะเลิศ รองชนะเลิศ 2 รางวัล และรางวัลชมเชย เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2554 มี ดร.ไพศาล สุขปัญญา พัฒนาการจังหวัดชัยนาท เป็นประธาน ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในชุมชนและเป็นกำลังใจให้กับครอบครัวตัวอย่าง ซึ่งครอบครัวนับเป็นจุดเล็กๆ แต่เป็นพื้นฐานเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่และสามารถขยายผลสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

1.4 พิธีประกาศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบสีขาว บ้านวัดสะพานได้จัดประชาคมตรวจสอบการชั่งเกี่ยวกับยาเสพติดด้านการเสพ การค้า การผลิต ปรากฏว่าไม่มีผู้เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงร่วมกันกำหนดกติกาหมู่บ้านสีขาว เพื่อเป็นข้อบังคับให้ทุกคนถือปฏิบัติ และได้ประสาน ศตส.อ. ร่วมปิดหมู่บ้านตรวจปัสสาวะเพื่อแสดงภาวะสุขภาพที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของทุกคนในหมู่บ้าน และจัดพิธีมอบธงสีขาวทุกครัวเรือน เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2554 เป็นการยกย่องและรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด มีนายอำเภอเมืองชัยนาท หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าชัย ร่วมเป็นสักขีพยาน

2. โครงสร้างพื้นฐานและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน

เพื่อสร้างจุดขายดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไป บ้านวัดสะพานได้จัดประชาคมพิจารณาคัดเลือกเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ได้แก่ ไข่เยี่ยวม้าไบเตย จึงกำหนดให้สร้างซุ้มสัญลักษณ์ หมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติ ขนาดพื้นที่ 4 ตารางเมตร เป็นรูปไข่เยี่ยวม้าสีเขียวไบเตยอันเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ที่สร้างชื่อเสียงของหมู่บ้าน สร้างความภาคภูมิใจให้ชาวบ้านในพื้นที่

3. การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

3.1 จัดทำแปลงสาธิตปลูกผักปลอดสารพิษ จำนวน 2 แปลง แจกเมล็ดพันธุ์ผัก เช่น แคร่ ชะอม มะเขือ มะละกอ พริก กวางตุ้ง ผักบุ้ง กระบี่ ฟักทองฯ แก่ทุกครัวเรือนเพื่อบริโภคและเหลือจำหน่ายในรูปแบบเครือข่ายผักปลอดภัยตำบลท่าชัย ได้รับการรับรองมาตรฐานชัยนาทแบรนด์จากสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองชัยนาท สามารถสร้างรายได้แก่ครัวเรือนเฉลี่ย 18,000 บาทต่อครัวเรือน ต่อปี

3.2 ส่งเสริมกลุ่มอาชีพผลิตไข่เยี่ยวม้า เพื่อขยายสมาชิกกลุ่มได้จัดกิจกรรมการทำไข่เยี่ยวม้าให้กับเยาวชนลูกหลาน 10 คน เป็นเวลา 3 วัน เยาวชนได้รับโอกาสในการเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ และฝึกปฏิบัตินับเป็นการร่วมสืบทอดภูมิปัญญาของคนรุ่นแม่ให้แพร่หลายและสร้างอาชีพแก่คนรุ่นหลังต่อไป

3.3 สนับสนุนกลุ่มหัตถกรรมเรือสำเภา อบรม 15 คน 5 วัน

หมู่บ้านได้รวบรวมผู้สนใจจัดอบรมการทำเรือสำเภา โดยมีวิทยากรภายในหมู่บ้านวัดสะพาน คือ นายศุภชัย พุ่มพวง กิจกรรมนี้ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยช่วงแรก 1,000 บาท ต่อคนต่อเดือน สามารถพัฒนาสู่การเป็น OTOP ของหมู่บ้านได้อีกผลิตภัณฑ์

3.4 จัดตั้งกลุ่มเลี้ยงปลาในบ่อดิน จำนวน 2 บ่อ สมาชิก 10 คน

ในบ้านวัดสะพานมีศักยภาพของพื้นที่แตกต่างดินที่กุ่มดอนทองตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของถนนสายชัยนาท-วัดสิงห์ มีพื้นที่น้ำท่วมไม่ถึงสามารถส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงปลาในบ่อดินเพื่อเป็นแหล่งอาหารให้แก่ครอบครัวและส่งจำหน่ายได้ จึงรวมกลุ่มผู้สนใจและสนับสนุนพันธุ์ปลา ลูก พร้อมอาหารเป็นทุนดำเนินการในรูปเงินทุนหมุนเวียน

4. การจัดการความรู้

4.1 ปรับปรุงพัฒนาศูนย์เรียนรู้ (อาคาร SML) มีการทำข้อมูลภูมิปัญญาชุมชนติดไว้ที่ศาลา SML เพื่อประชาสัมพันธ์และเรียนรู้

4.2 สร้างฐานเรียนรู้ 4 ฐาน เพื่อเป็นจุดเรียนรู้สำคัญของหมู่บ้าน ประกอบด้วย

1. แหล่งเรียนรู้วิถีคนวัดสะพาน
2. ฐานเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ
3. กลุ่ม OTOP ไข่เยี่ยวม้าไบเตย

4.3 จัดประชุมปฏิบัติการการจัดการความรู้ 20 คน 4 วัน วิทยากรบรรยายโดย อาจารย์กัญเกียรติ ญาติเสมอ ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการจัดการความรู้ชุมชน ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้แก่ครัวเรือนต้นแบบ และกระตุ้นให้เห็นความสำคัญขององค์ความรู้ ซึ่งนำไปสู่การจัดการความรู้เอาความรู้ที่มีอยู่ในตัว

4.4 จัดทำเอกสารองค์ความรู้เพื่อประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน โดยทำแผ่นพับองค์ความรู้ขนาดเอ 4 เนื้อหาประกอบด้วยประวัติความเป็นมาบ้านวัดสะพาน ลักษณะภูมิประเทศกลุ่มในชุมชน และภูมิปัญญาบ้านวัดสะพาน

จากการจัดกิจกรรมทั้ง 16 กิจกรรม ตามโครงการ 1 ผู้ตรวจ 1 หมู่บ้านในฝัน ผลที่ได้รับ คือ ชาวบ้านได้เรียนรู้อาชีพเพิ่มขึ้น ทั้งการปลูกผัก เลี้ยงปลา ทำเรือสำเภา แกะสลักมุก ซอฮู้ และซอด้วง ซึ่งเป็นช่องทางในการทำมาหากิน สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

เพื่อการผลิต เกิดกิจกรรมป้องกันปัญหาเสียดายอย่างยั่งยืน มีจุดเรียนรู้ ภูมิปัญญาสำคัญของหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมครั้งนี้ ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้นเพราะได้ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อย เช่น การประชุมร่วมกัน และการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่หมู่บ้านร่วมกัน ได้แก่ การทำความสะอาดถนน การพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นที่สำคัญอีกประการคือ หมู่บ้านมีการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบสีขาว คือ เป็นหมู่บ้านที่ปลอดยาเสพติด อันเป็นความภาคภูมิใจ เป็นที่อยู่ที่ปลอดภัยและมีความสุขของคนบ้านวัดสะพาน(สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองชัยนาท, 2555: 5-16)

8.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนวัดสะพานในฝัน

โครงการ 1 ผู้ตรวจ 1 หมู่บ้านในฝัน ที่บ้านวัดสะพานนี้ ถือได้ว่าเป็นการดำเนินโครงการที่ประสบความสำเร็จ ดังผลที่ได้กล่าวไปข้างต้น ทั้งนี้ ปัจจัยของความสำเร็จแบ่งได้เป็น

1. ปัจจัยภายใน คือ คนในชุมชนมีความสามัคคี ให้ความร่วมมือกันในการทำกิจกรรม เสียสละทรัพย์ เสียสละเวลา ผู้นำดี มีความเข้มแข็ง อดทน ในหมู่บ้านมีการติดต่อประสานงานที่ดี คนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง

2. ปัจจัยภายนอก ที่ทำให้เกิดความสำเร็จ คือ การสนับสนุนด้านวิชาการของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน วิทยากรภายนอกและภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน มีงบประมาณของกรมการพัฒนาชุมชนสนับสนุนการดำเนินงานตามกิจกรรมที่หมู่บ้านจัดกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแผนแบบมีส่วนร่วม เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเข้ามาให้คำแนะนำติดตามให้ความช่วยเหลือชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีการศึกษาคุณงานนอกสถานที่ มีหน่วยงานภาคีเข้ามาให้ความสนับสนุนช่วยเหลือและให้กำลังใจอย่างต่อเนื่อง

3. เทคนิคในการดำเนินงานให้สำเร็จ พบว่าต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินทุกขั้นตอน การติดต่อประสานงานพูดคุยระหว่าง เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับผู้นำชุมชนและคนในชุมชนให้เข้าใจตรงกัน เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ของงานแต่ละกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ สำหรับการคัดเลือกผู้เข้าโครงการควรเป็นครัวเรือนที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้มีความรับผิดชอบ มีเวลาเพื่อให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้สม่ำเสมอกิจกรรมจะได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ จะมอบหมายให้หัวหน้าคุ้มประชาสัมพันธ์ด้วย เทคนิคที่สำคัญอีกประการคือ ต้องมีการประสานความร่วมมือกับภาคี เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ทีมงาน อบต. และวิทยากรภายนอก เป็นต้น

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

9.1 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจพอเพียง

ชาญชัย เพ็ชรประพันธ์กุล (2550, อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศไทย จากแนวปรัชญาสู่การนำไปปฏิบัติจริง ผลการศึกษาพบว่า จากการใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) จะสามารถชี้ให้เห็นว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ มีความสมบูรณ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามครบถ้วนที่จะใช้ในการอธิบายปัญหาการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง พร้อมทั้งมีพลังในการอธิบายได้ดีกว่าแนวคิดการพัฒนาแบบตะวันตก ทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้ว ตัวแปรตาม คือ การพัฒนาประเทศทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาการเมือง ตัวแปรต้นหรือตัวแปรเหตุมีทั้งสิ้น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ คือการต้อง “เลือก” ระหว่าง ความพอเพียงพอประมาณกับการแข่งขัน กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ด้านการจัดการ คือ การต้อง “จัดการ” การดำเนินงานทุกชั้นตอนอย่างมีแบบแผน ด้วยเหตุด้วยผล โดยอยู่บนพื้นฐานหลักวิชาที่ถูกต้อง กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสตร์ คือการต้อง “มี” คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียรพยายามความอดทน บนพื้นฐานความมีสติ และปัญญาของประชาชนทุกระดับ นักทฤษฎี นักธุรกิจ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

สุขสรณ์ กันตะบุตร (2549, อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการตรวจสอบกิจกรรมทางธุรกิจขององค์กรธุรกิจไทยหลาย ๆ แห่ง จากหลายอุตสาหกรรมด้วยกัน คือ ธุรกิจขนาดกลางและย่อม 296 แห่งจากอุตสาหกรรมหลัก 6 กลุ่ม ของประเทศ ชุมพรคานานารีสตอร์ท บ้านอนุรักษ์กระชายสา โรงพยาบาลเทพธารินทร์ บริษัทแพรรนต้า จิวเวลลี่ จำกัด (มหาชน) บริษัทโทรเพรซิเดนท์ฟู้ดส์ จำกัด (มหาชน) บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) โดยที่ทั้งหมดได้ฝ่าวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ปี พ.ศ.2540 มาได้อย่างประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสามารถที่จะรักษาสมดุลระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ขององค์กร และสามารถยืนหยัดท่ามกลางความยากลำบากทางเศรษฐกิจและสังคมได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาพบว่า องค์กรธุรกิจไทยเหล่านี้มีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันซึ่งสวนทางกับแนวทางในการดำเนินธุรกิจกระแสหลัก แนวทางเหล่านี้ยังสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ 1) มองการณ์ไกลในการบริหารจัดการธุรกิจ ไม่มุ่งหวังเพียงแต่การสร้างกำไรสูงสุดในระยะสั้น 2) ตระหนักในคุณค่าของพนักงานอย่าง

จริงใจ และมีการปลดพนักงานในช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปีพ.ศ.2540 3) มีความรับผิดชอบ
 อย่างเป็นรูปธรรมต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของธุรกิจที่หลากหลาย รวมถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม
 โดยแสดงให้เห็นประจักษ์ทางกิจกรรมทางธุรกิจที่ดำเนินอยู่ และ 4) พัฒนานวัตกรรมในผลิตภัณฑ์
 และขบวนการในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังได้เปรียบเทียบแนวทางในการดำเนินธุรกิจของ
 องค์กรธุรกิจที่มีความยั่งยืน 28 องค์กรแห่งโลกตะวันตก (เช่น BMW HSBC และ Nordstrom)
 ว่าสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ผลการศึกษาบ่งชี้ว่า แนวทางในการดำเนิน
 ธุรกิจขององค์กรที่มีความยั่งยืนแห่งโลกตะวันตกเหล่านี้มีความสอดคล้องกับแนวทางในการ
 ดำเนินงานขององค์กรธุรกิจไทยดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้มีงานวิจัยที่ประยุกต์ใช้ในองค์กร

นัทรพรานัญ นันทวิวัฒน์กุล และเกรซยูริ โยบักลีน (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง
 รูปแบบและกระบวนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและ
 สังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคง และปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน การวิจัยนี้มี
 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตัวชี้วัดระดับ
 ความพอเพียงของชุมชน และศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเก็บ
 ข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถาม 100 ครั้วเรือน การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการ
 สังเกตการณ์ ในชุมชนคลองสามปทุมธานี นครปฐม ชุมชนคลองสามจังหวัดปทุมธานี และชุมชน
 คลองฝรั่งจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงปี 2549 โดยยึดหลักการ LRDP
 (Research and Learning for Development to Public) การวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนาได้แก่ ค่าร้อยละ
 และค่าความถี่ ผลการวิจัยแยกเป็น 1) สภาพทั่วไปของชุมชนซึ่งแยกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ สภาพ
 เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง และสิ่งแวดล้อม 2) ปัญหาและอุปสรรค การประยุกต์ใช้
 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) ตัวชี้วัดระดับความพอเพียง พบว่า

ด้านสภาพทางสังคมแยกออกเป็นสภาพสังคมในครั้วเรือน สภาพสังคมภายในชุมชน
 และสิ่งแวดล้อม พบว่า ครั้วเรือนตัวอย่างมีสมาชิกในครั้วเรือนอยู่ระหว่าง 1-4 คน ร้อยละ 61.26 โดย
 ครั้วเรือนตัวอย่างเห็นว่าครอบครัวจะมีความสุขได้ สมาชิกในครั้วเรือนต้องได้รับการศึกษาที่ดีควบคู่
 กับหลักการทางศาสนา ร้อยละ 89.19 การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 83.78 และการมี
 รายได้ที่มากกว่ารายจ่ายในชีวิตประจำวันร้อยละ 78.38 เป็นสามลำดับแรก มีการสนทนากันภายใน
 ครั้วเรือนที่ระดับปานกลางร้อยละ 52.25 ทำให้เกิดปัญหาภายในครั้วเรือนที่ระดับปานกลางและ
 น้อยที่สุดเท่ากัน ร้อยละ 34.23 และวิธีการแก้ไขปัญหาจะใช้วิธีการพูดคุยกันร้อยละ 75.68 นอกจากนี้
 พบว่าครั้วเรือนมีระดับความสัมพันธ์กับบ้านใกล้เคียงในระดับปานกลาง ร้อยละ 54.05 สภาพ
 สังคมภายในชุมชน พบว่า ชุมชนจะให้ความสำคัญกับปัญหาสุขภาพจิตในระดับมากร้อยละ 26.13 เรื่อง
 เพื่อนบ้านในระดับปานกลางร้อยละ 51.35 เรื่องการมีส่วนร่วมในระดับปานกลางร้อยละ 41.44 และ

ผู้นำในระดับปานกลางร้อยละ 38.74 ด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าทุกชุมชนมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งพบว่าในชุมชนทั้งสามจะให้ความสำคัญเรื่องปัญหา ถนนหนทางในระดับปานกลางร้อยละ 32.43 และปัญหาสาธารณสุขปโภคในระดับปานกลาง ร้อยละ 35.14

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ร้อยละ 94.59 โดยมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลางร้อยละ 58.56 ระดับมากร้อยละ 29.73 และระดับน้อยที่สุดร้อยละ 5.41 เป็นสามลำดับแรก ส่วนสมาชิกในครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีระดับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 53.15 ทั้งนี้ไม่พบปัญหาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อใช้แบบสอบถามจะพบว่าทุกครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในทุกชุมชนจะไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มกลับพบว่าประชาชนมีปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน เมื่อวัดระดับความพอเพียง โดยพิจารณาตัวชี้วัดได้เป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ 2) ตัวชี้วัดด้านสังคม 3) ตัวชี้วัดด้านการเมือง และ 4) ตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าชุมชนทั้งสามชุมชนมีระดับความพอเพียงในระดับมาก

รูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักจากศึกษาข้อมูลทั่วไป และกำหนดตัวชี้วัดระดับความพอเพียงแล้ว คณะนักวิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับประชาชน ซึ่งพบว่ารูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับประชาชน ซึ่งพบว่ารูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของทั้งสามชุมชนนี้มี 2 รูปแบบคือ การประยุกต์ใช้จากภายใน และการประยุกต์ใช้จากภายนอก ทั้งนี้ได้หาแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย โดยมีรูปแบบและแนวทาง 3 รูปแบบได้แก่ รูปแบบผู้นำชุมชน รูปแบบความร่วมมือ และรูปแบบเครือข่าย

นิวัต สลศิลป์ชัย (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องทัศนคติของชาวชุมชนต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวชุมชนต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของชาวชุมชนต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชาวชุมชนที่อาศัยเป็นหลักแหล่งในหมู่บ้านที่มีสิทธิ์เลือกตั้งอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่อาศัยอยู่ในอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและผ่านการทดสอบความตรงของเนื้อหาและความเป็นปรนัยแล้ว จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน 6 ด้าน โดยสรุปคือ ด้านการลดรายจ่าย ชาวชุมชนเห็นเป็นเรื่องสำคัญเพราะเมื่อมีการลดรายจ่ายเกิดขึ้นในครัวเรือนก็ทำให้ครอบครัวมีเงินเก็บไว้เหลือใช้ในสิ่งที่จำเป็น ด้านการเพิ่มรายได้ มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนทำอาชีพเสริมเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนอีกทางหนึ่งด้วย อีกทั้งยังมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้นอีกด้วย ด้านการประหยัด มีการออมทรัพย์ทำให้สมาชิกในครัวเรือนรู้จักประหยัด รู้จักใช้จ่ายกันมากขึ้น และในชุมชนก็ยังมีกลุ่มออมทรัพย์เกิดขึ้นอีกด้วย ด้านการเรียนรู้มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาพัฒนา ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สามารถนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างยั่งยืน ด้านความเอื้ออาทรต่อกัน ชาวชุมชนรู้จักสามัคคี มีการดูแลช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาส และคนประสบปัญหาให้พ้นจากปัญหาและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการเปรียบเทียบทัศนะของชาวชุมชนต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ชาวชุมชนที่ที่เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานที่พักอาศัย ระยะเวลาที่พักอาศัยในชุมชน รายได้เฉลี่ยต่อปี แตกต่างกัน ทัศนคติของชาวชุมชนต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ชาวชุมชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน ทัศนคติของชาวชุมชนต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทองใบ สิงสีทา (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านรางแจง หมู่ที่ 9 ตำบลเขาหิน อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านรางแจง หมู่ที่ 9 ตำบลเขาหิน อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นความมีส่วนร่วมอย่างสำคัญของผู้นำชุมชนทั้งผู้นำทางการ ผู้นำไม่เป็นทางการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เริ่มตั้งแต่การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการพัฒนา การแสวงหายุทธศาสตร์ แนวทาง วิธีการพัฒนา การกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาและลงมือปฏิบัติการพัฒนาด้วยวิธีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เครื่องมือสำคัญที่ใช้รวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงบรรยาย ใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยที่สำคัญคือ

1. ผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านรางแจง มีศักยภาพด้านความรู้ และเจตคติในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก แต่มีศักยภาพด้านทักษะการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อยเกือบทุกด้าน โดยเฉพาะทักษะเฉพาะของผู้นำชุมชน ทักษะด้านการถ่ายทอด สื่อสารและทักษะด้านการวางแผนงาน

2. ยุทธศาสตร์ แนวทางและวิธีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงมี 3 ยุทธศาสตร์หลักคือ 1) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและมีความกล้าที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ ประสบการณ์และความคิดเห็นทุกครั้งที่มีโอกาส กิจกรรมสำคัญ คือ การถอดบทเรียนองค์ความรู้และประสบการณ์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาทักษะการดำเนินการประชุมแบบมีส่วนร่วม 2) การหนุนเสริมให้ผู้นำชุมชนเกิดการพัฒนาทักษะเพื่อถ่ายทอดสื่อสารองค์ความรู้และประสบการณ์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมสำคัญคือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อนำเสนอประสบการณ์ทั้งที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงหรือเรื่องอื่นและทักษะการเป็นวิทยากรถ่ายทอดสื่อสารองค์ความรู้และประสบการณ์ และ 3) การสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนได้แสดงศักยภาพในการวางแผนงานเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมสำคัญคือ เวทีการเรียนรู้เรื่องการปลูกผักไม่ผลและไม่ยืนต้น และการสรุปบทเรียน

3. ผลการพัฒนาด้วยวิธีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงตามยุทธศาสตร์การพัฒนาข้างต้นทำให้ศักยภาพของผู้นำชุมชนเกิดการพัฒนามากขึ้นทั้ง 3 ด้าน และมีทักษะในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นหลายด้าน กล่าวคือ 1) กล้าแสดงความคิดเห็น สามารถพูดให้ตรงประเด็นและเข้าใจง่ายจนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้หรือประสบการณ์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้มากขึ้น 2) เกิดการพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรถ่ายทอดสื่อสารเพิ่มขึ้น สามารถทบทวนศักยภาพตนเอง กระตือรือร้นที่จะพัฒนาทักษะมากขึ้น นำผลการพัฒนาไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมอื่นเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และมีการบูรณาการศักยภาพทั้ง 3 ด้านให้หนุนเสริมซึ่งกันและกันเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้ชัดเจนมากขึ้น และ 3) สามารถวางแผนการดำเนินกิจกรรมอย่างรอบคอบ เตรียมการก่อนทำกิจกรรม แบ่งบทบาทหน้าที่กันเพื่อร่วมกันรับผิดชอบดำเนินงาน ทำให้ผลงานมีคุณภาพมากขึ้น สามารถนำทักษะไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมพัฒนาอื่นในชุมชน และเกิดการเรียนรู้ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาเพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนและขยายผลไปชุมชนอื่นมากขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านบทบาทสตรีกับการพัฒนา

วิโรจน์ ฉิมดี (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรี ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัด

เชิงใหม่ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททั่วไปและศักยภาพของชุมชนตำบลบ้านสหกรณ์ ศึกษาความรู้ความเข้าใจและวิธีปฏิบัติตนของสตรีในการประกอบอาชีพ และศึกษาแนวทางในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาอาชีพ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้นำที่มีความรู้ (Key Informants) ที่ประกอบด้วยนายกและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อาวุโส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำตำบล หมู่บ้านและแกนนำสตรี จำนวน 40 คน กลุ่มอาชีพสตรีที่ประกอบด้วย ประธานกลุ่มกรรมการและสมาชิกกลุ่ม จำนวน 11 กลุ่ม 44 คน ได้มาโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูลบริบททั่วไปและศักยภาพของชุมชน แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติบรรยาย วิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และน้ำหนักค่าเฉลี่ย ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ในการเก็บข้อมูลบริบทและศักยภาพของชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลใช้การพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ความรู้ความเข้าใจและวิธีปฏิบัติตนของสตรีในการประกอบอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรี ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า สตรีมีความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ภาพรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ สตรีมีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมากใน 3 ประเด็นที่ว่า การอยู่อย่างพอกินพอใช้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต การซื่อสัตย์สุจริต ละเลิกอบายมุขทั้งสิ้น การสร้างคุณดีและพยายามรักษาความดีนั้นในห้วงงาน และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้กับการดำเนินชีวิตของบุคคลทุกอาชีพ ระดับความรู้คะแนนเฉลี่ยปานกลางต่ำสุดในประเด็นที่ว่า การดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพึ่งตนเองโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงกันกับผู้อื่น การปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า สตรีปฏิบัติตนในระดับคะแนนเฉลี่ยมากทุกด้านตามลำดับ คือ ด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านเทคโนโลยี

2. แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ พบว่า สตรีเรียนรู้และสนใจอาชีพที่ทำอยู่ด้วยตัวเองมากที่สุด ร้อยละ 70.45 ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ 3-5 ปี ส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมอาชีพเฉพาะสาขา ใช้เวลาอบรม 1-3 วัน แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นการฝึกปฏิบัติร้อยละ 65.90 นำความรู้ภาคทฤษฎีไปประยุกต์ใช้เพื่อประกอบอาชีพ ร้อยละ 70.45 เป็นที่ปรึกษาให้แก่สมาชิกร้อยละ 52.27 ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 77.27 และได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมาเป็นวัตถุดิบแปรรูป ร้อยละ 61.36 กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีกระบวนการ

เรียนรู้คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับมาก 3 ประเด็น ระดับเฉลี่ยปานกลาง 4 ประเด็น ระดับเฉลี่ยมาก อันดับแรกในประเด็นที่ว่า มีความสุขที่ได้ประกอบอาชีพที่ฝึกมา ส่วนคะแนนระดับปานกลาง ลำดับสุดท้าย คือ ได้มีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อขอรับการสนับสนุนเงินทุนจากแหล่งเงิน (ธนาคาร/หน่วยงานภาครัฐและเอกชน) สำหรับเป็นทุนในการประกอบอาชีพ

จากผลการวิจัยพบว่า สตรีมีความรู้ความเข้าใจหลักการเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก หน่วยงานของรัฐและเอกชนควรสนับสนุนส่งเสริมสตรี ด้านการศึกษาเพิ่มพูนความรู้ในการประกอบอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสถาบันการเงินที่ต้องสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อให้สตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนต่อไป

ประธาน คณะกรรมาธิการ (2551: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนอุดม อำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อวิจัยบทบาทสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นและเพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางวิธีการทำงาน พร้อมทั้งวางแผนปรับปรุงแก้ไขส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรีในทุกๆ ด้าน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างสตรีในตำบลโนนอุดมทั้ง 9 หมู่บ้าน จำนวน 217 คน เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางด้านสถิติ SPSS for windows ผลการวิจัยพบว่า

บทบาทสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น โดยภาพรวมสตรีมีบทบาทน้อย โดยสตรีมีบทบาทในด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมากที่สุด ร้อยละ 81.5 รองลงมาคือ ด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 61.2 น้อยที่สุดคือ ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและต่อต้านยาเสพติด ร้อยละ 21.6 เมื่อแยกเป็นรายด้าน สตรีมีบทบาทน้อย ในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ด้านการกีฬาและนันทนาการ ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและต่อต้านยาเสพติด และการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านที่สตรีมีบทบาทมาก ได้แก่ ด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

อัจฉรา กันทะวงศ์ (2555: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางพัฒนาบทบาทสตรีขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพบทบาทสตรีขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร 2) หาแนวทางพัฒนาบทบาทสตรี ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สตรีที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มีสิทธิในการ

เลือกตั้งของอำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 381 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบบสัมภาษณ์ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรีขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร มีดังนี้

1. ด้านการเมือง เสนอให้มีการออกกฎหมายในการกำหนดสัดส่วนหญิงชายให้มีตำแหน่งทางการเมืองการปกครองทุกระดับ โดยมีสัดส่วนหญิง:ชาย ที่เหมาะสม รมรณรงค์ประชาสัมพันธ์กระบวนการมีส่วนร่วม ส่งเสริมบทบาทหญิงชายกับการพัฒนา พร้อมเสริมทักษะด้านภาวะการเป็นผู้ผู้นำให้แก่สตรี

2. ด้านเศรษฐกิจ เสนอให้มีการออกกฎหมายในการกำหนดสัดส่วนหญิงชาย ในตำแหน่งหน้าที่การงานให้มีความเหมาะสม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสตรี เพื่อได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียม ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน จัดสรรงบประมาณในการลงทุนสำหรับสตรี

3. ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม เสนอให้จัดสรรงบประมาณในการอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับด้านภาษา และเทคโนโลยี ระบบสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง กำหนดหลักสูตรการเรียนเรื่องพระพุทธศาสนา สัปดาห์ละ 1 วัน และกำหนดให้ผู้นำชุมชนเป็นต้นแบบในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม

4. ด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม พร้อมช่วยเหลือเฟ้าระวังภัยพิบัติในชุมชน

5. ด้านกีฬาและนันทนาการ เสนอให้มีการแข่งขันกีฬาประเภทของสตรีให้มากขึ้น และกระตุ้นให้สตรีเห็นถึงความสำคัญของกีฬาว่ามีประโยชน์ต่อสุขภาพและจิตใจ

6. ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและต่อต้านยาเสพติด ช่วยกันเฟ้าระวังสอดส่องดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด ลดความรุนแรงในครอบครัว ใส่ใจทุกคนในครอบครัว ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการลดปัญหา ยาเสพติด แจ้งเบาะแสะแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง สร้างความเข้มแข็งให้ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

7. ด้านการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เสนอให้มีกฎหมายในการกำหนดสัดส่วนหญิงชายให้มีตำแหน่งทางการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลด้วยสัดส่วน 50:50 ให้สตรีมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารท้องถิ่นของตนเอง

8. ด้านการได้รับและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รมรณรงค์ประชาสัมพันธ์ และกระตุ้นให้เห็นถึงความสำคัญของการรับรู้ข่าวสาร และข้อมูลข่าวสารนั้นต้องถูกต้องและสามารถถ่ายทอดได้ มีความน่าเชื่อถือ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการรับรู้ ความตระหนักและการมีส่วนร่วม

ชัชวรินทร์ ศรีสมัย (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดยะลา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยแวดล้อมและระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดยะลา 2) เพื่อเปรียบเทียบลักษณะส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดยะลา 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดยะลา และ 4) เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดยะลา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้นำชุมชนในจังหวัดยะลา จำนวน 317 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างใช้สถิติ t-test และ F-test (One-way ANOVA) ทดสอบความสัมพันธ์ใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation)

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีส่วนร่วมมากที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ การเรียนรู้ มีส่วนร่วมในระดับมาก จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการประหยัด 2.ด้านการเอื้ออารีต่อกัน 3.ด้านการลดรายจ่าย 4.ด้านการเพิ่มรายได้ และ 5.ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและค่านิยม ได้รับการสนับสนุนทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะ 1.ด้านการลดรายจ่าย ควรสร้างความตระหนัก ปลุกจิตสำนึกให้แก่ประชาชนเขาวชนมากขึ้น 2.ด้านการเพิ่มรายได้ หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม เช่น ผลิตภัณฑ์ OTOP อย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน 3.ด้านการประหยัด หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพมากขึ้น เพื่อลดต้นทุนการผลิต และส่งเสริมการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายครัวเรือน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 4.ด้านการเรียนรู้ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มากขึ้นและเห็นว่าเป็นวาระสำคัญในทุกองค์กรทุกภาคส่วน 5.ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 6.ด้านการเอื้ออารี หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมกิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจังเพื่อสืบทอดลูกหลานต่อไป

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา จากการวิจัยพบว่า คณะ กรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมด้านการประสานงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการวางแผน

การจัดสรรทรัพยากร การประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน ประกอบด้วย 1. คุณลักษณะของผู้บริหารด้านความเป็นผู้นำ ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ ชื่อสัตย์และเป็นบุคคลในท้องถิ่นโดยกำเนิด 2. คุณลักษณะของครู ได้แก่ ความประพฤติ ความสามารถ เอาใจใส่ต่อนักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์ และความเสียสละ 3. การปฏิบัติของโรงเรียนต่อกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ได้แก่ การให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน และความเสียสละ 4. การปฏิบัติงานของครู ได้แก่ การเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอน ความสามัคคี 5. ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ ชื่อเสียงของโรงเรียน ระบบการบริหาร และการบริหารเงินที่โปร่งใส

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542: 184) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ค่อนข้างชัดเจน แต่บางกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมมีน้อยและไม่ชัดเจน ในส่วนของการมีส่วนร่วมชัดเจน คือ รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สำคัญ คือรูปแบบการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาในพื้นที่ที่ศึกษาการดำเนินการเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการคัดเลือกบุคคลในชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา นอกจากจะปฏิบัติตามข้อกำหนดของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 แล้วโรงเรียนยังพิจารณาโดยเลือกจากบุคคลที่มีความโดดเด่นในชุมชนรวมทั้งมีความรู้พอสมควรกล้าแสดงความคิดเห็นเป็นคนรุ่นใหม่ในด้านการกำหนดนโยบายของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดนโยบายของโรงเรียน แล้วนำมาเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการโรงเรียน บทบาทของคณะกรรมการคือการมีส่วนร่วมในการสนับสนุน เสริมสร้าง ช่วยเหลือ ตัดสินใจเลือกดำเนินการในการจัดทำแผน และ โครงการของโรงเรียนมีวิธีการในการจัดทำแผนปฏิบัติการ

9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เบน เอเยด มอร์เชด (Ben-Ayed, Morched, 2004: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชนบท ณ ประเทศตูนิเซีย การศึกษาครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชนบทในแถบตะวันตกเฉียงเหนือในประเทศ ตูนิเซีย ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 2 รูปแบบ ได้แก่ แนวสายกลางและแนวแบบสุดขั้ว กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาเฉพาะสาเหตุที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมเท่านั้น ยังศึกษาถึงสาเหตุที่ประชาชนยกเลิกการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาอีกด้วย ระเบียบวิธีวิจัยได้แก่ การเก็บข้อมูล (Collect data) การสังเกตการมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์สด และการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ใช้เวลาศึกษาในสำนักงานใหญ่จำนวน 2 สัปดาห์ จากนั้นจึงทำการศึกษาในเมืองอูเอดซีน (Oued Zeen) ซึ่งเป็นเมืองตะวันตกเฉียงเหนือของตูนิเซีย เป็นเวลา 2 เดือนครึ่ง บทสรุปที่ได้คือ ผู้ที่ได้รับ

ประโยชน์ได้แก่ ชาวนาซึ่งมีฐานะร่ำรวย โครงการพัฒนาทางตะวันตกเฉียงเหนือไม่ทำให้เกิดผลเสีย ขณะเดียวกันก็ไม่ได้มีประโยชน์ต่อพวกเขา ผู้ทำงานในโครงการทางตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นผู้วางแผนและดำเนินกิจกรรมต่างๆ เจ้าหน้าที่ในสำนักงานพัฒนาชนบทเมืองซิลโว (Sylvo) คิดว่าตนเองเป็นชนชั้นนำและมักประเมินความรู้และทักษะในการพัฒนาของประชาชนตลอดจนความสามารถในการตัดสินใจต่ำเกินไป

อัครทาร์ (AKhtar, 1979: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทประเทศที่กำลังพัฒนา ณ ประเทศฟิลิปปินส์ พบว่า สาเหตุสำคัญยิ่งประการหนึ่งของความล้มเหลวของโครงการพัฒนาชนบทในประเทศกำลังพัฒนา คือ ประชาชนชนบทไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา จึงทำให้เกิดความสำนึกในการเป็นเจ้าของโครงการน้อย และยังผลให้เกิดปัญหาขาดการบำรุงรักษาหลังโครงการเสร็จสิ้น

คอฟแมน (Kaufman, 1979: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาองค์กรชนบทในเมืองแคนดักก็ ผลการศึกษาพบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และความยาวนานในการอยู่อาศัยในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ผู้มีรายได้สูงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ

โคท (Koh, 1999) ศึกษาเรื่องความต่อเนื่องในการทำการเกษตรและการสืบทอดวิฤตการณ์ทางสังคมเกษตรในเกาหลีใต้ พบว่า ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในเกาหลีใต้เกี่ยวข้องกับการวางแผนการเกษตร เป็นที่น่าสงสัยเกี่ยวกับการสืบทอดทางสังคมของการเกษตร โดยผ่านทางสังคมประเพณี ทำให้เกิดปัญหาไม่จบสิ้น การค้นคว้าได้สำรวจความเคลื่อนไหว ความต่อเนื่องในการทำการเกษตร การดำรงชีวิตเพื่อประเมินถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคม การทดสอบความผันแปรได้ถูกคิดขึ้นบนรากฐานความเชื่อ ความคิดทางสังคมวิทยา ซึ่งส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่องของครอบครัวที่ทำการเกษตร วิฤตการณ์ทางสังคมเกษตรของชาวเกาหลีใต้เกิดปัญหานายทุน และวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งผู้คนที่อยู่ทั้งในระดับครอบครัวและระดับเศรษฐกิจในเมืองใหญ่ การค้นพบที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ นโยบายของรัฐบาลเริ่มมุ่งที่จะแก้ปัญหาทางการเกษตรโดยสนับสนุนวิสาหกิจทางการเกษตร และจะต้องให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมสังคมพร้อมกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ

แมทธิว เดวิส (David Mathews, 1996: 3-4) ได้ศึกษาปัจจัยเบื้องต้นของความเข้มแข็งในชุมชนและคุณภาพชีวิตของสาธารณชน พบว่าประชาสังคมที่เข้มแข็งมีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ

1. โครงสร้างฐานสาธารณะและช่องทางการสื่อสาร คือ ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง
2. กระบวนการสำคัญของชุมชน ประกอบด้วยความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์การแลกเปลี่ยนของคนในชุมชน
3. ภาวะการนำและผู้นำชุมชน ชุมชนที่มีความเข้มแข็งมักจะมีผู้นำที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถดึงคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนได้จำนวนมากมีความจำเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชุมชน และทำคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชน
4. กรอบแนวคิดหรือภาพที่อยู่ในหัวใจชุมชน หรือที่เรียกว่า หลักการนำปฏิบัติซึ่งต้องเกิดขึ้นอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และคนในชุมชนเชื่อมั่นในอำนาจที่จะแก้ปัญหาของชุมชนได้
5. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน ชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะความสัมพันธ์ในลักษณะแนวราบ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
6. สำนักแห่งการเป็นชุมชนและชนบ แห่งการแบ่งปัน เกิดจากการร่วมมือแก้ไขมีปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีความหลากหลายทางความคิดของสมาชิกในชุมชน แต่ความหลากหลายนี้กล่อมเกลาจจนมีความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากมีความรู้สึกที่ต้องการพัฒนาชุมชนของตนให้เข้มแข็ง

เวลต์ (Wold, 2006: 36) ได้ศึกษาผลกระทบของหลักสูตรแผนพัฒนาชุมชนชนบท เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ที่มีต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของชุมชน พบว่า ทางด้านประชาชนผู้เข้าร่วมหลักสูตรนั้นมีความเข้าใจในหลักการของเศรษฐกิจชุมชน และมีการปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างดี และมีความเห็นว่าหลักสูตรนี้มีส่วนทำให้ความเป็นอยู่ของตนเองดีขึ้น ทางด้านปัญหาที่พบ คือ การสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรยังไม่เพียงพอ ความเข้าใจของประชาชนในด้านทฤษฎีการนำไปปฏิบัติ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการปฏิบัติทั้งของข้าราชการและประชาชน เป็นต้น

โจฮันน์ และ ทิตติง (Johanna and Titing, 2001: 43) ได้ทำการศึกษาแนวคิดการนำกิจกรรมกลุ่มมาใช้ในการพัฒนากลุ่มสตรีในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นวิสาหกิจที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือกิจการที่ทำกิจกรรมต่าง บนหลักของการร่วมมือกัน เพื่อนำเอาแนวคิดของกลุ่มสตรีมาใช้ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2523 จนถึงวิกฤตทางการเงินในปี 2540 การศึกษาพบว่า กลุ่มสตรีที่พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพระบบหนึ่งคือกลุ่ม “สตรีสหกรณ์” ซึ่งสตรีมีโอกาสและเข้าถึงกิจกรรมต่างตามความต้องการด้วยการตั้งสมประสงค์และเพิ่มพูนความรู้ผ่านกลุ่มสตรี เช่น กิจกรรม “Jimpitan” หรือ “Tanggung renteng”

“Jimpitan” คือ ระบบการมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน และ “Tanggung renteng” คือ การรับผิดชอบร่วมกันในการผูกพันทุกอย่างบนพื้นฐานของความจริงใจและ

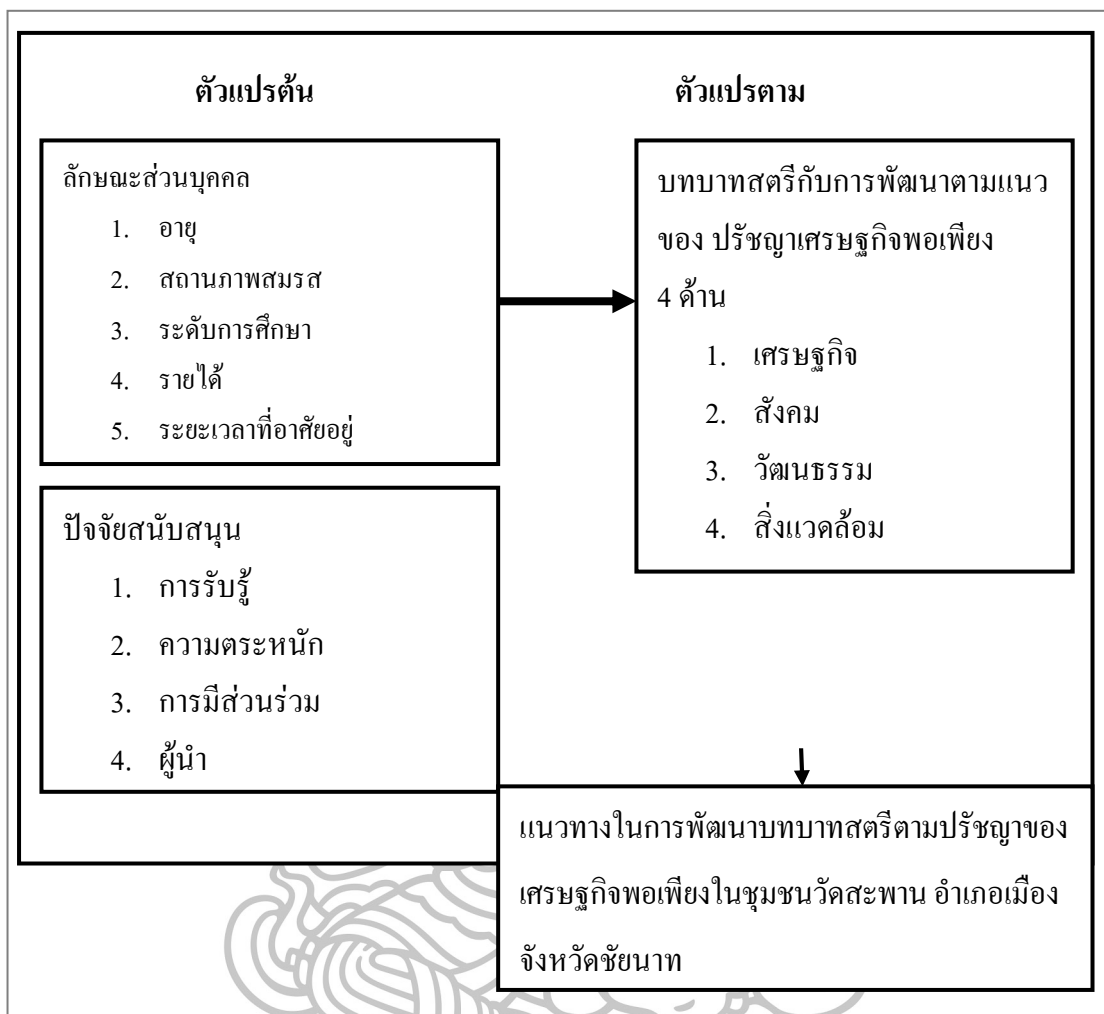
ความเชื่อถือระหว่างสมาชิกของกลุ่ม จากการดำเนินกิจกรรมในรูปดังกล่าว ซึ่งเป็นการรวมเอากิจกรรมทั้ง 2 ประเภทนี้เข้ามารสามารถพัฒนาวิสาหกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล

คริส และแจคควิ (Chris and Jacqui, 2005: 443-449) ได้ศึกษาความยั่งยืนและความเปลี่ยนแปลงในชนบทของประเทศออสเตรเลีย กล่าวว่า ชุมชนชนบทจะมีความยั่งยืนต้องประกอบด้วย มิติหลัก 3 ประการ คือ ประการแรกด้านเศรษฐกิจ ประการที่สองด้านสังคมและประการที่สามด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งสามด้านมีความเกี่ยวโยงกันอย่างเป็นพลวัตร ชุมชนชนบทจะมีความยั่งยืนได้ต้องเป็นชุมชนที่สามารถอยู่ได้โดยปราศจากการสนับสนุนจากภาครัฐเหมือนในอดีต

ชอย และ เช่า (Choi and Cheung, 2007: 438) ได้ศึกษาพื้นฐานสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยีเศรษฐกิจและการศึกษาของโลกมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดความสนใจศึกษาสามารถของคนสังคม ชุมชนใช้ภูมิปัญญาในการปรับตัวสัมพันธ์ในสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศของชุมชน พบวิธีสร้างคุณภาพให้บรรลุวัตถุประสงค์และปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้นหรือระบบคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดผลิตนโยบาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาประสบการณ์และเสียงของคนภายในชุมชน เป็นยุทธศาสตร์การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตโดยกระบวนการนโยบายซึ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

10. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้บูรณาการแนวคิดที่ได้ศึกษา (นพพร เมธอนันต์กุล, 2549; วารุณี ชินวินิจกุล, 2549; จริยา สุพรรณ, 2548; อภิชัย พันธเสน, 2549) โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ โดยตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนตัวแปรต้น ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล คือ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ และปัจจัยสนับสนุน คือ การรับรู้ ความตระหนัก การมีส่วนร่วม และผู้นำมาเป็นตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้ ดังภาพ

ภาพที่ 6 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท 2) เปรียบเทียบบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative research) เพื่อเป็นการสำรวจ หาคำตอบปัญหาการวิจัยในภาพรวม โดยใช้แบบสอบถามกับประชาชนในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท และศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informants) คือชาวบ้าน และมีที่เกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่วิจัยนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบและดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ สตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำนวน 320 คน (พทล. ธรรมสกุลศิริ, 2554)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเครจซี่ มอร์แกน (Krejcie and D.W. Morgan, อ้างถึงใน ชีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ, 2554: 283) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% ยอมให้คลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 175 คน เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจึงทำการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ประกอบด้วย ตัวแปร 2 ตัว ได้แก่

2.1.1 ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่

2.1.1.1 อายุ

2.1.1.2 สถานภาพสมรส

2.1.1.3 ระดับการศึกษา

2.1.1.4 รายได้

2.1.1.5 อาชีพ

2.1.1.6 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่

2.1.2 ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

2.1.2.1 การรับรู้

2.1.2.2 ความตระหนัก

2.1.2.3 การมีส่วนร่วม

2.1.2.4 ผู้นำ

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent variables) ได้แก่ บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4 ด้าน คือ

2.2.1 เศรษฐกิจ

2.2.2 สังคม

2.2.3 วัฒนธรรม

2.2.4 สิ่งแวดล้อม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษาในเชิงปริมาณจะเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่แสดงถึงบทบาทของสตรีกับการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ (Check-list) โดยข้อคำถามจะสอบถามเกี่ยวกับ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชน ลักษณะคำถามเป็นแบบชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's rating scale) โดยตั้งเกณฑ์การให้คะแนนไว้ ดังนี้

มีการรับรู้อยู่ในระดับมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มีการรับรู้อยู่ในระดับมาก	ให้	4	คะแนน
มีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง	ให้	3	คะแนน
มีการรับรู้อยู่ในระดับน้อย	ให้	2	คะแนน
มีการรับรู้อยู่ในระดับน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความตระหนักของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชน ลักษณะคำถามเป็นแบบชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's rating scale) โดยตั้งเกณฑ์การให้คะแนนไว้ ดังนี้

มีความตระหนักอยู่ในระดับมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มีความตระหนักอยู่ในระดับมาก	ให้	4	คะแนน
มีความตระหนักอยู่ในระดับปานกลาง	ให้	3	คะแนน
มีความตระหนักอยู่ในระดับน้อย	ให้	2	คะแนน
มีความตระหนักอยู่ในระดับน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชน ลักษณะคำถามเป็นแบบชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's rating scale) โดยตั้งเกณฑ์การให้คะแนนไว้ ดังนี้

มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก	ให้	4	คะแนน
มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง	ให้	3	คะแนน
มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย	ให้	2	คะแนน
มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชน ลักษณะคำถามเป็นแบบชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's rating scale) โดยตั้งเกณฑ์การให้คะแนนไว้ ดังนี้

มีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับมาก	ให้	4	คะแนน
มีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับปานกลาง	ให้	3	คะแนน
มีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับน้อย	ให้	2	คะแนน
มีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชน ลักษณะคำถามเป็นแบบชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's rating scale) โดยตั้งเกณฑ์การให้คะแนนไว้ ดังนี้

มีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มีบทบาทอยู่ในระดับมาก	ให้	4	คะแนน
มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง	ให้	3	คะแนน
มีบทบาทอยู่ในระดับน้อย	ให้	2	คะแนน
มีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด หลักการทฤษฎีจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประยุกต์สร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมานั้นจะมีการตรวจสอบคุณภาพในด้านของความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้ที่ทำการตรวจสอบก็คือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง

3. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือวิจัยโดยอาศัยดุลยพินิจของผู้เชี่ยวชาญ (Subject matter specialists) จะใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item of consistency: IOC) โดยจะต้องมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย ให้ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นและให้คะแนน ดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามข้อนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย
 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามข้อนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย
 -1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย
- หลังจากนั้นให้นำคะแนนที่ได้ในแต่ละข้อมาแทนค่าในสูตรดังนี้

$$IOC = \sum \frac{R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึงดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย

R หมายถึงผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเนื้อหาทั้งหมด

N หมายถึงจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

ถ้าค่าดัชนี IOC ที่คำนวณได้ในข้อใดมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 คำถามข้อนั้นก็มี ความสอดคล้องกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย แต่ถ้าคำถามข้อใดมีค่าดัชนีต่ำกว่า 0.5 คำถาม นั้นจะถูกตัดออกไป

4. นำแบบสอบถามไปทดลอง (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง และมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง

5. นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือและหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหา สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (α -coefficient) ซึ่งมีสูตรดังนี้ (ธีรศักดิ์ อุ่ออารมณ์เลิศ, 2548: 69-70)

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{S_p^2} \right]$$

α = ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

K = จำนวนข้อของแบบสอบถาม

S_i^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_p^2 = ความแปรปรวนของคะแนนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากผลการคำนวณได้ค่า ความเชื่อมั่น โดยรวมเท่ากับ .83

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยขอจดหมายแนะนำตัว จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2 นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ ซึ่งผ่านการเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (Try-out) พร้อมนำหนังสือขออนุญาตในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

5.3 ดำเนินการแจกแบบสอบถาม โดยขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 178 คน ที่อาศัยในบริเวณ ชุมชนวัดสะพาน อ.เมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ซึ่งเป็นพื้นที่ในการทำวิจัย ในเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน พ.ศ.2557 เป็นระยะเวลา 2 เดือน

5.4 เก็บรวบรวมแบบสอบถาม แล้วตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

5.5 นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วย โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ทางสถิติ

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงปริมาณของแบบสอบถาม โดยการตรวจสอบแบบสอบถามและคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ถูกต้องและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้สถิติดังนี้

6.1 วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

6.2 การวิเคราะห์การรับรู้ ความตระหนัก การมีส่วนร่วม การปฏิบัติตัวของผู้นำสตรี และการวิเคราะห์หับทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชน โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย (ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ, 2554: 128) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00	หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49	หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49	หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49	หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49	หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

6.3 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ใช้ค่าสถิติ t-test ในการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม และใช้ค่าสถิติ F-test (One-way ANOVA) ในการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยจากกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม กรณีที่พบว่ามีความสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative research) จะทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในด้านเศรษฐกิจพอเพียง มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูล

การเลือกพื้นที่ ได้เลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive selection) โดยได้เลือกพื้นที่ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ซึ่งพื้นที่หมู่บ้านวัดสะพาน เป็นพื้นที่ๆที่ได้รับรางวัลหมู่บ้าน อยู่เย็น เป็นสุข ดีเด่น ปี 2554 และผู้นำมีความเข้มแข็ง ชุมชนมีความสามัคคี มีอาชีพเสริม และประชาชนวัยแรงงานยังคงรักถิ่นฐานบ้านเกิด ทำให้หมู่บ้านไม่ประสบปัญหาการอพยพแรงงาน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษาในเชิงคุณภาพครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) โดยสร้างแนวคำถามแบบกว้างๆ เพื่อเป็นแนวคำถามไว้ล่วงหน้าซึ่งข้อคำถามต่าง ๆ สามารถยืดหยุ่นได้ไม่กำหนดตายตัว เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกเข้าถึงความเป็นจริงมากที่สุด มีทั้งคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการสร้างเครื่องมือ โดยแบบสัมภาษณ์จะใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ตลอดจนผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ

2.1 การศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Documentary study) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น เอกสารการวิจัย บทความออนไลน์ ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ เพื่อให้ทราบถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่อการนำไปปฏิบัติ

2.2 การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตในการเก็บข้อมูลเบื้องต้น เช่น กิจกรรมประจำวัน การทำงานต่างๆของสตรีในชุมชน ตลอดจนสังเกตเกี่ยวกับบริบทต่าง ๆ โดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) โดยจะเข้าไปสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ

ของสตรีในชุมชน เช่นการใช้ชีวิตประจำวัน หรือวิถีชีวิตในชุมชน เช่น สถานที่อยู่อาศัย อาชีพหลัก ในการทำมาหากิน

2.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จะทำการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่ 1) สตรีในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำนวน 20 คน 2) ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำนวน 1 คน 3) พัฒนาการอำเภอ อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำนวน 1 คน 4) กลุ่มแกนนำชุมชน จำนวน 5 คน และ 5) ประชาชน ชาวบ้าน จำนวน 1 คน

เครื่องมือในการสัมภาษณ์ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง อุปกรณ์บันทึกภาพ ผู้วิจัยได้จัดทำแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยกำหนดขอบเขตของการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดของการวิจัย และปรึกษาอาจารย์ผู้ทำการควบคุมวิทยานิพนธ์

2.4 ประเด็นการสัมภาษณ์

ประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ บทบาทสตรีกับการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านวัฒนธรรม 4) ด้านสิ่งแวดล้อม

2.5 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

ผู้วิจัยได้เลือกการสนทนากลุ่ม เพื่อให้กลุ่มสตรีในหมู่บ้านมานั่งสนทนากลุ่ม โดยจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ผู้สนทนาได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นคำตอบที่เหมาะสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data collection) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร ได้แก่ ทฤษฎีแนวความคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field survey) ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม จากนั้นจึงนำผลการศึกษาและวิเคราะห์ที่ได้จากการสำรวจและสัมภาษณ์ มารวบรวมเพื่อเตรียมการวิเคราะห์ต่อไป

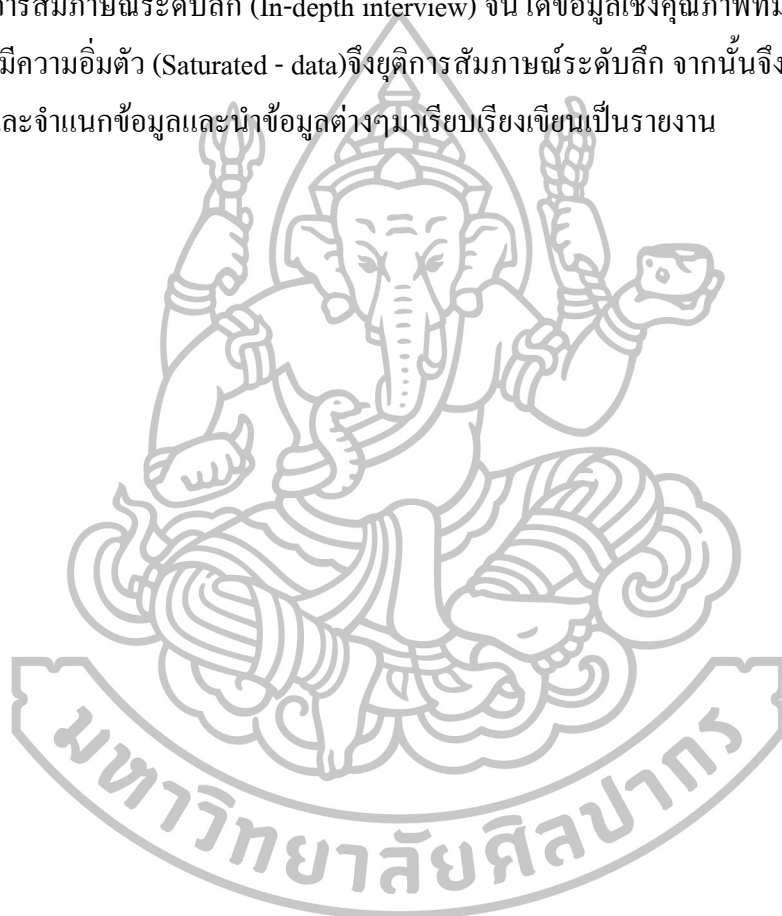
4. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analyzed)

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลในภาคสนาม ตั้งแต่เริ่มลงพื้นที่ โดยวิเคราะห์ข้อมูลทันทีในขณะที่เก็บข้อมูลในพื้นที่และได้ทำการจดบันทึกประเด็นสำคัญของการสัมภาษณ์ไว้พร้อมทั้งบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ จากนั้นสู่กระบวนการแปลผลข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลการบรรยาย (Descriptive)

5. การตรวจสอบข้อมูล

โดยนำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมานั้นมาตรวจสอบและพิจารณาถึงความเพียงพอของข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของข้อมูล และทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation Method) คือ 1) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งบุคคล โดยสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล 2) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งสถานที่ โดยสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานที่ 3) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งเวลา โดยสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างเวลา เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth interview) จนได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความเที่ยงตรง จนถึงข้อมูลที่มีความอิ่มตัว (Saturated - data) จึงยุติการสัมภาษณ์ระดับลึก จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่และจำแนกข้อมูลและนำข้อมูลต่าง ๆ มาเรียบเรียงเขียนเป็นรายงาน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำนวน 175 คน ได้รับคืนเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยผลการวิเคราะห์ได้นำเสนอเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับปัจจัยสนับสนุนของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ระดับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 4 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งเสนอผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 175)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	10	5.71
อายุ 21-30 ปี	46	26.29
อายุ 31-40 ปี	45	25.71
อายุ 40 ปีขึ้นไป	74	42.29

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

(n = 175)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
2. สถานภาพสมรส		
โสด	67	38.29
สมรส	94	53.71
หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	14	8.00
3. ระดับการศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	25	14.29
มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย	44	25.14
อนุปริญญาตรี	57	32.57
ปริญญาตรีขึ้นไป	49	28.00
4. รายได้		
ไม่เกิน 10,000 บาท	45	25.71
10,000 – 15,000 บาท	69	39.43
15,001 – 20,000 บาท	45	25.71
20,001 บาทขึ้นไป	16	9.14
5. อาชีพ		
เกษตรกร	54	30.86
รับจ้างทั่วไป	53	30.29
ค้าขาย	25	14.29
แม่บ้าน	13	7.43
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	14	8.00
นักเรียน/นักศึกษา	16	9.14
6. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่		
ไม่เกิน 5 ปี	50	28.57
6 – 10 ปี	53	30.29
11 – 15 ปี	17	9.71
16 ปีขึ้นไป	55	31.43

จากตารางที่ 1 พบว่าประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 42.29 รองลงมาคือ อายุ 21-30 ปี จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 26.29 มีสถานภาพสมรส จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 53.71 รองลงมา คือ สถานภาพโสด จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 38.29 มีการศึกษาระดับอนุปริญญาตรี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 32.57 รองลงมา คือ ปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 มีรายได้ 10,000-15,000 จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 39.43 รองลงมา คือ ไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 25.71 มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ รายได้ 15,001-20,000 บาท จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 25.71 เท่ากัน มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 30.86 รองลงมาคือ อาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 30.29 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 16 ปีขึ้นไป จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 31.43 รองลงมาคือ ระยะเวลา 6-10 ปี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 30.29

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับปัจจัยสนับสนุนของกลุ่มตัวอย่างต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ระดับปัจจัยสนับสนุนของกลุ่มตัวอย่างต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งเสนอผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับปัจจัยสนับสนุนของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวม

(n = 175)

บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการรับรู้	2.79	0.38	ปานกลาง	4
ด้านความตระหนัก	4.07	0.49	มาก	1
ด้านการมีส่วนร่วม	4.02	0.58	มาก	2
ด้านผู้นำ	4.01	0.60	มาก	3
รวม	3.70	0.37	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยสนับสนุนของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านความตระหนัก มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.49) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.58) และด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการรับรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.79$, S.D. = 0.38) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับปัจจัยสนับสนุนของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการรับรู้

(n = 175)

การรับรู้ของสตรีต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่				
1.1 หนังสือพิมพ์	2.79	0.59	ปานกลาง	4
1.2 แผ่นพับ/ใบปลิว	2.67	0.51	ปานกลาง	7
1.3 ป้ายประชาสัมพันธ์	2.72	0.54	ปานกลาง	5
1.4 โทรทัศน์	2.89	0.77	ปานกลาง	1
1.5 วิทยุ	2.81	0.74	ปานกลาง	3
1.6 อินเทอร์เน็ต	2.69	0.73	ปานกลาง	6
1.7 เสียงตามสาย	2.82	0.54	ปานกลาง	2
รวม	2.77	0.45	ปานกลาง	
2. ท่านเคยได้รับการสนับสนุนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทางช่องทางใดบ้าง				
2.1 การอบรม	2.80	0.53	ปานกลาง	2
2.2 การประชุมสัมมนา	2.74	0.58	ปานกลาง	4
2.3 การจัดเวทีประชาคม	2.75	0.70	ปานกลาง	3
2.4 การศึกษาดูงาน	2.98	0.75	ปานกลาง	1
รวม	2.82	0.55	ปานกลาง	
รวมทั้งหมด	2.79	0.38	ปานกลาง	

จากตารางที่ 3 พบว่าการรับรู้ของสตรีต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.79$, S.D. = 0.38) เมื่อพิจารณาถึงการรับรู้ผ่านสื่อต่างๆ นั้น พบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.77$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เมื่อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ สื่อโทรทัศน์ ($\bar{X} = 2.89$, S.D. = 0.77) รองลงมาคือสื่อเสียงตามสาย ($\bar{X} = 2.82$, S.D. = 0.54) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ แผ่นพับ/ใบปลิว ($\bar{X} = 2.67$, S.D. = 0.51) ตามลำดับ

ส่วนการรับรู้ทางช่องทางการสนับสนุนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.82$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เมื่อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ช่องทางการศึกษาดูงาน ($\bar{X} = 2.78$, S.D. = 0.75) รองลงมาคือ การอบรม ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.53) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การประชุมสัมมนา ($\bar{X} = 2.74$, S.D. = 0.58) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับความตระหนักของสตรีต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(n = 175)

ความตระหนักของสตรีต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ท่านยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต อยู่อย่างพอกิน พอใช้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น	3.95	0.60	มาก	8
2. ท่านเห็นว่าชีวิตคนเราไม่จำเป็นต้องสะสมทรัพย์สินสมบัติ เพียงมีพออยู่พอกิน โดยไม่ต้องดิ้นรนก็พอแล้ว	3.93	0.63	มาก	9
3. ท่านเชื่อมั่นว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแก้ปัญหาด้านต่างๆของครอบครัวและสมาชิกในชุมชนและแก้ปัญหาของชุมชนได้	4.02	0.66	มาก	6
4. คนที่รู้จักพอ ไม่โลภ ดำรงชีวิตแบบพอมี พอกิน เป็นวิถีชีวิตที่มีความสุข	4.13	0.72	มาก	3

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับความตระหนักของสตรี
ต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

(n = 175)

ความตระหนักของสตรีต่อการพัฒนาชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
5. การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงามของการอยู่ร่วมกัน เช่น การเคารพผู้อาวุโส การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันกัน เป็นต้น	4.20	0.70	มาก	2
6. การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการประกอบอาชีพ อย่างหนึ่งคือ การปรับเปลี่ยนการผลิตจากพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสานที่มีการผลิตหลายอย่าง	4.05	0.99	มาก	5
7. การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นแรก ควรเริ่มที่การใช้จ่ายอย่างประหยัดในครอบครัว หันมาปลูกกิน ทำให้องค์ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น	4.45	0.68	มาก	1
8. ท่านคิดว่าถ้าคนในชุมชนได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความอยู่ดีมีสุข	3.91	0.58	มาก	10
9. ท่านเห็นความสำคัญของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ โดยการช่วยให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนด้วย	4.00	0.60	มาก	7
10. ท่านทำการศึกษาถึงแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เสมอ	4.09	0.84	มาก	4
รวม	4.07	0.49	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่าความตระหนักของสตรีต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นแรก ควรเริ่มที่การใช้จ่ายอย่างประหยัดใน

ครอบครัว หันมาปลูกกิน ทำให้องค์งคใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ การจะพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงามของการอยู่ร่วมกัน เช่น การเคารพผู้อาวุโส การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันกัน เป็นต้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.70) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือท่านคิดว่าถ้าคนในชุมชนได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความอยู่ดีมีสุขมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.58) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของการมีส่วนร่วมของสตรีต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(n = 175)

การมีส่วนร่วมของสตรีต่อการพัฒนาชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ท่านได้เข้าร่วมการรับฟังการชี้แจง ให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	3.76	0.64	มาก	9
2. ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมและได้ฝึกปฏิบัติขั้นตอนการทำงานเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง	3.75	0.70	มาก	10
3. ท่านเคยเข้ารับการอบรมให้ความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น	3.99	0.80	มาก	5
4. ท่านได้ทดลองนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครอบครัว	4.31	0.89	มาก	2
5. ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ผ่านการประชุมต่างๆของชุมชน	3.88	0.68	มาก	7
6. ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มสตรีในการประกอบอาชีพเสริมของชุมชน	3.87	0.77	มาก	8
7. ท่านเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	3.95	0.79	มาก	6
8. เมื่อมีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพของแม่บ้าน ท่านเข้าไปร่วมดำเนินงานด้วยเสมอ	4.06	0.79	มาก	4

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของการมีส่วนร่วมของสตรี
ต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

(n = 175)

การมีส่วนร่วมของสตรีต่อการพัฒนาชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
9. ท่านให้ความร่วมมือกับส่วนราชการในการ ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เพื่อน บ้าน	4.23	0.90	มาก	3
10. ท่านมีการให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเพื่อให้ชุมชน เป็นชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง	4.41	0.86	มาก	1
รวม	4.02	0.58	มาก	

จากตารางที่ 5 พบว่าสตรีมีการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ
เรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมาก
ที่สุดคือ ท่านมีการให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียงมีค่า
คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.86) รองลงมาคือ ท่านได้ทดลองนำหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครอบครัวมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.89) และข้อ
ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมและได้ฝึกปฏิบัติขั้นตอนการทำการเกษตร
แบบเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.70) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มี
ผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(n = 175)

การปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ผู้นำชุมชนให้ความสนใจและทำความเข้าใจเรื่องราว ต่างๆของกลุ่ม/องค์กรที่มีในชุมชน	3.87	0.65	มาก	9
2. ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจด้านบทบาทของตนเอง เป็นอย่างดีในการบริหารจัดการกลุ่มต่างๆในชุมชน	3.85	0.66	มาก	10

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

(n = 175)

การปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
3. ผู้นำชุมชนสามารถประสานความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดแก่สมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี	4.00	0.70	มาก	6
4. ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการประสานความคิดของสมาชิก โดยไม่ผูกขาดด้านความคิด	3.99	0.73	มาก	7
5. ผู้นำมีการวางแผนการดำเนินงานภายในชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน	4.03	0.71	มาก	4
6. มีการตรวจสอบผลการทำงาน ทั้งด้านการเงิน การบัญชี และรายงานผลต่อหน้าสมาชิกองค์กรสม่ำเสมอ	4.01	0.79	มาก	5
7. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน ผู้นำจะแก้ปัญหาโดยการประชุมสมาชิก เพื่อนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันแก้ไขปัญหานั้น	4.04	0.80	มาก	3
8. ผู้นำชุมชนทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ข่าวสารหรือประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงแก่สมาชิก	4.15	0.82	มาก	2
9. ผู้นำชุมชนมีการจัดประชุมเพื่อขยายผลการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง	4.22	0.81	มาก	1
10. ผู้นำชุมชนมีการจัดเวทีเสวนาถึงความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชน	3.89	0.64	มาก	8
รวม	4.01	0.60	มาก	

จากตารางที่ 6 พบว่าการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ชื่อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ผู้นำชุมชนมีการจัดประชุมเพื่อขยายผลการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.81) รองลงมาคือ ผู้นำชุมชนทำหน้าที่ถ่ายทอด

ความรู้ ข่าวสารหรือประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงแก่สมาชิกมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.82) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจด้านบทบาทของตนเองเป็นอย่างดีในการบริหารจัดการกลุ่มต่างๆ ในชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.66) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ระดับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ระดับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งเสนอผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียด ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวม

(n = 175)

บทบาทสตรีกับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านวัฒนธรรม	4.16	0.57	มาก	1
ด้านเศรษฐกิจ	4.11	0.58	มาก	2
ด้านสิ่งแวดล้อม	3.79	0.73	มาก	3
ด้านสังคม	3.67	0.61	มาก	4
รวม	3.93	0.48	มาก	

จากตารางที่ 7 พบว่า บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านวัฒนธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.57) รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.58) และด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านสังคม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.73) ตามลำดับ

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรายด้าน

(n = 175)

บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรายด้าน	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านวัฒนธรรม				
1.1 ท่านได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมของชุมชนอยู่เสมอ	3.89	0.69	มาก	5
1.2 ท่านได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมตามประเพณีทางศาสนาของชุมชน เช่น ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นต้น	3.91	0.64	มาก	4
1.3 ท่านได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมตามวันสำคัญต่างๆ เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ เป็นต้น	4.15	0.69	มาก	3
1.4 ท่านมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการสืบสาน รักษาประเพณี วัฒนธรรมต่างๆของชุมชน	4.38	0.82	มาก	2
1.5 ท่านมีบทบาทในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.47	0.77	มาก	1
รวม	4.16	0.57	มาก	
2. ด้านเศรษฐกิจ				
2.1 ท่านประกอบอาชีพด้วยความสุจริต มุ่งลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ดำรงชีพอย่างพอเพียง พอสมควรตามอัตภาพ	4.02	0.60	มาก	3
2.2 ท่านเคยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ, วิสาหกิจชุมชน, กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาปลวกสังเคราะห์ เป็นต้น	3.94	0.76	มาก	5
2.3 ท่านได้มีบทบาทเป็นคณะกรรมการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณในหมู่บ้าน, ตำบล	3.99	0.81	มาก	4
2.4 ท่านได้มีบทบาทในการผลิตสินค้าของกลุ่มอาชีพ เพื่อจำหน่าย และนำรายได้เข้าสู่กลุ่ม,ชุมชน และครอบครัว	4.15	0.82	มาก	2
2.5 ท่านมีการออมเงินเพื่อไว้ใช้เป็นทุนใช้จ่ายในยามจำเป็นของครอบครัว	4.46	0.79	มาก	1
รวม	4.11	0.58	มาก	

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและลำดับของบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรายด้าน (ต่อ)

(n = 175)

บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
3. ด้านสิ่งแวดล้อม				
3.1 ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน (ปลูกต้นไม้ กำจัดวัชพืช)	3.65	0.84	มาก	5
3.2 ท่านมีบทบาทในการรณรงค์ลดการใช้สารเคมีในการเกษตร และในครัวเรือน	3.73	0.81	มาก	4
3.3 ท่านมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพธรรมชาติของแม่น้ำลำคลองในชุมชน	3.77	0.84	มาก	3
3.4 ท่านทำการเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสารพิษ เพื่อใช้ในการประกอบอาหารในครัวเรือน และจำหน่ายแก่เพื่อนบ้าน	3.81	0.88	มาก	2
3.5 ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการปลูกป่าและดูแลรักษาป่าชุมชน	4.00	0.98	มาก	1
รวม	3.79	0.73	มาก	
4. ด้านสังคม				
4.1 ท่านมีส่วนร่วมในการตั้งเตือนดำเนินการกับผู้ละเมิดกฎของหมู่บ้าน	3.69	0.63	มาก	2
4.2 ท่านมีส่วนร่วมในการป้องปรามพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนในหมู่บ้าน	3.71	0.64	มาก	1
4.3 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด	3.68	0.72	มาก	3
4.4 ท่านมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยของพิพาทของประชาชนในชุมชน	3.61	0.82	มาก	5
4.5 ท่านมีการเสียสละเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในชุมชน เช่นการเสียสละแรง เพื่อสร้างศาลากลางบ้าน เป็นต้น	3.67	0.80	มาก	4
รวม	3.67	0.61	มาก	

จากตารางที่ 8 พบว่า บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านวัฒนธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านมีบทบาทในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.77) รองลงมาคือ ท่านมีส่วนร่วมกับชุมชนในการสืบสาน รักษาประเพณี วัฒนธรรมต่างๆของชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.82) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมของชุมชนอยู่เสมอมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.69) ตามลำดับ

ด้านเศรษฐกิจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านมีการออมเงินเพื่อไว้ใช้เงินทุนใช้จ่ายในยามจำเป็นของครอบครัวมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.79) รองลงมาคือ ท่านได้มีบทบาทในการผลิตสินค้าของกลุ่มอาชีพเพื่อจำหน่าย และนำรายได้เข้าสู่กลุ่มชุมชน และครอบครัวมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.82) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านเคยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ, วิสาหกิจชุมชน, กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาปลวกสังเคราะห์ เป็นต้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.76) ตามลำดับ

ด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการปลูกป่าและดูแลรักษาป่าชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.98) รองลงมาคือ ท่านทำการเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสารพิษ เพื่อใช้ในการประกอบอาหารในครัวเรือน และจำหน่ายแก่เพื่อนบ้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.88) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน (ปลูกต้นไม้ กำจัดวัชพืช) มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.84) ตามลำดับ

ด้านสังคม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการป้องกันบรรเทาภัยพิบัติของเยาวชนในหมู่บ้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.64) รองลงมาคือ ท่านมีส่วนร่วมในการคัดค้าน ดำเนินการกับผู้ละเมิดกฎหมายของหมู่บ้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.63)

และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านมีบทบาทในการใกล้เคียงของพิพาทของประชาชนในชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61, S.D. = 0.82$) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การทดสอบสมมติฐานการวิจัยนั้น ปรากฏผล ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย ประชาชนที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทแตกต่างกัน

ตารางที่ 9 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทจำแนกตามอายุ

(n = 175)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2.227	3	0.742	3.337*	0.021
ภายในกลุ่ม	38.041	171	0.222		
รวม	40.268	174			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ที่มีอายุแตกต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพบความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธี LSD ปรากฏผลดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี LSD

(n = 175)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		ต่ำกว่า 20 ปี	21 – 30 ปี	31 – 40 ปี	40 ปีขึ้นไป
		3.54	3.88	3.96	4.01
ต่ำกว่า 20 ปี	3.54	-	0.040*	0.011*	0.003*
21 – 30 ปี	3.88		-	0.410	0.123
31 – 40 ปี	3.96			-	0.534
40 ปีขึ้นไป	4.01				-

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 10 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี LSD พบว่า กลุ่มที่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 มี 3 คู่ คือกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี แตกต่างกับ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21-30 ปี 31-40 ปี และ 40 ปีขึ้นไป หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21-30 ปี 31-40 ปี และ 40 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 11 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำแนกตามสถานภาพการสมรส

(n = 175)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.492	2	0.246	1.063	0.348
ภายในกลุ่ม	39.777	172	0.231		
รวม	40.268	174			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ที่มีสถานภาพการสมรส แตกต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 12 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำแนกตามระดับการศึกษา

(n = 175)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	1.818	3	0.606	2.695*	0.048
ภายในกลุ่ม	38.450	171	0.225		
รวม	40.268	174			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง ชัยนาท จังหวัดชัยนาท ที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพบความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธี LSD ปรากฏผลดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยวิธี LSD

(n = 175)

ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	ระดับการศึกษา			
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย	อนุปริญาตรี	ปริญาตรีขึ้นไป
	$\bar{X}$	3.75	3.89	3.94	4.07
ประถมศึกษา	3.75	-	0.250	0.090	0.007*
มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย	3.89		-	0.551	0.069
อนุปริญาตรี	3.94			-	0.184
ปริญาตรีขึ้นไป	4.07				-

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 13 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธี LSD พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 มี 1 คู่ คือกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา แตกต่างกับ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาปริญาตรีขึ้นไป หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญาตรีขึ้นไป

ตารางที่ 14 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทจำแนกตามรายได้

(n = 175)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	1.914	3	0.638	2.844*	0.039
ภายในกลุ่ม	38.355	171	0.224		
รวม	40.268	174			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง ชัยนาท จังหวัดชัยนาท ที่มีรายได้แตกต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อ พบความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธี LSD ปรากฏผลดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD

(n = 175)

รายได้	$\bar{X}$	รายได้			
		ไม่เกิน 10,000 บาท	10,001- 15,000 บาท	15,001- 20,000 บาท	20,001 บาทขึ้นไป
		3.81	3.93	3.98	4.20
ไม่เกิน 10,000 บาท	3.81	-	0.174	0.093	0.005*
10,001-15,000 บาท	3.93		-	0.620	0.110
15,001-20,000 บาท	3.98			-	0.110
20,001 บาทขึ้นไป	4.20				-

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 15 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามรายได้ ด้วยวิธี LSD พบว่า คู่ที่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 มี 1 คู่ คือกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท แตกต่างกับ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มี รายได้ไม่เกิน 10,000 บาท มีบทบาทในการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกับ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป

ตารางที่ 16 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทจำแนกตามอาชีพ

(n = 175)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	3.495	5	0.699	3.212*	0.009
ภายในกลุ่ม	36.774	169	0.218		
รวม	40.268	174			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ที่มีอาชีพ แตกต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพบความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธี LSD ปรากฏผลดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอาชีพ ด้วยวิธี LSD

(n = 175)

อาชีพ	$\bar{X}$	อาชีพ					
		เกษตรกร	รับจ้างทั่วไป	ค้าขาย	แม่บ้าน	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	นักเรียน/นักศึกษา
		3.99	3.92	4.02	3.95	4.09	3.52
เกษตรกร	3.99	-	0.457	0.777	0.813	0.470	0.000*
รับจ้างทั่วไป	3.92		-	0.382	0.819	0.231	0.003*
ค้าขาย	4.02			-	0.679	0.657	0.001*
แม่บ้าน	3.95				-	0.452	0.013*
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.09					-	0.001*
นักเรียน/นักศึกษา	3.52						-

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 17 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอาชีพ ด้วยวิธี LSD พบว่า คู่ที่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 มี 5 คู่ คือกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพนักเรียน นักศึกษา แตกต่างกับ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเกษตรกร รับจ้างทั่วไป ค้าขาย แม่บ้าน และข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา มีบทบาทในการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเกษตรกร รับจ้างทั่วไป ค้าขาย แม่บ้าน และข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

ตารางที่ 18 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่

(n = 175)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.576	4	0.144	0.617	0.651
ภายในกลุ่ม	39.692	170	0.233		
รวม	40.268	174			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง ชัยนาท จังหวัดชัยนาท ที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่แตกต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ.05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยสรุปได้ว่า ประชาชนที่มีอายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามปลั๊กปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยส่วน ประชาชนที่มีสถานภาพการสมรสและระยะเวลาที่อาศัยอยู่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาท สตรีในการพัฒนาชุมชนตามปลั๊กปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทาง สถิติที่ .05 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีดังนี้

1. สตรีในชุมชน ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเศรษฐกิจ โดยมีการจัดการด้านเศรษฐกิจของครอบครัวโดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี (การจัดการรายได้-รายจ่ายตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดย พิจารณาถึงรายได้จากอาชีพสุจริตการจัดการรายจ่ายอย่างพอประมาณมีเหตุผลสมดุลกับรายรับ ไม่ใช่จ่ายเกินฐานะใช้ของอย่างคุ้มค่าประหยัดและมีภูมิคุ้มกัน)

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของสตรีในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านเศรษฐกิจของสตรีในชุมชนวัดสะพานนั้น สตรีในชุมชนส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมเป็น สมาชิกของเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ภายในชุมชน ซึ่งมีการปลูกผักไว้กินเอง เพื่อประหยัด ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน เมื่อเหลือจากความต้องการภายในครัวเรือนก็จะนำผลผลิตมาขายให้เพื่อน บ้าน ยึดถือความพออยู่ พอกิน พอประมาณ นอกจากนั้นยังมีการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อควบคุม รายจ่ายของครอบครัวโดยได้รับการส่งเสริมจากผู้นำกลุ่มเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง มีการออมเงิน เพื่อใช้เป็นทุนใช้จ่ายในยามจำเป็นของครอบครัว โดยออมร่วมกับกลุ่มเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โดยจะมีการประชุมชี้แจงรายละเอียด ทุกวันที่ 27 ของเดือนโดยกลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพานให้ ความคิดเห็นว่า

“สำหรับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ในครอบครัวก็จะมีการปลูกผักสวนครัว ไม้กินเอง โดยการปลูกผักสวนครัวยังกินได้ พวกใบกระเพรา โหระพา ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด แล้วก็ปลูกพืชผักในหน้าฝนบ้าง เช่น พริกชี้หนู มะเขือ ดอกแค ต้นมะรุ้ม ผักบุ้ง เอาไว้ประกอบอาหาร เมื่อเหลือจากกินก็จะขาย ก็เอาบรรจุใส่ถุงแล้วก็จัดกรายนยนต์ไปขายตามบ้าน ขายกันเองบ้าง ไปตามหมู่บ้านอื่นบ้าง พอได้เงินมาใช้จ่ายในครอบครัว แต่ส่วนมากจะปลูกกินเองมากกว่า” (กลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพาน, 2557)

ในการดำเนินงานต่าง ๆ นั้น ผู้ใหญ่บ้านของชุมชนวัดสะพานให้ความคิดเห็นว่าการดำเนินงานของชุมชนวัดสะพานสามารถเป็นต้นแบบในด้านของการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนในหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการอาชีพเสริมเมื่อว่างจากการทำอาชีพหลักคือการทำนา และมีการทำบัญชีครัวเรือน มีการออม เพื่อวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ถูกต้อง ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตดังคำกล่าวที่ว่า

“ในชุมชนวัดสะพานเป็นชุมชนต้นแบบในด้านของการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชน ก็จะมีหมู่บ้านอื่น จังหวัดอื่น มาดูงาน โดยจะมีศูนย์การเรียนรู้ไว้คอยให้คำแนะนำ สำหรับบทบาทสตรีในชุมชนนั้น ตัวผู้ใหญ่เองก็เป็นสตรี ก็จะมีการพูดคุย เข้าถึงกลุ่มแม่บ้านด้วยกันง่าย ก็จะทำการส่งเสริม ให้คำแนะนำให้ ลูกบ้านทำอาชีพเสริม เช่น การทำไข่เค็มใบเตย และไข่เยี่ยวม้า เพื่อขาย ก็จะมีคนมารับบ้าง เอาไปขายตามตลาด บ้าง ก็พอมีรายได้เข้ามาเสริม เพราะชาวบ้านที่นี่มีอาชีพหลักคือทำนา ว่างจากการทำนาจึงจะทำไข่เค็ม ไข่เยี่ยวม้า ปลูกพืชผักสวนครัวกัน ในชุมชนมีการส่งเสริมให้ทำบัญชีครัวเรือน เพื่อจะได้รู้รายรับ รายจ่าย ของครอบครัว มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ถูกต้อง ทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยเดือดร้อน ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการกู้ยืมเงิน อีกเรื่องคือ ในชุมชนจะมีการออมเงิน โดยเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง จะไม่บังคับว่าจะออมเท่าไร แต่กำหนดขั้นต่ำไว้คนละ 20 บาทต่อเดือน สมาชิกก็จะเอาเงินมาออม ทุกวันที่ 27 ของเดือน ซึ่งเป็นวันประชุมของเครือข่าย เงินที่ได้มา ก็จะนำมาต่อยอดโดยการให้ชาวบ้านในชุมชนได้กู้ยืมเพื่อนำไปลงทุนทำการเกษตร ปลูกพืชผัก ไม้ขาย โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาท แล้วก็จะต้องนำเงินมาชำระในทุกวันที่ 27 ของเดือน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีความเข้มแข็ง พออยู่ พอกิน แล้วก็อยู่แบบพอเพียง” (ผู้ใหญ่บ้าน, 2557)

สำหรับในส่วนของปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้นำ ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น นำประชาชนในชุมชนทำกิจกรรมต่างๆ เป็นผู้ถ่ายทอดของศูนย์การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง มีความเห็นว่า การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สตรีของชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนหลายด้าน ทั้งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของศูนย์การเรียนรู้ การเข้าร่วมชมรมผู้สูงอายุ

หรือแม้แต่การเป็นอาสาสมัครต่างๆ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน และเกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน ดังคำกล่าวที่ว่า

“สำหรับชุมชนวัดสะพานเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน มีกิจกรรมหลายด้าน ทำให้สตรีในชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนหลายด้าน ทั้งในด้านของการเป็นสมาชิกศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ หรือแม้แต่อาสาสมัครต่างๆ เช่น อสม. เป็นต้น สำหรับบทบาทของการเป็นสมาชิกศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สตรีจะมีการ ปลูกผักไว้กินเอง เรื่องความพออยู่ พอกิน พอประมาณ อดทน ทำในสิ่งที่ถูกต้อง ในชุมชนบูรณาการร่วมกันในเรื่องการขับเคลื่อนงาน ในด้านของเศรษฐกิจครัวเรือน ล้อมรั้วด้วยผัก อีกด้านคือให้ประชาชนและชมรมผู้สูงอายุ รู้จักการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร สมุนไพรหลายๆด้านที่จะรักษาคุณแลร่างกายของเราได้ สมุนไพรจะไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในร่างกาย ของเราได้ เป็นยาบำรุงร่างกายและความสมดุลของร่างกายในเรื่องของพืชผัก” (ปราชญ์ชาวบ้าน, 2557)

ส่วนกลุ่มแกนนำของชุมชน ก็เห็นว่าประชาชนในชุมชนวัดสะพานมีความสามัคคี และรู้หน้าที่ของตนเอง ในการเข้าร่วมประชุมเมื่อถึงกำหนดเวลาจะมาเข้าร่วมประชุม นำเงินมาออม และชำระเงินกู้ยืมของกลุ่ม โดยไม่ต้องมีการตักเตือนซึ่งกลุ่มแกนนำชุมชนก็จะมึบทบาทเกี่ยวกับการของบประมาณเพื่อนำมาพัฒนาชุมชน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ชุมชนวัดสะพาน ชาวบ้านในชุมชน ก็จะสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงแทบจะทุกบ้าน แล้วก็จะมาประชุมกันในทุกวันที่ 27 จะมีการประชุมเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการขับเคลื่อน งานต่างๆ ที่สมาชิกมีส่วนร่วม เก็บเงินออมแล้วก็นำเงินมาชำระเงินกู้ยืมของกลุ่มเครือข่าย ด้านสวัสดิการชุมชน ส่งเสริมให้คนในครัวเรือนรู้จักการทำบัญชีครัวเรือน เรื่องการดูแลสุขภาพ เรื่องบทรบาทของแกนนำในครอบครัว หรือสตรี หมู่บ้าน ส่งเสริมในเรื่องด้านอาชีพ มีหลายด้านที่งบประมาณขององค์กรสตรี มาแนะนำให้ประชาชนทำโครงการขึ้นไปขอเพื่อไปขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการต่างๆ ด้วย” (กลุ่มแกนนำชุมชน, 2557)

2. สตรีในชุมชน ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสังคม โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้สังคมมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเอง

บทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสังคม ของสตรีในชุมชนวัดสะพาน นั้นสตรีได้เข้าไปมีบทบาทในการป้องกันยาเสพติด โดยทางชุมชนจะแบ่งเป็นคุ้ม (กลุ่มชุมชนย่อย) เพื่อสอดส่องดูแลและให้การช่วยเหลือกันเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดของ

เยาวชนในหมู่บ้าน รวมทั้งป้อมปราง สมาชิกในครอบครัว ไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด นอกจากนั้น ยังมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ใหญ่บ้านและแกนนำต่าง ๆ เช่น ปีที่แล้ว (พ.ศ.2556) กำนันได้จัดทำโครงการ ตำบลเมืองแม่ เพื่อส่งเสริม และรณรงค์ให้คนท้องถิ่น เลี่ยงลูกค้ายวมแม่ สตรีในชุมชน ที่เป็น อสม.(อาสาสมัครสาธารณสุข) ก็จะนำข้อมูลมา ประชาสัมพันธ์ในที่ประชุมของชุมชน ชาวบ้านก็จะร่วมกันปฏิบัติตาม เป็นต้น คณะกรรมการสตรี ก็จะมึบทบาทในเรื่องการสนับสนุนดูแลเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมให้ปลูกสมุนไพร โดยชมรมผู้สูงอายุ แล้วนำสมุนไพรมาทำลูกประคบ นำไปใช้ในการนวดคลายเครียด โดยจะทำส่งที่โรงพยาบาลอำเภอ ถือเป็นการอุดหนุนสินค้าจากชมรมผู้สูงอายุอีกทางหนึ่งด้วยดังคำกล่าวของกลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพานที่ว่า

“ในเรื่องของสังคม กลุ่มสตรีก็จะมึบทบาท ในการตัดเตือนลูก หลาน ไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แล้วก็ช่วยกันสอดส่องดูแล ในสถานที่ๆเสี่ยงต่อการเสพยา หรือส่งยาเสพติด โดยชุมชนจะมีการแบ่งเป็นคุ่มๆ เพื่อช่วยกันดูแลในเรื่องนี้” (กลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพาน, 2557)

ผู้ใหญ่บ้านซึ่งถือเป็นผู้นำหมู่บ้าน ได้ให้ความสำคัญกับการจัดทำโครงการหมู่บ้านสีขาว (หมู่บ้านปลอดยาเสพติด) โดยได้แบ่งการปกครองออกเป็นคุ่ม 4 คุ่ม แต่ละคุ่มจะช่วยกันสอดส่องดูแลภายในคุ่มของตนไม่ให้มียาเสพติดเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเยาวชน ทำให้ไม่มีปัญหาสังคมดังคำกล่าวที่ว่า

“เกี่ยวกับเรื่องของบทบาทสตรีในเรื่องสังคม ภายในชุมชนวัดสะพาน ผู้ใหญ่เองก็ให้ความสำคัญกับเรื่อง โครงการหมู่บ้านสีขาว หมู่บ้านปลอดยาเสพติด โดยการดำเนินงานก็ได้แบ่งชุมชนออกเป็น 4 คุ่ม (ชุมชนย่อย) แต่ละคุ่มก็จะช่วยกันดูแลภายในคุ่มของตน ไม่ให้มีเรื่องของยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการเสพ หรือการขาย ก็ได้ผลนะ ปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านตอนนี้ไม่มีแล้ว นอกจากจะดูแลภายในคุ่มของตน ชาวบ้านก็จะช่วยกันเป็นหู เป็นตา มีคนต่างถิ่นมา มีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจก็จะแจ้งผู้ใหญ่บ้าน ทำให้เรื่องสังคม ในชุมชนวัดสะพาน ค่อนข้างปลอดภัย แล้วก็ไม่ค่อยมีปัญหาสังคมเท่าไร เพราะชุมชนของเราเข้มแข็ง” (ผู้ใหญ่บ้าน, กันยายน 2557)

นอกจากนั้นปราชญ์ชาวบ้าน ยังได้ให้ความคิดเห็นว่า ในเรื่องสังคมนั้น เป็นเรื่องทั่วไปภายในชุมชน รัฐบาลมีโครงการหมู่บ้านสีขาวให้ประชาชนช่วยกันสอดส่องดูแลเยาวชนภายในหมู่บ้าน ไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เรื่องการลักขโมยในชุมชนก็ไม่มีเพราะทางผู้นำได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องบัญชีครัวเรือน ทำให้ประชาชนมีการวางแผนเรื่องการเงิน จึงไม่มีเรื่องการลักขโมยในชุมชนดังคำกล่าวที่ว่า

“เรื่องของบทบาทของสตรี ในเรื่องของสังคม เรื่องสังคมก็เป็นเรื่องต่างๆ ไปภายในชุมชน ก็มีโครงการหมู่บ้านสีขาว ที่ทางรัฐบาลสั่งการลงมา ชาวบ้านก็จะช่วยกันสอดส่องดูแล บุตรหลานของตนเองไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ในเรื่องของการลักเล็กขโมยน้อย ก็ไม่มีนะ เพราะชาวบ้านเองก็เป็นกลุ่มเล็กๆ แล้วก็รู้จักกันหมด ในแต่ละบ้านก็มีการวางแผนกันควบคุมรายจ่าย โดยทางศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก็ได้ทำการให้ความรู้ แล้วก็รณรงค์ ให้ชาวบ้านปลูกผักไว้กินเอง ให้ชาวบ้าน กินอ้ม นอนสบาย (กินอ้อ เหลือขาย) ในเรื่องความปลอดภัยของสารพิษ ในพืชผัก กินเป็น ลืมป่วย เป็น โครงการที่ทำในพื้นที่ของบจาก อบต. แล้วขยายเครือข่ายออกไป โดยปลูกในบริเวณบ้านของตนเอง ถ้าไม่มีที่ดิน ก็แนะนำให้ปลูกใส่กระถาง ก็ทำให้สุขภาพของชาวบ้านที่นี้ดีขึ้น ไม่ต้องไปยุ่งเกี่ยวกับยาฆ่าแมลง ที่อันตราย มีผลต่อร่างกาย ส่วนเรื่องอื่นทางสังคมก็ไม่มีอะไร ชาวบ้านอยู่กันเป็นปกติสงบ “ไม่มีปัญหา” (ปราชญ์ชาวบ้าน, 257)

3. สตรีในชุมชน ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านวัฒนธรรม โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ให้คงอยู่สืบไป

บทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านวัฒนธรรมพบว่า สตรีชุมชนวัดสะพานมีบทบาทในการสืบสาน รักษาประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น การทำบุญตักบาตร กิจกรรมวันเข้าพรรษา กลุ่มสตรีร่วมกับชาวบ้านดำเนินการหล่อเทียนจำนำพรรษา เพื่อถวายวัดการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา การสงฆ์และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ เป็นต้น ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น สตรีผู้สูงอายุ ยังได้รวมกลุ่มกับผู้สูงอายุภายในหมู่บ้าน เป็นกลุ่มผู้สูงอายุเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น การละเล่นกลองยาวประยุกต์ การร้องเพลงพื้นบ้าน หรือแม้กระทั่งความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร โดยทำเป็นสวนสมุนไพร ไว้ให้ความรู้กับเยาวชน หรือชาวบ้านที่สนใจ นำไปใช้แทนยารักษาโรค เป็นต้นนอกจากนั้นหากทางชุมชนมีโครงการหรือกิจกรรมใดๆ สตรีในชุมชนก็จะเข้าร่วมให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีทุกกิจกรรมดังคำกล่าวของกลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพาน ที่ว่า

“ทางด้านวัฒนธรรม ชาวบ้านก็มีการรักษาวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนไว้ เช่น การพาลูกเข้าวัดเพื่อทำบุญ การเวียนเทียนในวันสำคัญ การหล่อเทียนจำนำพรรษาเพื่อถวายวัดในวันเข้าพรรษา การสงฆ์และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำกันทุกปี เพื่อเป็นการขอพรให้ชีวิตมีแต่สิ่งที่ดีงามเข้ามาในชีวิต นอกจากนั้นผู้สูงอายุในชุมชน ก็ได้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ให้แก่เยาวชน เช่น กลองยาว หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรต่างๆ ไว้ให้ชาวบ้านใช้รักษาโรคเบื้องต้น” (กลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพาน, 2557)

สำหรับผู้ใหญ่บ้านในฐานะที่เป็นผู้นำของชุมชน ได้มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม เช่น กิจกรรมทางศาสนา การเวียนเทียน การหล่อเทียนจำนำพรรษา ถวาย การเข้าวัดทำบุญตักบาตรการสืบสานประเพณีที่ดีงาม เช่น การสงน้ำพระ รดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ ในวันสงกรานต์ ซึ่งได้ทำทุกปี เป็นต้น เรื่องอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มีการรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุปลูกพืชสมุนไพร และทำลูกประคบ จำหน่าย ส่งให้โรงพยาบาลในจังหวัด เป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง และยังถ่ายทอดให้กับเยาวชนในชุมชน เพื่อรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ไว้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ด้านวัฒนธรรม ผู้ใหญ่ได้มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม เช่น กิจกรรมทางศาสนา การเวียนเทียน การหล่อเทียนจำนำพรรษาถวาย การเข้าวัดทำบุญตักบาตร ซึ่งทำกันตลอดอยู่แล้ว ประเพณีที่เด่นๆ ที่ชาวบ้านรู้ว่าจะต้องทำเสมอคือ วันสงกรานต์ ที่จะมีการสงน้ำพระ และนำผู้สูงอายุในชุมชนมารดน้ำคำหัวเพื่อขอพร การจุดเทียนชัยถวายพระพรในวันเฉลิมพระชนพรรษา วันพ่อ วันแม่ นี่ก็ทำกันทุกปี ส่วนการอนุรักษ์ พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนก็ได้มีกลุ่มผู้สูงอายุ ที่รวมกลุ่มกันปลูกพืชสมุนไพร เพื่อทำสมุนไพรพื้นบ้านขาย เช่นลูกประคบ นอกจากเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วก็ยังสามารถขายมีรายได้อีกด้วย อีกอย่างคือการสืบสานการเล่นกลองยาวประยุกต์ โดยกลุ่มผู้สูงอายุ ก็จะมีการสอนให้เยาวชนด้วย เพื่อให้คงอยู่ถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน” (ผู้ใหญ่บ้าน, 2557)

ปราชญ์ชาวบ้านให้ความเห็นว่า การส่งเสริมด้านประเพณีไทยๆ นั้นผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านในชุมชนได้ให้ความสำคัญและปฏิบัติตามประเพณีไทยอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการจุดเทียนเข้าวัด การทำบุญตักบาตร การหล่อเทียนจำนำพรรษา ซึ่งพอชาวบ้านไปรวมตัวกัน ก็สามารถแจ้งข่าวเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ได้ ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ของชุมชน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ป่าเองเป็นประธานวัฒนธรรมจังหวัด ก็จะมีส่งเสริมในเรื่องของกิจกรรมประเพณีไทยๆ ในเรื่องของจุดเทียนเข้าวัด ทำบุญตักบาตร ก็แนะนำผู้สูงอายุทำสมาธิในวันเข้าพรรษา แล้วก็ไปร่วมงานพิธีกับส่วนราชการต่างๆ ในเรื่องของกิจกรรมวันเข้าพรรษา ในชุมชน จะจัดทำบุญหล่อเทียนจำนำพรรษา ทำกิจกรรมรณรงค์ใช้เลือดออกด้วย ทำบุญเข้าพรรษาเสร็จก็จะประชุมอาสาสมัครต่างๆ ให้ไปทำกิจกรรมถวายพ่อหลวง คือรณรงค์แหล่งเพาะพันธุ์ขุยถาย ในเรื่องของใช้เลือดออก การรักษาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุ คือ กลองยาวประยุกต์ เพลงพื้นบ้าน เป็นต้นเป็นหมู่บ้านต้นแบบในการพัฒนาอยู่พอกิน มีภูมิปัญญาหลายอย่าง มีโรงเรียนวัดกรรมของ อสม. มีหลักสูตรให้เรียน 6 เดือน สอนด้านเศรษฐกิจพอเพียง พลังประชาชน การขับเคลื่อนประสานงานของหน่วยราชการต่างๆ การดำเนินการร่วมกัน ส่วนคณะกรรมการหมู่บ้าน จะจัดตั้งคุ้ม ดูแลเรื่องยาเสพติดต่างๆ มีการตรวจสอบกันเป็นประจำ ส่วนมากคนทำงาน จะเป็นคนกลุ่ม

เดียวกัน อาสาสมัครพัฒนาสังคม จะเก็บข้อมูลผู้ด้อยโอกาส ไม่ว่าจะเป็น เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ในหมู่ 11 และขยายเครือข่ายออกไปให้ครบทุกตำบล 8 ตำบล 1 เทศบาล” (ปราชญ์ชาวบ้าน, 2557)

4. สตรีในชุมชน ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสิ่งแวดล้อม โดยภายในครอบครัวมีการตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม มีการรักษาสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ให้สะอาด ร่มรื่น น่าอยู่อาศัย พร้อมกับเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ให้มีความสวยงาม และน่าอยู่อาศัย

บทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า สตรีในชุมชนวัดสะพาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ให้สะอาด ร่มรื่น น่าอยู่อาศัย โดยมีการจัดการเรื่องการแยกขยะ เป็นขยะรีไซเคิล ก็จะนำไปจำหน่ายให้แก่ร้านขายของเก่า ขยะในครัวเรือนก็นำไปเป็นปุ๋ยหมัก หรือทำการผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ นอกจากนั้นก็ยังสามารถช่วยรณรงค์ให้ลดการทิ้งขยะ ลงแม่น้ำ เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีของคนในชุมชน การร่วมเป็นคณะกรรมการปลูกป่าและดูแลรักษาป่าชุมชน การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสารพิษ เพื่อใช้ประกอบอาหารในครัวเรือน และจำหน่ายแก่เพื่อนบ้าน ซึ่งชาวบ้านจะรณรงค์ลดการใช้สารเคมีในการเกษตรและครัวเรือนอีกด้วยดังคำกล่าวที่ว่า

“เรื่องสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านก็จะช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดภายในบ้านเรือนของตนให้สะอาด ปลอดภัยจากน้ำขัง เพราะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย และถ้าบ้านสะอาด ไม่รก พวกงูหรือสัตว์มีพิษต่างๆ ก็จะไม่มา แล้วก็ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการปลูกผัก ดินจะดี ไปเรื่อยๆ ดินไม่เสีย ทำให้ปลูกผักได้ผลดี พอบ้านเราสะอาด บ้านข้างๆ ก็จะทำตาม ทำให้ชุมชนสะอาด ไม่มีมลพิษ” (กลุ่มสตรีชุมชนวัดสะพาน, 2557)

ผู้ใหญ่บ้านให้ความคิดเห็นว่า ตนเองได้ให้ความสำคัญกับเรื่องความสะอาดของชุมชน เพราะถ้าบ้านเรือนสะอาด ก็จะทำให้การเป็นอยู่ถูกสุขลักษณะ การเกิดโรคก็จะน้อยลง ซึ่งไม่เพียงแต่ในเรื่องความสะอาดของพื้นที่เท่านั้น ผู้ใหญ่ยังให้ความสำคัญกับความสะอาดของอาหารการปลูกพืชผัก ไว้กินเอง ทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับสารพิษ ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ถือเป็นการส่งเสริมสิ่งแวดล้อม ไปในตัวทำให้สุขภาพดีด้วย ขณะนี้ได้รับรณรงค์ให้ชาวบ้านแยกขยะ ในการกำจัดขยะเปียก ก็ทำปุ๋ยหมัก ขยะที่รีไซเคิลได้ก็นำไปขาย ส่วนขยะที่ไม่สามารถกำจัดได้ก็ใส่ถุงให้เทศบาลนำไปกำจัด แต่การกำจัดขยะของเทศบาลเริ่มมีปัญหาเรื่องไม่มีสถานที่ทิ้งขยะ ผู้ใหญ่บ้านเองได้มีความคิดที่จะจัดทำเตาเผาขยะขึ้นใช้เองในหมู่บ้าน ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ ซึ่งหากจัดทำได้ก็จะสามารถลดปัญหาเรื่องขยะลงได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“บทบาทของสตรีในเรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องความสะอาดของชุมชน ผู้ใหญ่ค่อนข้างให้ความสำคัญ เพราะถ้าบ้านสะอาด ลูกบ้านมีความเป็นอยู่ที่ถูกสุขลักษณะ การเกิดโรคก็จะลดลง ชาวบ้านก็มีสุขภาพดีขึ้น พอสุขภาพดี ไม่เป็นโรค กินพืชผัก ที่ปลอดสารพิษ ก็จะลดค่ายา ค่าใช้จ่ายในการรักษาตัวอีกด้วย ผู้ใหญ่ก็ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการดูแลพืช ผัก เพราะชุมชนเราเป็นชุมชนต้นแบบเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงด้วย ชาวบ้านก็จะใช้ปุ๋ยหมักบ้าง มูลสัตว์บ้าง เป็นปุ๋ย พอเราใช้สารเคมีลดลงในครัวเรือน ก็ทำให้สุขภาพดี สิ่งแวดล้อมดี อีกเรื่องที่รณรงค์ตอนนี้คือ เรื่องขยะ เพราะสถานที่ทิ้งขยะที่ เทศบาลเก็บไป เทศบาลจะไม่มีที่ทิ้งแล้ว เพราะที่สาธารณะที่เคยเอาไปทิ้ง ส่งกลิ่นเหม็นไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง หมู่บ้านนั้นเค้าไม่ยอมให้ทิ้งแล้ว ก็เลยต้องมาประชาสัมพันธ์ในเรื่องการแยกขยะ ให้กับลูกบ้าน เช่น ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล ขยะเปียกก็ให้เอาไปทำปุ๋ยชีวภาพ ขยะแห้งก็แยกเป็นขยะรีไซเคิล เอาไปขายได้ ส่วนที่ขายไม่ได้ อันไหนเผา โดยคิดว่าจะต้องทำเผาเผาขยะในหมู่บ้าน เพื่อลดภาระให้ เทศบาลในระดับหนึ่ง” (ผู้ใหญ่บ้าน, 2557)

ส่วนปราชญ์ชาวบ้านให้ความคิดเห็นว่า เรื่องสิ่งแวดล้อมที่ต้องให้ความสำคัญในขณะนี้ คือเรื่องการจัดขยะในครัวเรือน ซึ่งต่อไปจะไม่มีที่ทิ้ง ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านเองได้เขียนแผนเพื่อจัดทำเผาเผาขยะ เพื่อเป็นการทำลายเบื้องต้น ส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะ ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล เพื่อดูแลสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน นอกจากนั้นยังได้ช่วยรณรงค์เรื่องการทิ้งขยะกับชาวบ้านที่อยู่ริมน้ำ ทำให้ชุมชนสะอาดขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“ บทบาทของสตรีที่จะทำได้เป็นอย่างดีเรื่องสิ่งแวดล้อม ตอนนี้เรื่องที่สำคัญก็มีเรื่องขยะในครัวเรือน ต่อไปจะไม่มีที่ทิ้ง ป้าเองได้เขียนแผนให้ทำเผาเผาขยะ เพื่อเป็นการทำลายเบื้องต้น และการคัดแยกขยะ ขยะเปียก ขยะแห้ง แยกไปทำรีไซเคิล เพื่อดูแลสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน เพื่อลดภาระในเรื่องขยะครัวเรือนที่จะเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรค โดยใช้งบของ สพ. สช. ส่วนบ้านที่อยู่ริมน้ำก็จะรณรงค์ในเรื่องของการทิ้งขยะลงแม่น้ำลงคลองที่ทำให้น้ำเน่าเสีย ส่วนเรื่องอื่นๆ ชาวบ้านก็ดูแลรักษาความสะอาดภายในบ้านกันเองอยู่ด้วย โดยจะแข่งกันเอง ถ้าเราเห็นบ้านข้างๆ สะอาด เราก็จะทำบ้าง ถือเป็นการกดดันกันเองในตัว ก็ทำให้ชุมชนสะอาดขึ้น เป็นระเบียบขึ้น” (ปราชญ์ชาวบ้าน, 2557)

5. สตรีในชุมชนได้มีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยได้คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการมีความรู้ควบคู่กับการตระหนักในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา มีความรอบคอบในการดำเนินชีวิต

สตรีในชุมชนได้มีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยได้คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ยึดหลักตามแนวพระราชดำริ

ของพ่อหลวง ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีการปลูกพืชผักไว้กินเอง ดังคำพูดที่ว่า “กิน อื้อ เหลือขาย” ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งเรื่องการประหยัด และสุขภาพที่ดี เนื่องจากพืชผักที่กินเป็นผักปลอดสารพิษมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการออมเงินกับกลุ่มเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็มีการฝากเงินไว้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) บ้าง ธนาคารพาณิชย์ต่างๆ บ้าง เพื่อใช้ในยามเจ็บไข้ได้ป่วย หรือในช่วงที่ไม่มีรายได้ ซึ่งรายได้หลักมาจากการทำนา เว้นจากหนานา ก็ทำรายได้เสริม โดยปลูกผัก ทำไข่เค็ม ไข่เยี่ยวม้า เพาะเห็ด ขาย โดยมีทางศูนย์การเรียนรู้โดยผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้ให้ความรู้ ในการทำอาชีพเสริม ทำให้ได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวของกลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพานที่ว่า

“ การน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ก็ทำกันอยู่แล้ว ถ้าพูดถึงเศรษฐกิจพอเพียง ก็มีการ ปลูกผัก ไว้กินเอง พวกผักสวนครัว ก็ลดรายจ่ายๆ ได้ มีการออมเงิน กับกลุ่ม มีการออมเงิน การลดค่าใช้จ่ายในการทำการเกษตร โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมีในการทำนา ส่วนการปลูกพืชผักสวนครัวก็ใช้ปุ๋ยหมักอย่างเดียว ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ก็ทำให้ชีวิตดีขึ้น ช่วยตัวเองได้มากขึ้น ที่บ้านจะมีการปลูกผัก เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ไว้กินเอง ถ้ามาๆช่วงออกผลผลิต ก็จะเอาไปขาย ทำให้มีรายได้ มากขึ้น” (กลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพาน, 2557)

ผู้ใหญ่บ้านกล่าวว่า การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีฐานะ มีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการปลูกผักไว้กินเอง การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ทำอาชีพเสริม เช่น การทำไข่เค็มใบเตย ไข่เยี่ยวม้าใบเตย ซึ่งผู้ใหญ่เป็นคนสอนเองทำให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น ช่วยตัวเองได้มากขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“ในชุมชนวัดสะพาน อย่างที่พูดไป ชาวบ้านในชุมชนจะน้อมนำแนวพระราชดำริของพ่อหลวงมาใช้ในการดำเนินชีวิต หลักๆก็เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีกิน มีใช้ พอเพียงตามฐานะ ตามวิถีการเลี้ยงชีวิตของชาวบ้าน มีปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ทำอาชีพเสริม ทำไข่เค็ม ไข่เยี่ยวม้า ซึ่งผู้ใหญ่เป็นคนสอนเอง โดยการรวมกลุ่มสตรี ทำเป็นสินค้า OTOP ออกบูชขายตอนมีงานที่อำเภอ หรือที่พัฒนาชุมชนเค้าแจ้งมา ที่เมืองทองก็ไปบ่อย ไปร่วมกับทางพัฒนาชุมชนอำเภอ ก็ทำให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น ช่วยตัวเองได้มากขึ้น พอชาวบ้านช่วยตัวเองได้มากขึ้น ก็จะลดปัญหาเรื่องการลักขโมย สุขภาพดีขึ้น โดยรวมคุณภาพชีวิตดีขึ้น” (ผู้ใหญ่บ้าน, 2557)

ปราชญ์ชาวบ้าน กล่าวว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวง มาใช้ในชุมชนวัดสะพาน จนได้รับรางวัลชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ในปี 2554 ชาวบ้านเค้าก็จะมีความรู้ และน้อมนำปรัชญาฯ มาปฏิบัติกันอยู่แล้ว ดังคำกล่าวที่ว่า

“ของชุมชนวัดสะพาน ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวง มาใช้นานแล้ว โดยได้รับรางวัลชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้วย ชาวบ้านเค้าก็จะมีความรู้ และ

น้อมนำปรัชญาฯ มาปฏิบัติกันอยู่แล้ว พอเรานำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแผ่ มาทำให้เค้าเห็น เค้าก็ทำตาม เค้าก็ถาม อยากรู้ เราก็ตอบ ทำให้เป็นที่มาของหมู่บ้านต้นแบบ แต่กว่าจะมาถึงวันนี้ก็ยาก ลำบาก การที่จะชวนเค้ามาทำ เราต้องเสียสละ ต้องทำให้เค้าเห็น แรกๆ พอเค้าเห็นว่าได้ผลจริง เค้าจะเข้ามาเอง เราก็จะเหนื่อยน้อยลง แต่ก่อนชุมชนมีปัญหาเรื่องเด็กติดเกม เราก้ให้ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) แล้วก็กลุ่มอาสาต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง สํารวจเด็กและเยาวชน ไม่เรียนหนังสือ แล้วก็เข้าไปแนะนำให้ละเลิกเกม พัฒนาตนเอง ยกกระดับให้เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ ไม่มีติดยา ไม่ติดเกม ที่นี้มีศูนย์พัฒนาครอบครัว เข้ามาดูแลในเรื่องเด็กและเยาวชน แนะนำในทางที่ดี พ่อแม่ ลูกหลาน หันหน้ามาช่วยกันดูแลครอบครัวและเอื้อต่อกัน ครอบครัวต้องเป็นหลักก่อน” (ปราชญ์ชาวบ้าน, 2557)

6. การปฏิบัติที่โดดเด่นมีอะไรบ้าง อย่างไร การมีส่วนร่วม

บทบาทของสตรีในชุมชนวัดสะพานที่โดดเด่นนั้น เป็นเรื่องของการมีส่วนร่วม ความสามัคคี พร้อมทั้งจะขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไปด้วยกัน กลุ่มสตรีและสมาชิกในชุมชนจะรับรู้และตระหนักในบทบาทของตน พร้อมทั้งจะเข้ามาช่วยเหลือ ทำให้ชุมชนวัดสะพานประสบความสำเร็จในการเป็นชุมชนต้นแบบ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ในการประชุมประจำเดือน ชาวบ้านก็จะมารวมตัวกันโดยไม่ต้องเตือน ไม่ต้องตาม ทุกคนจะรู้หน้าที่ของตนอีกเรื่องที่โดดเด่นคือเรื่องการน้อมนำพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับชุมชน อย่างจริงจัง และต่อเนื่องทำให้เห็นผล ชาวบ้านในชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีสุขภาพดีขึ้น มีความสามัคคีกันในชุมชน ทำให้ได้รับรางวัล ชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงในปี 2554 และจนถึงปัจจุบันก็ยังยึดถือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันอยู่ ถือเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และประสบความสำเร็จ ดังคำกล่าวของกลุ่มสตรีชุมชนวัดสะพานที่ว่า

“ที่โดดเด่นที่รู้สึกได้กับตัวเอง จากการเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยหมัก ปลูกผักกินเอง ดูแลความสะอาดในบ้าน มีเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น ที่ผ่านมามีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ชีวิตมีความสุขมากขึ้น รายจ่ายลดลง เพราะรายจ่ายอันไหนลดได้ก็ลด การปลูกผักกินเอง ทำให้สุขภาพดีขึ้น เพราะผักที่ขายในตลาดมียาฆ่าแมลงเยอะ เดียวนี้ไม่ใส่ยาผักก็ไม่งาม ถ้าปลูกขายก็ต้องใช้ แต่ของชุมชนเราใช้ยาไล่แมลงที่ทำจากสะเดา ใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี ทำให้สุขภาพดีขึ้น ไม่ค่อยป่วย แข็งแรง” (กลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพาน, 2557)

ผู้ใหญ่บ้านให้ความคิดเห็นว่า สิ่งที่เห็นผลชัดเจนในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับชาวบ้านชุมชนวัดสะพาน ที่เห็นได้ชัดมี 3 ข้อ คือ 1) ความโดดเด่นในเรื่องความสามัคคี 2) ความโดดเด่นในเรื่องการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน และ 3) ความโดดเด่นในเรื่อง

ของเศรษฐกิจในชุมชนซึ่งความโดดเด่นทั้ง 3 อย่างทำให้ชุมชนได้รับรางวัล ชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ในปี 2554 ดังคำกล่าวที่ว่า

“ที่โดดเด่นที่เห็นชัด คือ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือน การปลูกผักกินเอง การลดการใช้ปุ๋ยเคมีหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพ การปฏิบัติที่โดดเด่น ในชุมชนวัดสะพานหลัก จากที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวงมาใช้ก็โดดเด่นหลายเรื่อง ได้แก่ 1) ความโดดเด่นในเรื่องความสามัคคี ในการขับเคลื่อนงานต่างๆ ประชาชนในหมู่บ้านจะรู้และตระหนักในเรื่องงานต่างๆ พร้อมทั้งจะมาเข้าประชุม โดยชุมชนกำหนดให้มีการประชุม เดือนละ 3 วัน คือ วันที่ 2 วันที่ 10 และวันที่ 27 สมาชิกในชุมชนจะมาประชุมกัน โดยไม่ต้องเตือน 2) ความโดดเด่นในเรื่องการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ เพื่อแนะนำ สอนปฏิบัติให้กับผู้สนใจ ซึ่งมี 3 ศูนย์ หลักๆ ชุมชนจะใช้ศูนย์เครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง (ศูนย์การเรียนรู้) ในการดูงาน ศูนย์การเรียนรู้ศาลาอเนกประสงค์ (ศาลากลางบ้าน) จะใช้ในการประชุมต่างๆ ศูนย์ที่สาม คือ ศูนย์ OTOP จะใช้ในการผลิตและจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชน ได้แก่ ไข่เค็ม และไข่เยี่ยวม้า ลูกประคบ 3) ความโดดเด่นในเรื่องของเศรษฐกิจในชุมชน ชาวบ้านมีความสุขมากขึ้น สุขภาพดีขึ้น การขโมย และยาเสพติด ลดลงมาก เดิมนั้นไม่มีขโมย กับยาเสพติดในชุมชนแล้ว (ผู้ใหญ่บ้าน, 2557)

ส่วนปราชญ์ชาวบ้านมีความเห็นว่า หลังจากที่น่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาเผยแพร่และปฏิบัติ ทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เรื่องที่โดดเด่น มากที่สุดคือ การได้รับคัดเลือกเป็นชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงในปี 2554 เพราะเราทำจริง เห็นผลจริง เรื่องที่สองเรื่องความสามัคคีในหมู่บ้าน ชาวบ้านสามัคคีกันมากขึ้น ช่วยกันดูแลป้องกัน ทำให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ดังคำกล่าวที่ว่า

“พอเรานำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่ และนำไปชาวบ้านเอาไปใช้ในวิถีประจำวัน เห็นว่าชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถ้าจะพูดถึงชุมชนวัดสะพาน เราจะเห็นเรื่องที่โดดเด่น หลายเรื่อง เรื่องแรกคงเป็นเรื่อง การได้รับคัดเลือกเป็นชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงในปี 2554 เพราะเราทำจริง เห็นผลจริง เรื่องที่สอง เรื่องความสามัคคีในหมู่บ้าน ชาวบ้านสามัคคีกันมากขึ้น ช่วยกันดูแลป้องกัน ทำให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง” (ปราชญ์ชาวบ้าน, 2557)

7. ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของสตรีชุมชนวัดสะพาน คือ ความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนที่มีความต้องการให้หมู่บ้านเข้มแข็งและยืนยาว มีความต้องการให้ชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบในการพัฒนา ทำให้สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นดังคำกล่าวของกลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพาน ที่ว่า

“อยากให้ชุมชนดีขึ้นเรื่อยๆ ลูกหลาน มีความสุข ปลอดภัย ไม่มีอันตราย กินอิ่ม นอนหลับ เราช่วยอะไรได้ ก็ช่วยกัน ผู้ใหญ่เค้าว่ายังไงก็ว่าตามกัน ช่วยกัน ทำให้เราได้เป็นชุมชนต้นแบบ มีคนมาดูงานตลอดทั้งปี เราก็ขายของได้ ขายให้คนมาดูงาน” (กลุ่มสตรีในชุมชนวัดสะพาน, 2557)

ผู้ใหญ่บ้าน มีความคิดเห็นว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของชุมชน เป็นเรื่องความสามัคคีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การรับฟังความคิดเห็นของกัน และการตัดสินใจร่วมกัน โดยผ่านการประชุมดังกล่าวที่ว่า

“ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของชุมชน ผู้ใหญ่คิดว่าเป็นเรื่องความสามัคคีของชาวบ้าน มีอะไรก็ช่วยกัน มีการพูดคุยกัน รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ใช้เหตุผลในการตัดสินใจร่วมกัน โดยผ่านการประชุมกันทุกเดือน เดือนละ 3 ครั้ง ก็อยากให้ชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งตลอดไป จะได้แข่งขันกับหมู่บ้านต่างๆ ได้ อยากให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีตลอดไป” (ผู้ใหญ่บ้าน, 2557)

ปราชญ์ชาวบ้าน มีความคิดเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนวัดสะพานเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ความทุ่มเทของผู้นำ แกนนำ ซึ่งมีความอดทน เสียสละ ทำให้ชาวบ้านเห็นจริง มีความสนใจ และนำไปใช้กับตนเอง จนประสบความสำเร็จ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ที่ทำทุกวันนี้อยากให้หมู่บ้านเข้มแข็ง และยืนยาวมีสิ่งต่อยอดอยู่ตลอดเวลา อยากให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านต้นแบบในการพัฒนาที่เรียกว่าจะไปแข่งขันกับหมู่บ้านต่างๆ ได้ อยากให้มีอะไรที่เหมือนเดิมและดีกว่าเดิม เพื่อพัฒนาต่อยอดในเรื่องของคุณภาพชีวิต ปัจจัยที่ทำให้สำเร็จมาจนทุกวันนี้ น่าจะเป็นความทุ่มเทของผู้นำ ของแกนนำ ความอดทน ความเสียสละ ที่ทำให้ชาวบ้านเห็นจริง จนสนใจและนำไปใช้เองในครัวเรือน จนประสบความสำเร็จ กว่าที่จะถึงวันนี้ได้คนทำแรกๆ เหนื่อยมาก แต่พอมาถึงวันนี้ คุ่มค่ามากกับการเหนื่อยยาก เห็นผลแล้วมีความสุข ก็จะทำต่อไปจนกว่าจะไม่มีแรงทำ” (ปราชญ์ชาวบ้าน, 2557)

8. แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรี

แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นว่า ต้องการการส่งเสริมด้านงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ ต้องการให้มีเงินตอบแทนให้กับผู้ที่ปฏิบัติงาน เหมือนกับ กลุ่มสตรีที่มีอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) พอมีเงินค่าตอบแทนรายเดือน จะทำให้มีความกระตือรือร้นและมีหน้าที่ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันใช้ จิตอาสา โดยผู้เข้ามาปฏิบัติงานต้องมีความเสียสละ เสียสละทั้งเวลา ทั้งทรัพย์สิน ของตน หากมีงบประมาณมาสนับสนุนจะทำให้ทำงานได้เต็มที่มีมากขึ้น ดังคำกล่าวของกลุ่มสตรีชุมชนวัดสะพาน ที่ว่า

“อยากให้ทางรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ ลงมาช่วยเหลือ ให้ทุนสนับสนุน ให้ความรู้ และนำความรู้ใหม่ๆ ด้านการเกษตร หรือฝึกอาชีพให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านจะได้มีความรู้ ความสามารถมากขึ้น” (กลุ่มสตรีชุมชนวัดสะพาน, 2557)

ปราชญ์ชาวบ้านเห็นตรงกับกลุ่มสตรีชุมชนวัดสะพานเรื่องของงบประมาณที่จะนำมาดำเนินการ ต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมและจัดหากองทุนกู้ยืมต่างๆ เข้ามาให้ชาวบ้านได้ครอบคลุมทุกกลุ่ม ให้เท่าเทียมกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ป่าอยากที่เค้ามีงบประมาณลงมาเยอะๆ ให้สตรีเป็นทุนในการพัฒนา บางอย่างก็ไม่ครอบคลุม อยากให้ครอบคลุมในทุกเรื่องทุกกลุ่มทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นชานา การรวมกลุ่มของแม่บ้าน การปลูกผักขาย OTOP เพื่อส่งเสริมบาทบาทของสตรี ทำให้ผู้หญิงสามารถที่จะกู้ยืมตรงนี้ได้ ปัจจุบันการของบ การกู้ยืมต่างๆ มีข้อจำกัด มาก เช่น เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) อยู่แล้ว ห้ามกู้ยืม เป็นต้น ชาวบ้านส่วนมากเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ก็จะหมดสิทธิไป ส่วนตัวอยากให้สตรีทุกกลุ่มวัย ผู้ใช้แรงงานต่างๆ ได้งบประมาณเท่าเทียมกัน” (ปราชญ์ชาวบ้าน, 2557)

ผู้ใหญ่บ้าน มีความคิดเห็นว่า สิ่งที่ชาวบ้านต้องการคือ เรื่องเงินทุน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ในหมู่บ้านบทบาทสตรีเป็นอาสาที่เรียกว่าใช้ได้ แต่ในการขับเคลื่อนเรื่องทุนสังคม เครื่องมือที่จะทำงานก็ต้องมี สตรีทุกหมู่บ้านพร้อมอยู่แล้ว แต่ยังไม่เห็นทุนทางด้านสังคมเข้ามาให้การสนับสนุน มันไปอยู่ระดับบนซะหมด ในส่วนของทุนสตรีชาวบ้านระดับล่างยังเข้าไม่ถึงเท่าไร ก็อยากให้ภาครัฐลงมาช่วยเหลือเรื่องเงินทุน” (ผู้ใหญ่บ้าน, กันยายน 2557)

สำหรับการศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท กลุ่มสตรี และผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นว่า ต้องการส่งเสริมด้านงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในเรื่องความรู้ การฝึกอาชีพ และต้องการให้มีเงินตอบแทนให้กับผู้ที่ปฏิบัติงานเหมือนกับ กลุ่มสตรีที่มี อสม. พอมีเงินค่าตอบแทนรายเดือน จะทำให้มีความกระตือรือร้นและมีหน้าที่ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันใช้ จิตอาสา โดยผู้เข้ามาปฏิบัติงานต้องมีความเสียสละ เสียสละทั้งเวลา ทั้งทรัพย์สิน ของตน หากมีงบประมาณมาสนับสนุนจะทำให้ทำงานได้เต็มที่มากยิ่งขึ้น

นอกจากเรื่องงบประมาณและเงินทุนในการดำเนินการของชาวบ้านชุมชนวัดสะพานที่ขาดแคลนแล้ว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาของชุมชนวัดสะพาน โดยได้แบ่งแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ภาครัฐ เกานนำ และ ประชาชนในชุมชน ดังนี้

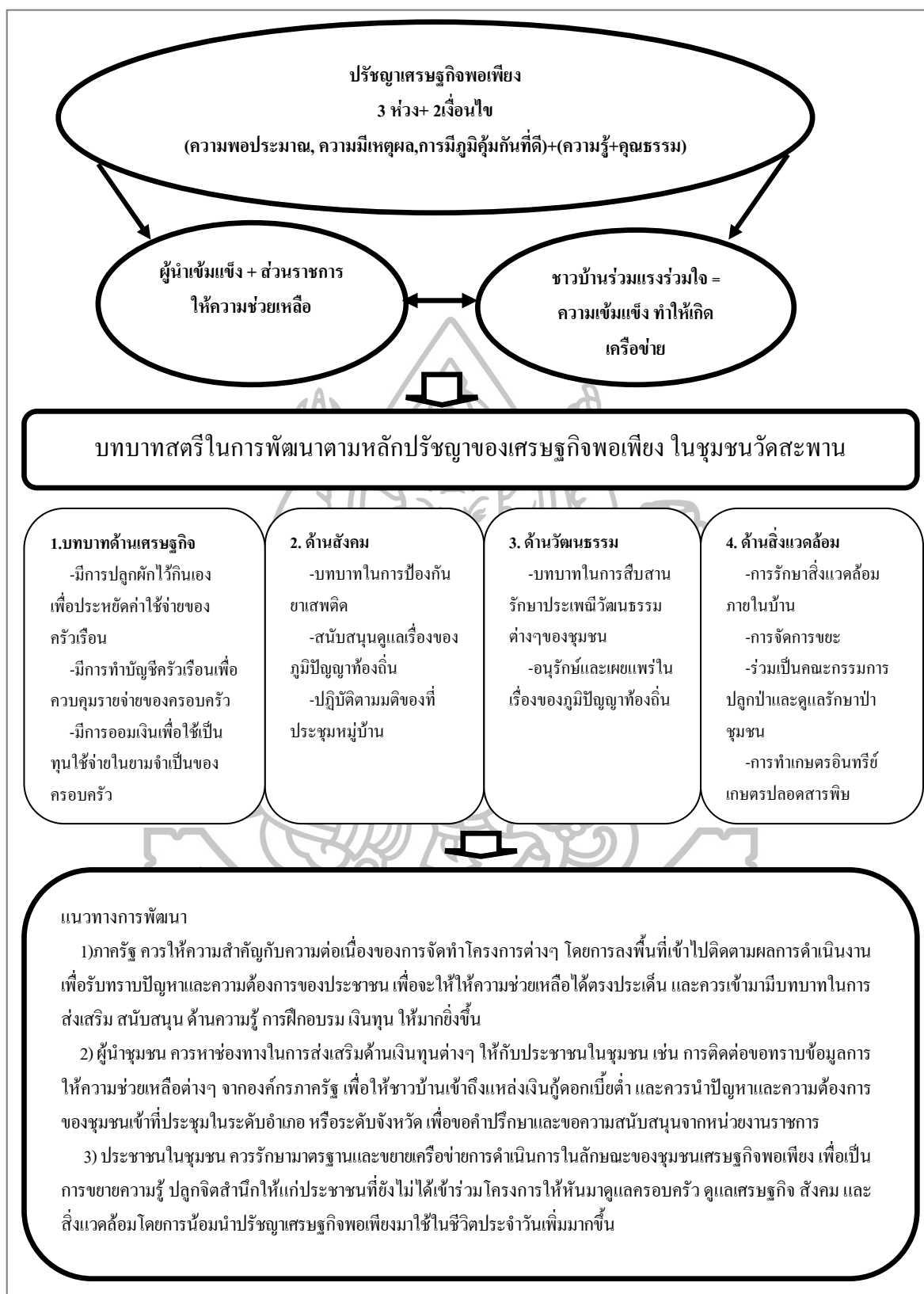
1. ภาครัฐ ควรให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของการจัดทำโครงการต่างๆ โดยการลงพื้นที่เข้าไปติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อให้ให้ความช่วยเหลือได้ตรงประเด็น และควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน ด้านความรู้ การฝึกอบรม เงินทุน ให้มากยิ่งขึ้น

2. ผู้นำชุมชน ควรหาช่องทางในการส่งเสริมด้านเงินทุนต่างๆ ให้กับประชาชนในชุมชน เช่น การติดต่อขอทราบข้อมูลการให้ความช่วยเหลือต่างๆ จากองค์กรภาครัฐ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าถึงแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และควรนำปัญหาและความต้องการของชุมชนเข้าที่ประชุมในระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัด เพื่อขอคำปรึกษาและขอความสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ

3. ประชาชนในชุมชน ควรรักษามาตรฐานและขยายเครือข่ายการดำเนินการในลักษณะของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการขยายความรู้ ปहुจิดสำนึกให้แก่ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการให้หันมาดูแลครอบครัว ดูแลเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 สรุปผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ศึกษาระดับบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท 2) เปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล 3) ศึกษาระดับของปัจจัยสนับสนุนของสตรี ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท และ 4) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยทำการศึกษาในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับกลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท จำนวน 175 คน ได้รับคืนเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทำการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test และ F-test (One-way ANOVA) และทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธี LSD

จากนั้นจึงศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants) จำนวน 28 คน ได้แก่ สตรีในชุมชนวัดสะพาน จำนวน 20 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน พัฒนาการอำเภอ จำนวน 1 คน กลุ่มแกนนำชุมชน จำนวน 5 คน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1 คน ในการดำเนินงานใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ใช้การเลือกแบบเจาะจงใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลการบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ บันทึกเสียงและจดบันทึก จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการหาข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆที่รวบรวมมา และการวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ ทั้งโดยวิธีที่ใช้แนวคิดทฤษฎี คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่าง ๆ ในเหตุการณ์หนึ่ง ๆ เช่น การกระทำ ความหมาย ความสัมพันธ์ หรือสถานการณ์

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทพบว่า บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจและด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านสังคม ตามลำดับเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีข้อค้นพบดังนี้

1.1 ด้านวัฒนธรรม พบว่า บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านวัฒนธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านมีบทบาทในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ท่านมีส่วนร่วมกับชุมชนในการสืบสาน รักษาประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมของชุมชนอยู่เสมอมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ

1.2 ด้านเศรษฐกิจพบว่า บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเศรษฐกิจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านมีการออมเงินเพื่อไว้ใช้เงินทุนใช้จ่ายในยามจำเป็นของครอบครัวมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ท่านได้มีบทบาทในการผลิตสินค้าของกลุ่มอาชีพเพื่อจำหน่ายและนำรายได้เข้าสู่กลุ่ม,ชุมชน และครอบครัวมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านเคยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ วิชากิจชุมชน กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนากิจสงเคราะห์ เป็นต้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ

1.3 ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการปลูกป่าและดูแลรักษาป่าชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ท่านทำการเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย เพื่อใช้ในการประกอบอาหารในครัวเรือน และจำหน่ายแก่เพื่อนบ้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน (ปลูกต้นไม้ กำจัดวัชพืช) มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ

1.4 ด้านสังคมพบว่า บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสังคม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการป้องกันอุบัติเหตุกรรมเสี่ยงของเยาวชนในหมู่บ้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ท่านมีส่วนร่วมในการตั้งเตือนคำเนิการกับผู้ละเมิดกฎของหมู่บ้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยของพิพาทของประชาชนในชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ

2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล (ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย) พบว่า ประชาชนที่มีอายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยส่วนประชาชนที่มีสถานภาพสมรสและระยะเวลาที่อาศัยอยู่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ผลการศึกษาระดับของปัจจัยสนับสนุนของสตรี ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการรับรู้ ด้านความตระหนัก ด้านการมีส่วนร่วมและด้านผู้นำ ดังนี้

3.1 ด้านการรับรู้ของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าการรับรู้ของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อต่างๆ นั้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เมื่อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ สื่อโทรทัศน์ รองลงมาคือ สื่อเสียงตามสาย และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ แผ่นพับ/ใบปลิว ตามลำดับส่วนช่องทางการได้รับการสนับสนุนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เมื่อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ช่องทางการศึกษาดูงาน รองลงมาคือ การอบรม และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การประชุมสัมมนาตามลำดับ

3.2 ด้านความตระหนักของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าความตระหนักของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นแรก ควรเริ่มที่การใช้จ่ายอย่างประหยัดในครอบครัว หันมาปลูกกินทำใช้เอง งดใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การจะพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของการอยู่ร่วมกัน เช่น การเคารพผู้อาวุโส การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันกัน เป็นต้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านคิดว่าถ้าคนในชุมชนได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความอยู่ดีมีสุขมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ

3.3 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าประชาชนมีการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านมีการให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ท่านได้ทดลองนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครอบครัวมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมและได้ฝึกปฏิบัติขั้นตอนการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ

3.4 ด้านการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ผู้นำชุมชนมีการจัดประชุมเพื่อขยายผลการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ผู้นำชุมชนทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ข่าวสารหรือประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงแก่สมาชิกมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจด้านบทบาทของตนเองเป็นอย่างดีในการบริหารจัดการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ

4. แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มสตรี และผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมด้านงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในเรื่องความรู้ การฝึกอาชีพ และต้องการให้มีเงินตอบแทนให้กับผู้ที่ปฏิบัติงาน เมื่อมีเงินค่าตอบแทนรายเดือน จะทำให้มีความกระตือรือร้นและมีหน้าที่ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันใช้ จิตอาสา โดยผู้เข้ามาปฏิบัติงานต้องมีความเสียสละ เสียสละทั้งเวลา ทั้งทรัพย์สิน ของตน หากมีงบประมาณสนับสนุนจะทำให้ทำงานได้เต็มที่

นอกจากเรื่องงบประมาณและเงินทุนในการดำเนินการของชาวบ้านชุมชนวัดสะพานที่ขาดแคลนแล้ว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาของชุมชนวัดสะพาน โดยได้แบ่งแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ภาครัฐ ผู้นำชุมชน และ ประชาชนในชุมชน ดังนี้

1. ภาครัฐ ควรให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของการจัดทำโครงการต่าง ๆ โดยการลงพื้นที่เข้าไปติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อจะให้ความช่วยเหลือได้ตรงประเด็น และควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน ด้านความรู้ การฝึกอบรม เงินทุน ให้มากยิ่งขึ้น

2. ผู้นำชุมชน ควรหาช่องทางในการส่งเสริมด้านเงินทุนต่างๆ ให้กับประชาชนในชุมชน เช่น การติดต่อขอทราบข้อมูลการให้ความช่วยเหลือต่างๆ จากองค์กรภาครัฐ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าถึงแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และควรนำปัญหาและความต้องการของชุมชนเข้าที่ประชุมในระดับอำเภอหรือระดับจังหวัด เพื่อขอคำปรึกษาและขอความสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ

3. ประชาชนในชุมชน ควรรักษามาตรฐานและขยายเครือข่ายการดำเนินการในลักษณะของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการขยายความรู้ ปลูกจิตสำนึกให้แก่ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการให้หันมาดูแลครอบครัว ดูแลเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น

จากผลการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาททั้ง 4 ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม สตรีได้เข้าไปมีบทบาทในระดับมากทั้ง 4 ด้าน แต่สิ่งที่กลุ่มสตรี แคนนำ ผู้ใหญ่บ้านรวมถึงปราชญ์ชาวบ้านต้องการในการพัฒนาก็คือ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ในด้านการเข้ามาให้ความรู้ การฝึกอาชีพ การส่งเสริมด้านเงินค่าตอบแทนการปฏิบัติงาน และเงินทุนส่งเสริมการประกอบอาชีพจากภาครัฐให้ครอบคลุมกับประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อที่จะได้มีเงินไปลงทุนประกอบอาชีพให้ได้มากยิ่งขึ้น ส่วนเงินประจำตำแหน่งกลุ่มสตรีคิดว่า หากได้รับแล้วจะทำให้มีความกระตือรือร้นและ

มีหน้าที่ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เหมือนเช่น เงินตอบแทนของอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) พอมีเงินเดือนให้ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ก็ทำงานได้อย่างเต็มที่มากขึ้น เป็นต้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท”สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยระดับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาทพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจและด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านสังคมแต่ก็ยังมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้นำของชุมชนวัดสะพานมีวิสัยทัศน์ที่ดี มีความคิดที่จะทำให้ชุมชนของตนมีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการน้อมนำพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชนของตน อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งทางพัฒนาชุมชนอำเภอ กำนัน ประชาชนชาวบ้าน และลูกบ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านจะทำหน้าที่ในการประสานงาน รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ ข่าวสาร และประสบการณ์ในการดำเนินการด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้ลูกบ้านได้รับทราบ เมื่อมีลูกบ้านกลุ่มย่อยนำมาปฏิบัติแล้วได้ผล ก็จะชักชวนให้เพื่อนบ้านนำไปปฏิบัติตามจนเกิดเป็นเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง จนได้รับรางวัล หมู่บ้านต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่ดี มีสุข” ในปี พ.ศ.2554 ดังที่ผู้ใหญ่บ้านได้กล่าวไว้ว่า “ในชุมชนวัดสะพานเป็นชุมชนต้นแบบในด้านของการนำเศรษฐกิจพอเพียงพอใช้ในชุมชน ก็จะมีหมู่บ้านอื่น จังหวัดอื่น มาดูงาน โดยจะมีศูนย์การเรียนรู้ไว้คอยให้คำแนะนำ สำหรับบทบาทสตรีในชุมชนนั้น ตัวผู้ใหญ่เองก็เป็นสตรี ก็จะมีการพูดคุย เข้าถึงกลุ่มแม่บ้านด้วยกันง่าย ก็จะทำการส่งเสริม ให้คำแนะนำให้ ลูกบ้านทำอาชีพเสริม เช่น การทำไข่เค็ม ใบเตย และไข่เยี่ยวม้า เพื่อขาย ก็จะมีคนมารับบ้าง เอาไปขายตามตลาด บ้าง ก็พอมีรายได้เข้ามาเสริม”ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชมัยภรณ์ ศรีสมัย (2551) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดยะลา ที่พบว่า ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก โดยมีส่วนร่วมมากที่สุดในด้านการเรียนรู้ ด้านการประหยัด ด้านการเอื้ออารีต่อกัน ด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ และด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

นอกจากนั้นด้วยความที่ผู้ใหญ่บ้านของชุมชนวัดสะพานเป็นสตรี การชักจูงสตรีเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานจึงกระทำได้ง่ายขึ้น โดยผู้นำแทรกซึมความคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากสตรีในครัวเรือน เริ่มจากการปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อใช้ทำอาหาร การทำบัญชีครัวเรือน รับรู้

รายรับ รายจ่าย ทำให้สามารถจัดการเรื่องการเงินในบ้านได้อย่างดี การรวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อทำผลิตภัณฑ์ OTOP ไข่เค็มใบเตย และ ไข่เยี่ยวม้า จำหน่ายทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เมื่อสตรีมีบทบาทในการหารายได้เข้ามาในครอบครัวมากขึ้น ก็เกิดความภูมิใจและกล้าที่จะชักนำบุคคลใกล้เคียงเข้ามา ร่วมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือนด้วย เมื่อครอบครัวดี เศรษฐกิจในครอบครัวดี สิ่งแวดล้อมดี สังคมก็จะดีตามไปด้วย ดังนั้นบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนวัด สะพานจึงอยู่ในระดับมากทุกด้านทั้งด้าน เศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ นัทรปราษฎ์ นันทวิวัฒน์กุล และเกรียง ใยบัวกลิ่น (2551) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบ และกระบวนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ให้เป็นรากฐานที่มั่นคง และปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในครัวเรือนนั้นกลุ่มตัวอย่างที่นำนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้มีความพอเพียงทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก

และสอดคล้องกับ นิวัต สลศิลป์ชัย (2551) ที่ศึกษาเรื่องทัศนคติของชาวชุมชนต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ชุมชนในอำเภอสามชุก มีทัศนคติต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใน 6 ด้าน คือ ด้านการลดรายจ่าย ชาวชุมชนเห็นเป็นเรื่องสำคัญเพราะเมื่อมีการลดรายจ่ายเกิดขึ้นในครัวเรือนก็ทำให้ครอบครัวมีเงินเก็บไว้เหลือใช้ในสิ่งที่จำเป็น ด้านการเพิ่มรายได้ มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนทำอาชีพเสริมเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนอีกทางหนึ่งด้วย อีกทั้งยังมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้นอีกด้วย ด้านการประหยัด มีการออมทรัพย์ ทำให้สมาชิกในครัวเรือนรู้จักประหยัด รู้จักใช้จ่ายกันมากขึ้น และในชุมชนก็ยังมีกลุ่มออมทรัพย์เกิดขึ้นอีกด้วย ด้านการเรียนรู้มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาพัฒนา ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สามารถนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างยั่งยืน ด้านความเอื้ออาทรต่อกัน ชาวชุมชนรู้จักสามัคคี มีการดูแลช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาส และคนประสบปัญหาให้พ้นจากปัญหาและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากพื้นฐานของสตรีในชุมชนที่มีทัศนคติในแง่บวก ต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบการการได้รับการสนับสนุน เผยแพร่ ความรู้ วิธีการดำเนินงานด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้นำชุมชน จากหน่วยงานภาครัฐ ปราชญ์ชาวบ้าน ส่งผลให้สตรีของชุมชนวัด สะพานประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีความสุข มีความอบอุ่นในครอบครัว มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้นจึงเป็นการยืนยันผลการศึกษาว่า บทบาทสตรีกับ

การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

2. จากผลการวิจัย การเปรียบเทียบบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลพบว่าประชาชนที่มีสถานภาพการสมรสและระยะเวลาที่อาศัยอยู่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนประชาชนที่มีอายุระดับการศึกษา และรายได้ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถแยกอภิปรายได้ดังนี้

2.1 อายุ พบว่า สตรีที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอายุจะบ่งบอกถึงประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต บุคคลที่มีอายุมากกว่าย่อมจะเข้าใจชีวิต มีความอดทน และมีประสบการณ์มากกว่า จึงทำให้สตรีอายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ชมัภรณ์ศรีสมัย (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดยะลา ที่พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน

2.2 สถานภาพสมรส พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพการสมรสแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สตรีที่สมรสแล้วหรือยังไม่สมรส ก็มีบทบาทในการพัฒนาตนเองและครอบครัวโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินชีวิตได้เท่าเทียมกัน มีโอกาสได้รับความรู้ และการฝึกสอน ที่เท่าเทียมกันจากการเข้าร่วมประชุมกลุ่มเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนได้เท่าเทียมกัน จึงทำให้ สตรีที่มีสถานภาพการสมรสแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีในการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน ดังคำกล่าวของปราชญ์ชาวบ้านที่ว่า “สำหรับชุมชนวัดสะพาน เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน มีกิจกรรมหลายด้าน ทำให้สตรีในชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนา ทั้งในด้านของการเป็นสมาชิกศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ หรือแม้แต่อาสาสมัครต่าง ๆ สำหรับบทบาทของการเป็นสมาชิกศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สตรีจะมีการ ปลูกผักไว้กินเอง เรื่องความพออยู่ พอกิน พอประมาณ อดทน ทำในสิ่งที่ถูกต้อง ในชุมชนบูรณาการร่วมกันในเรื่องการขับเคลื่อนงาน ในด้านของเศรษฐกิจครัวเรือน ล้อมรั้วด้วยผัก อีกด้านคือให้ประชาชนและชมรม

ผู้สูงอายุ รู้จักการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร สมุนไพรหลายๆด้านที่จะรักษาดูแลร่างกายของเราได้ สมุนไพรจะไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในร่างกาย ของเราได้ เป็นยาบำรุงร่างกายและความสมดุลของร่างกายในเรื่องของพืชผัก”

2.3 ระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาจะทำให้บุคคลมีความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น มีวิสัยทัศน์ แนวคิด มุมมองและทัศนคติ ในการดำเนินชีวิตที่กว้างขึ้น ผู้มีระดับการศึกษาสูง จะได้รับความรู้ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าบุคคลผู้มีการศึกษาในระดับพื้นฐาน ทำให้ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ นิวัต สลศิลป์ชัย (2551) ศึกษาเรื่องทัศนคติของชาวชุมชนต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ชาวชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อ โครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน

2.4 รายได้ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคลที่มีรายได้มากกว่าจะมีความพร้อมในการลงทุน หรือการจัดหาวัสดุวัตถุดิบ เช่น เมล็ดพันธุ์ผัก ปุ๋ยหมัก หรือค่าใช้จ่ายเบื้องต้นในการทำการเกษตร มากกว่า บุคคลที่มีรายได้น้อย จึงทำให้ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ นิวัต สลศิลป์ชัย (2551) ศึกษาเรื่องทัศนคติของชาวชุมชนต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ชาวชุมชนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน

2.5 ระยะเวลาที่อยู่อาศัย พบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนวัดสะพานเป็นชุมชนที่มีการดำเนินการด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นระยะเวลานานแล้ว ดังนั้นปัจจัยด้านระยะเวลาที่อยู่จึงไม่มีผลกับความคิดเห็นต่อบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนวัดสะพาน ซึ่งสอดคล้องกับ นิวัต สลศิลป์ชัย (2551) ศึกษาเรื่องทัศนคติของชาวชุมชนต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ชาวชุมชนที่

มีระยะเวลาการอาศัยอยู่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรีไม่แตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาระดับของปัจจัยสนับสนุนของสตรี ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการรับรู้ ด้านความตระหนัก ด้านการมีส่วนร่วมและด้านผู้นำ ดังนี้

3.1 ด้านการรับรู้ของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าการรับรู้ของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อต่างๆ นั้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งจากสื่อโทรทัศน์ สื่อเสียงตามสายวิทยุ หนังสือพิมพ์ ป้ายประชาสัมพันธ์ อินเทอร์เน็ต และและแผ่นพับ/ใบปลิว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การดำเนินการด้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนวัดสะพาน อาศัยความสามัคคีและการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยจะมาประชุมเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทุกวันที่ 27 ของเดือน โดยปกติ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารก็จะรับรู้จากที่ประชุมเป็นหลัก จึงทำให้ช่องทางการรับรู้ผ่านสื่อต่างๆ นั้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งในปัจจุบันประชาชนยังต้องดำเนินชีวิตด้วยการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ช่วงระยะเวลาของการเสพสื่อจึงน้อยลงตามไปด้วย จึงทำให้ระดับของการรับรู้ผ่านสื่อต่างๆ นั้นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้านที่ว่า “ในการขับเคลื่อนงานต่างๆ ประชาชนในหมู่บ้านจะรู้และตระหนักในเรื่องงานต่างๆ พร้อมทั้งจะมาเข้าประชุม โดยชุมชนกำหนดให้มีการประชุม เดือนละ 3 วัน คือ วันที่ 2 วันที่ 10 และวันที่ 27 สมาชิกในชุมชนจะมาประชุมกันโดยไม่ต้องเตือน”

ส่วนช่องทางการได้รับการสนับสนุนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเช่นกันทั้งการศึกษาดูงาน การอบรม การจัดเวทีประชาคม รวมถึงการประชุมสัมมนาล้วนอยู่ในระดับปานกลางทั้งสิ้น ทั้งนี้จะเป็นเพราะในการดำเนินงานของสตรีชุมชนวัดสะพาน ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนั้นขาดงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงาน จึงทำให้สตรีในชุมชนมีโอกาสไปดูงาน หรืออบรม สัมมนา อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของกลุ่มสตรีชุมชนวัดสะพานที่ว่า “อยากให้ทางรัฐบาลหน่วยงานของรัฐ ลงมาช่วยเหลือ ให้ทุนสนับสนุน ให้ความรู้ แนะนำความรู้ใหม่ๆ ด้านการเกษตร หรือฝึกอาชีพให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านจะได้มีความรู้ ความสามารถมากขึ้น” และสอดคล้องกับคำกล่าวของปราชญ์ชาวบ้านที่ว่า “ป่าอยากที่เค้ามีงบประมาณลงมาเยอะๆ ให้สตรีเป็นทุนในการพัฒนา บางอย่างก็ไม่ครอบคลุม อยากให้ครอบคลุมในทุกเรื่อง ทุกกลุ่มทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นชาวนา การรวมกลุ่มของแม่บ้าน การปลูกผักขาย OTOP เพื่อส่งเสริมบาทบาทของสตรี ทำให้กลุ่มสตรีสามารถที่จะกู้ยืม ตรงนี้ไปดำเนินการได้”

3.2 ด้านความตระหนักของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าความตระหนักของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นแรก ควรเริ่มที่การใช้จ่ายอย่างประหยัดในครอบครัว หันมาปลูกกิน ทำใช้เอง งดใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นซึ่งเป็นความเข้าใจที่ง่าย เห็นได้ชัดจากการทดลองทำ ประชาชนจึงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่าหากทำได้จะช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นจริง ๆ ดังนั้น สตรีในชุมชนวัดสะพาน จึงมีความตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิโรจน์ นิมิต (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรี ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พบว่า สตรีมีความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ภาพรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สตรีมีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมากใน 3 ประเด็น คือ การอยู่อย่างพอกินพอใช้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต การซื่อสัตย์สุจริต ละเลิกอบายมุขทั้งสิ้น การสร้างคุณงามความดีและพยายามรักษาความดีนั้นในสิ่งอกงาม และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ได้กับการดำเนินชีวิตของบุคคลทุกอาชีพ

3.3 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าประชาชนมีการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สตรีในชุมชนวัดสะพานมีความสามัคคีกัน และให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเป็นอย่างดี มีการเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ในการประชุมของชุมชนทุกวันที่ 27 ของเดือน ดังคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้านที่ว่า “ประชาชนในหมู่บ้านจะรู้และตระหนักในเรื่องงานต่างๆ พร้อมทั้งจะมาเข้าประชุม โดยชุมชนกำหนดให้มีการประชุม เดือนละ 3 วัน คือ วันที่ 2 วันที่ 10 และวันที่ 27 สมาชิกในชุมชนจะมาประชุมกันโดยไม่ต้องเตือน” นอกจากด้านการมีส่วนร่วมกับผู้นำแล้ว สตรีในชุมชนวัดสะพานยังได้ทดลองนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครอบครัวทั้งในเรื่องของการปลูกผักกินเอง “กิน เอื้อ เหลือ ขาย” การจัดทำบัญชีครัวเรือน การรักษาความสะอาดของบ้านเรือนและบริเวณบ้าน ตลอดจนการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของบุตรหลานให้เป็นคนดี ซื่อสัตย์ มีศีลธรรม ดังคำกล่าวของกลุ่มสตรีชุมชนวัดสะพาน ที่ว่า “รู้สึกได้กับตัวเอง จากการเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยหมัก ปลูกผักกินเอง ดูแลความสะอาดในบ้าน มีเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น ที่ผ่านมามีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ชีวิตมีความสุขมากขึ้น รายจ่ายลดลง เพราะรายจ่ายอันไหนลดได้ก็ลด การปลูกผักกินเอง ทำให้สุขภาพดีขึ้น เพราะผักที่ขายในตลาดมียามาแมลงเยอะ เดียวนี้ไม่ใส่ยาผักก็ไม่งาม ถ้าปลูกขายก็ต้องใช้ แต่ของชุมชนเราใช้

ยาไล่แมลงที่ทำจากสะเดา ใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี ทำให้สุขภาพดีขึ้น ไม่ค่อยป่วย แข็งแรง”จากการมีส่วนร่วมของสมาชิก ของสตรีชุมชนวัดสะพานจึงทำให้ชุมชนวัดสะพานได้รับรางวัล หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ดีเด่น ประจำปี 2554

3.4 ด้านการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแกนนำ และปราชญ์ชาวบ้าน เป็นสตรีดังนั้นการเข้าไปให้ความรู้การจัดประชุมเพื่อขยายผลการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้กับกลุ่มแม่บ้านหรือสตรีในชุมชน จึงกระทำได้ง่ายเพราะเป็นสตรีด้วยกัน โดยผู้นำชุมชนจะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ข่าวสารหรือประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงแก่สมาชิกเอง มีการทำให้คู่ ด้วยการทำไข่เค็มใบเตย และไข่เยี่ยวม้า จนกลายเป็นสินค้า OTOP สร้างรายได้ให้กับชุมชน มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อให้ความรู้กับผู้ที่สนใจจะฝึกปฏิบัติ โดยแกนนำกลุ่มเป็นผู้ถ่ายทอด การที่ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มและปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้ที่รู้จักกันดีในชุมชน จึงทำให้เป็นการง่ายที่สตรีในชุมชนจะเข้ามาขอคำแนะนำในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังคำกล่าวของปราชญ์ชาวบ้านที่ว่า “ชาวบ้านเค้าก็จะมีความรู้ และน้อมนำปรัชญาฯ มาปฏิบัติกันอยู่แล้ว พอเรานำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่ มาทำให้เค้าเห็น เค้าก็ทำตาม เค้าก็ถาม อยากรู้ เราก็สอน ทำให้เป็นที่มาของหมู่บ้านต้นแบบ แต่กว่าจะมาถึงวันนี้ก็ยาก ลำบาก การที่จะชวนเค้ามาทำเราต้องเสียดสละ ต้องทำให้เค้าเห็น แรกๆ พอเค้าเห็นว่าได้ผลจริง เค้าจะเข้ามาเอง เค้าก็จะเหน็ดเหนื่อยลง”

4. การศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาทผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยเชิงปริมาณ และผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน พบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาททั้ง 4 ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม สตรีได้เข้าไปมีบทบาทในระดับมากทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากอยู่แล้ว หากจะส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีบทบาทมากขึ้นนั้น เป็นสิ่งที่กลุ่มสตรีจะต้องตระหนัก และเต็มใจที่จะกระทำเพิ่มมากขึ้น โดยการทุ่มเทเวลา และความสามารถของตนเองให้มากยิ่งขึ้น แต่สิ่งที่กลุ่มสตรี แกนนำ ผู้ใหญ่บ้านรวมถึงปราชญ์ชาวบ้านต้องการในการพัฒนา ก็คือการได้รับการสนับสนุนเงินทุนค่าตอบแทนการปฏิบัติงาน และเงินทุนส่งเสริมการประกอบอาชีพจากภาครัฐให้ครอบคลุมกับประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อที่จะได้มีเงินไปลงทุนประกอบอาชีพให้ได้มากยิ่งขึ้น ส่วนเงินประจำตำแหน่งกลุ่มสตรีคิดว่า หากได้รับแล้วจะทำให้มีความกระตือรือร้นและมี

หน้าที่ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เหมือนเช่น เงินตอบแทนของ อสม. พอมีเงินเดือนให้ อาสมัคร อสม. ก็ทำงานได้อย่างเต็มที่มากขึ้น เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า การให้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐนั้น จะเข้ามาให้การสนับสนุนตามนโยบายที่ได้รับจากส่วนกลางเป็นช่วงเวลา เช่น ช่วงที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมด้าน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ก็จะสนับสนุนส่งเสริมในยุคของรัฐบาลหนึ่ง เมื่อผลัดเปลี่ยนรัฐบาล นโยบายนี้ก็หายไป ทำให้การดำเนินการไม่ต่อเนื่อง หรือการส่งเสริมให้ชาวบ้านดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็จะเฟื่องฟูในยุคของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เป็นต้น เมื่อเปลี่ยนแผนใหม่ภาครัฐก็หันไปส่งเสริมในเรื่องต่าง ๆ ต่อไป ดังนั้นการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานจากภาครัฐจึงขาดความต่อเนื่อง กลุ่มสตรีชุมชนวัดสะพานจึงต้องการให้ภาครัฐเข้ามาดูแลให้ความรู้และสนับสนุนเรื่องเงินทุน เงินค่าตอบแทนอย่างจริงจัง ดังคำกล่าวของกลุ่มสตรีชุมชนวัดสะพานที่ว่า “อยากให้ทางรัฐบาล หน่วยงานของรัฐลงมาช่วยดูแล ให้ทุนสนับสนุน ให้ความรู้ แนะนำความรู้ใหม่ๆ ด้านการเกษตร หรือฝึกอาชีพให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านจะได้มีความรู้ ความสามารถมากขึ้น” และคำกล่าวของปราชญ์ชาวบ้านที่ว่า “ป่าอยากที่เค้ามีงบประมาณลงมาเยอะ ๆ ให้สตรีเป็นทุนในการพัฒนา บางอย่างก็ไม่ครอบคลุมอยากให้ครอบคลุมในทุกเรื่อง ทุกกลุ่มทุกวัย ไม่ว่าจะเป็ชานนา การรวมกลุ่มของแม่บ้าน การปลูกผักขาย OTOP เพื่อส่งเสริมบทบาทของสตรี ทำให้ผู้หญิงสามารถที่จะกู้ยืม ตรงนี้ไปดำเนินการได้ ปัจจุบันการของบ การกู้ยืมต่างๆ มีข้อจำกัด มาก เช่น เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) อยู่แล้ว ห้ามกู้ยืม เป็นต้น ชาวบ้านส่วนมากเป็นสมาชิก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ก็จะหมดสิทธิ์ไป ส่วนตัวอยากให้สตรีทุกกลุ่มวัย ผู้ใช้แรงงานต่างๆ ได้งบประมาณเท่าเทียมกัน” นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านยังกล่าวว่า “ในหมู่บ้านบทบาทสตรีเป็นอาสาที่เรียกว่าใช้ได้ แต่ในการขับเคลื่อนเรื่องทุนสังคม เครื่องมือที่จะทำงานก็ต้องมี สตรีทุกหมู่บ้านพร้อมอยู่แล้ว แต่ยังไม่มืทุนทางด้านสังคมเข้ามาให้การสนับสนุน มันไปอยู่ระดับบนซะหมด ในส่วนของทุนสตรีชาวบ้านระดับล่างยังเข้าไม่ถึงเท่าไร ก็อยากให้ภาครัฐลงมาช่วยเหลือเรื่องเงินทุน” ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับชุมชนวัดสะพานนั้น เป็นเรื่องการได้รับการสนับสนุนด้านความรู้ การฝึกอบรม แหล่งเงินทุน และค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานของสตรีในชุมชนเพิ่มมากขึ้นนั่นเองซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิโรจน์ ฉิมดี (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรี ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สตรีมีความรู้ความเข้าใจหลักการเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก หน่วยงานของรัฐและเอกชนควรสนับสนุนส่งเสริมสตรี ด้านการศึกษาเพิ่มพูนความรู้ในการประกอบอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและ

สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสถาบันการเงินที่
ต้องสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อให้สตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวคิดเศรษฐกิจ
พอเพียง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบในการศึกษา ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้าน คือ ด้าน
เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของชุมชนวัดสะพาน อยู่ในระดับมากในทุกด้าน ผู้นำ
ชุมชน และสตรีในชุมชน ควรรักษามาตรฐานและหาทางที่จะขยายเครือข่ายการดำเนินการใน
ลักษณะของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการขยายความรู้ สร้างความตระหนัก ปลุกจิตสำนึก
ให้แก่ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วม โครงการให้หันมาดูแลครอบครัว ดูแลเศรษฐกิจ สังคม และ
สิ่งแวดล้อม โดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวงนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
ต่อไป

2. จากข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาของกลุ่มสตรี และผู้นำชุมชนวัดสะพาน ที่
ต้องการให้ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน ด้านความรู้ การฝึกอบรม เงินทุน และ
เงินค่าตอบแทน ให้มากยิ่งขึ้น จึงเสนอให้ผู้นำชุมชนได้นำข้อเสนอแนะของสตรีในชุมชนเข้าที่
ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อขอคำปรึกษาและรับทราบช่องทางการขอความสนับสนุนจากที่ประชุม
ในระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัด เพื่อจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการมากยิ่งขึ้น

3. หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการต่อเนื่องของการจัดทำ
โครงการต่างๆ เช่น โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โดยการลงพื้นที่เข้าไปติดตามผล
การดำเนินงานและทราบความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้ความช่วยเหลือได้ตรง
ตามความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่

4. จากผลการศึกษารับรู้ของประชาชน ต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนยังมีช่องทางการได้รับข้อมูลข่าวสาร
ไม่เพียงพอ และได้รับการสนับสนุนทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นผู้นำชุมชน
และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสตรีในการปฏิบัติ
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการสนับสนุนทางวิชาการเพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์แก่
ประชาชนในการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้ในพื้นที่อื่นๆ เพื่อจะได้ทราบถึงบทบาทสตรีกับการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างพื้นที่ เมื่อเกิดความแตกต่างจะได้นำมาเปรียบเทียบและเรียนรู้ถึงข้อดีและข้อเสีย และสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุง พัฒนา ส่งเสริมให้ประชาชนน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือนมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งเสริมการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชน เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนา ปัจจัยที่ส่งเสริมการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ เพื่อจะเกิดผลการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

3. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการ สำหรับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชน เพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการสำหรับการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นมาตรฐานต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กษมา ญัฐประเสริฐ. (2548). “ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดนครปฐมต่อบทบาทผู้นำกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน.” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กอบกุล อิงคุทานนท์. (2550). **ผู้หญิงกับอำนาจที่แปรเปลี่ยน**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์ คบไฟ.
- กิตติสันต์ ทัดตะพันธ์. (2553). “บทบาทของผู้นำสตรีกับการบริหารท้องถิ่น : กรณีศึกษานายกองการบริหารส่วนตำบลริมเหนือ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. (2550). **รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน**. ม.ป.ท.: โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย.
- โฆษิต ปิ่นเปี่ยมรัชฎ์. (2550). “การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชาชนอยู่ดีมีสุข และโครงการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.” **ผู้จัดการออนไลน์** (21 มีนาคม).
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2550). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จริยา สุพรรณ. (2550). “การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา.” วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จूरรัตน์ ภารา. (2539). “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้านในการป้องกันโรคเอดส์กรณีศึกษาอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เจษฎา สอนแก้ว. (2551). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ณลิว บุรีภักดี และคณะ. (2545). **ชุดวิชาวิจัยชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์.

- ชมัษฎร์ ศรีสมชัย. (2551). “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดยะลา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ชลทิตา จำปาเทศ. (2552). “บทบาทสตรีในประวัติศาสตร์ชาติไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชลกานดารัตน์ นาคทิม. (2551). “บทบาทของผู้นำในการจัดการความรู้ของเกษตรกรทำนาเกษตรอินทรีย์: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรธรรมชาติตำบลท่อม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์.” วิทยานิพนธ์สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- ชัยรินทร์ ชัยวิสุทธิ. (2542). “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาญชัย เพ็ชรประพันธ์กุล. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศไทย จากแนวปรัชญาสู่การนำไปปฏิบัติจริง. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสหกรณ์, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชาญศักดิ์ ทุรินไธสง. (2551). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลภู อำเภอโนนโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์.” ปัญหาพิเศษปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชูชาติ พวงสมจิตร. (2540). “การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิพย์วิภา เทศวิศาล. (2543). “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542.” ภาควิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคมสถาบันบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย พัฒนบริหารศาสตร์.
- ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ. (2540). หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทรงสิทธิ์ ยืนชีวิต.(2544). “การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมตามบทบาทและหน้าที่ของ คณะกรรมการ โรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น.” วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทองใบ สิงสีทา.(2552). “การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง บ้างรางวัล หมู่ที่ 9 ตำบลเขาหิน อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ธีรศักดิ์ อุ่ณารมย์เลิศ.(2554). **วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นดา คำรหัสเลิศ.(2542). “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชน บ้านครัวกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา สิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

นพพร เมธื่อนันต์กุล.(2549). “การนำแนวปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต: กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดเพชรบุรี.” ภาคนิพนธ์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์.

นัทธปราชญ์ นันทวัฒน์กุลและ เกตุร ไขบัวกลิ่น(ผศ.ดร.).(2551). “รูปแบบและกระบวนการ ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้ เป็นรากฐานที่มั่นคงและปรับ โครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน.” รายงานการวิจัย คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (คลองหก).

นิวัต สลศิลป์ชัย.(2551). “ทัศนะของชาวชุมชนต่อ โครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง ของอำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนคร.

โนวาบิซ, การรับรู้ **Proception**, เข้าถึงเมื่อ 23 กันยายน 2556, เข้าถึงได้จาก <http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/Perception.htm>

ประทีป แสงเปี่ยมสุข.(2550). “เศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินชีวิต.” **ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา** 4, 28 (มกราคม): 60-67.

- ประเวศ วะสี. (2544). **เศรษฐกิจพอเพียงกับประชาคมสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- ปริญานุษ พิบูลสรารุช. (2549). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษา.** เข้าถึงเมื่อ 23 มิถุนายน 2556. เข้าถึงได้จาก www.sufficiencyeconomy.org.
- _____. (2552). **ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง.สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- ประธาน คงเรืองราช. (2551). “บทบาทสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลโนนอุดม อำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น,มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประคัลภ์ ปันตพลึงกูร. (2553). **คุณสมบัติที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่ดี.** เข้าถึงเมื่อ 11 พฤษภาคม 2550. เข้าถึงได้จาก <https://prakal.wordpress.com>
- พรนิภา โรจน์วิลาวลัย. (2544). “การมีส่วนร่วมของสถานประกอบการในการจัดการศึกษา อาชีวศึกษาของสถานศึกษากลุ่มภาคกลางสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พหล ธรรมสกุลศิริ. (2554). **รายงานการพัฒนาหมู่บ้าน บ้านวัดสะพาน หมู่ที่ 11 ตำบลท่าชัย อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท.** ชัยนาท: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองชัยนาท.
- มนตรี นาคสมบุรณ์. (2540). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการเมืองและการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณีจังหวัดปทุมธานี.” ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541). “การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ลีลาภรณ์ บัวสาย. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้สานข่าย ขยายผล.** กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วัฒนา ศรีสัตย์วาจา. (2549). “การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ความเชื่อทางพุทธศาสนาของข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษาสหวิทยาเขตวังทองหลาง.” วารสารโปลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3: 43-54.

- วันพร จันทร์เวโรจน์. (2543). “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณี กพสม. ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วารุณี ชินวินิจกุล. (2549). “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนไม้เรียงอำเภอลำปาง จังหวัดนครศรีธรรมราช.” ภาคนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิรัช วิวัชฌิการณ. (2532). **หลักการพัฒนาชุมชน : การพัฒนาชุมชนประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- วิโรจน์ นิมิต. (2551). “การพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ราชภัฏเชียงราย.
- วีระชน ขาวพอง. (2551). “ความรู้การมีส่วนร่วมและความตระหนักต่อระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของพนักงานในองค์กรที่ได้รับรองมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม(ISO14001) : ศึกษากรณีบริษัทจันทบุรีซีฟู๊ดส์ จำกัด และบริษัทจันทบุรี โพรเซ่นฟู๊ดส์ จำกัด.” สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- แวน วิรุฬห์เลิศ. (2546). “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการบริหารของโรงเรียนประถมศึกษา ตำแหน่งงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพร.” วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริกาญจน์ โกสุม. (2542). “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน เพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สนทยา เจริญวิไล. (2550). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งปรัง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.” รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สนทยา พลศรี. (2545). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สนิท สมัครการ. (2544). **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สมพร เทพสีทา. (2541). **ภาวะวิกฤติของสังคมไทยในปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สมศักดิ์ แก้วสนธิ. (2553). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเพ็ญ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ.” งานนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมชาย รัตนภาสกร. (2550). “การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางนาง อำเภอบางบ่อ จังหวัดชลบุรี.” ปัญหาพิเศษปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารงานท้องถิ่น วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมศักดิ์ แก้วสนธิ. (2553). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเพ็ญ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ.” งานนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมหวัง พิริยานูวัฒน์. (2549). “แผนการศึกษาชาติปรัชญาการอาชีวศึกษาภายใต้การสนับสนุนทรัพยากรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาเฉพาะสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา.” วารสารการศึกษาแห่งชาติ 40, 1: 14-15.
- สวัสดีร์ วงศ์ข้าหลวง. (2554). **องค์ประกอบของการเป็นผู้นำที่ดี**. เข้าถึงเมื่อ พฤศจิกายน 2557. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/449975>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงจากปรัชญาสู่สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. เข้าถึงเมื่อ 11 พฤษภาคม 2550. เข้าถึงได้จาก <http://www.obec.go.th/>.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2550). “เจาะประเด็นเศรษฐกิจพอเพียง: องค์ความรู้จากงานวิจัย.” เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติของส่วนวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานวิจัยการกิจวิทยาการ. ม.ป.ท..
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). **กรอบแนวทางการคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง**. เข้าถึงเมื่อ 21 มีนาคม 2550. เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th/>.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)**. เข้าถึงเมื่อ 21 มีนาคม. เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p10/plan10/data/>.
- สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. (2546). **โครงการพัฒนารอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2541). **การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2550). “เศรษฐกิจพอเพียง.” **วารสารราชภัฏกรุงเทพฯ** 14, 23: 1-11.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2537). “หน่วยที่ 7 ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา.” ใน **ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา**, 178-215. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุทิน ลีปิยะชาติ. (2551). **การจัดการที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง**. เข้าถึงเมื่อ 11 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก <http://onzonde.multiply.com/journal/item/118/118>.
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2546). **การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิศักดิ์ ไฝทาคำ. (2539). **หลักการพัฒนาชุมชน**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อัจฉรา กันทะวงศ์.(2555). “แนวทางพัฒนาบทบาทสตรีขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีรัฐประศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร**.
- อินทรา มณีคุณ. (2540). “การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ของประชาชนในหมู่บ้านจุฬาลงกรณ์พัฒนา จังหวัดนราธิวาส.” **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร**.

ภาษาต่างประเทศ

- Chris, C. and D.Jacqui. (2005). **“Taming the mountain : Human ecology, Indigenous Knowledge, and Sustainable Resource management in the Doko Gamo Society of Ethiopia.”** Dissertation Abstracts International.
- Choi, S.H. and H.H. Cheung. (2007). “Multi-material virtual prototyping for product development and biomedical engineering.” **Computers in Industry** 58, 5 (June): 438-452.
- Constantino, Renato. (1984). “The challenge of the churches.” Paper presented during the First Gregorio Aplipay Lecture on Nationalism, Manila, Philippines, May 18.
- Everette M. and Burdge Rabel J. (1972). **Social change in rural societies.** New Jersey: Prentice – Hall.
- Freire, P. (1972). **Education: The practice of freedom.** London: Writers and Readers Publishing Cooperative.
- Johanna, D.L. and Titing M.(2001). “Credit Cooperative as Alternative Community Informal Care System for Women.” **Journal of Population and Social Studies.** 10,1 (July): 75-88.
- Kettering Foundation. Riggs, Fred W. (1970). **Modernization and political problems: Some developmental prerequisites.** Accessed June 12, 2015. Available from https://msuweb.montclair.edu/~lebelp/SMLipsetEcDevan_olLegit1959.pdf
- Mathews, David. (1996). **Elements of strong civil society and althy public life,** Dayton: Roger.
- Streeten, P. (1972). **The frontiers of development studies.** New York: Macmillan.
- Wold, Cameron L.(2006). **Reati eng a value-added community : The effect of a planning curriculum on rural community community residents engaged in economic development.** Planning. Idaho: University of Idaho.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน
อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท”

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ใช้สอบถามสตรีที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท เกี่ยวกับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่าน โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง เพื่อเป็นข้อมูล สำหรับการวิจัยในภาพรวม

แบบสอบถามนี้มี 10 หน้า แบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความตระหนักของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ตรงกับท่านมากที่สุด

1.อายุ

☐ 1. ต่ำกว่า 20 ปี	☐ 2. อายุ 21-30 ปี
☐ 3. อายุ 31- 40 ปี	☐ 4. อายุ 40 ปีขึ้นไป

2.สถานภาพการสมรส

☐ 1. โสด	☐ 2. สมรส
☐ 3. หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	

3.ระดับการศึกษา

☐ 1. ประถมศึกษา	☐ 2. มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย
☐ 3. อนุปริญญาตรี	☐ 4. ปริญญาตรีขึ้นไป

4.รายได้

☐ 1. ไม่เกิน 10,000 บาท	☐ 2. 10,000 – 15,000 บาท
☐ 3. 15,001 – 20,000 บาท	☐ 4. 20,001 บาทขึ้นไป

5. อาชีพ

☐ 1. เกษตรกร	☐ 2. รับจ้างทั่วไป
☐ 3. ค้าขาย	☐ 4. แม่บ้าน
☐ 5. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	☐ 6. นักเรียน/นักศึกษา

6.ระยะเวลาที่อาศัยอยู่

☐ 1. ไม่เกิน 5 ปี	☐ 2. 6 – 10 ปี
☐ 3. 11 – 15 ปี	☐ 4. 16 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	การรับรู้ของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็นของประชาชน				
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
1.	ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ (ตอบทุกข้อ)					
	1.1 หนังสือพิมพ์					
	1.2 แผ่นพับ/ใบปลิว					
	1.3 ป้ายประชาสัมพันธ์					
	1.4 โทรทัศน์					
	1.5 วิทยุ					
	1.6 อินเทอร์เน็ต					
	1.7 เสียงตามสาย					
2.	ท่านเคยได้รับการสนับสนุนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทางช่องทางใดบ้าง					
	2.1 การอบรม					
	2.2 การประชุมสัมมนา					
	2.3 การจัดเวทีประชาคม					
	2.4 การศึกษาดูงาน					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความตระหนักของสตรีต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	ความตระหนักของสตรีต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็นของประชาชน				
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
1.	ท่านยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต อยู่อย่างพอกิน พอใช้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น					
2.	ท่านเห็นว่าชีวิตคนเราไม่จำเป็นต้องสะสมทรัพย์สินสมบัติ เพียงมีพอกินพอกิน โดยไม่เดือดร้อนก็พอแล้ว					
3.	ท่านเชื่อมั่นว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแก้ปัญหาด้านต่างๆของครอบครัวและสมาชิกในชุมชนและแก้ปัญหาของชุมชนได้					
4.	คนที่รู้จักพอ ไม่โลภ ดำรงชีวิตแบบพอมี พอกิน เป็นวิถีชีวิตที่มีความสุข					
5.	การจะพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงามของการอยู่ร่วมกัน เช่น การเคารพผู้อาวุโส การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันกัน เป็นต้น					
6.	การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการประกอบอาชีพ อย่างหนึ่งคือ การปรับเปลี่ยนการผลิตจากพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสานที่มีการผลิตหลายอย่าง					
7.	การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นแรก ควรเริ่มที่การใช้จ่ายอย่างประหยัดในครอบครัว หันมาปลูกกิน ทำใช้เอง งดใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น					

ข้อ	ความตระหนักของสตรีต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็นของประชาชน				
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
8.	ท่านคิดว่าถ้าคนในชุมชนได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความอยู่ดีมีสุข					
9.	ท่านเห็นความสำคัญของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ โดยการช่วยให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนด้วย					
10.	ท่านทำการศึกษาถึงแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เสมอ					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็นของประชาชน				
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
1.	ท่านได้เข้าร่วมการรับฟังการชี้แจง ให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง					
2.	ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมและได้ฝึกปฏิบัติขั้นตอนการทำงานเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง					
3.	ท่านเคยเข้ารับการอบรมให้ความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น					
4.	ท่านได้ทดลองนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครอบครัว					

ข้อ	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็นของประชาชน				
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
5.	ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ผ่านการประชุมต่างๆของชุมชน					
6.	ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มสตรีในการประกอบอาชีพเสริมของชุมชน					
7.	ท่านเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน					
8.	เมื่อมีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพของแม่บ้าน ท่านเข้าไปร่วมดำเนินงานด้วยเสมอ					
9.	ท่านให้ความร่วมมือกับส่วนราชการในการประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เพื่อนบ้าน					
10.	ท่านมีการให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง					

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	การปฏิบัติตัวของผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความคิดเห็นของประชาชน				
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
1.	ผู้นำชุมชนให้ความสนใจและทำความเข้าใจเรื่องราวต่างๆของกลุ่ม/องค์กรที่มีในชุมชน					
2.	ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจด้านบทบาทของตนเองเป็นอย่างดีในการบริหารจัดการกลุ่มต่างๆในชุมชน					
3.	ผู้นำชุมชนสามารถประสานความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดแก่สมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี					
4.	ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการประสานความคิดของสมาชิก โดยไม่ผูกขาดด้านความคิด					
5.	ผู้นำมีการวางแผนการดำเนินงานภายในชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน					
6.	มีการตรวจสอบผลการทำงาน ทั้งด้านการเงิน การบัญชี และรายงานผลต่อหน้าสมาชิกองค์กรสม่ำเสมอ					
7.	เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน ผู้นำจะแก้ปัญหาโดยการประชุมสมาชิก เพื่อนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันแก้ไขปัญหา					
8.	ผู้นำชุมชนทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ข่าวสารหรือประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงแก่สมาชิก					
9.	ผู้นำชุมชนมีการจัดประชุมเพื่อขยายผลการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง					
10.	ผู้นำชุมชนมีการจัดเวทีเสวนาถึงความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชน					

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	บทบาทสตรีกับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความคิดเห็นของประชาชน				
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
1.	บทบาทของสตรีในด้านเศรษฐกิจ ท่านประกอบอาชีพด้วยความสุจริต มุ่งลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ดำรงชีพอย่างพอเพียง พอสมควรตาม อัตภาพ					
2.	ท่านเคยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ, วิสาหกิจชุมชน, กองทุนหมู่บ้าน กองทุน ฅน กิจสงเคราะห์ เป็นต้น					
3.	ท่านได้มีบทบาทเป็นคณะกรรมการติดตามการใช้ จ่ายงบประมาณในหมู่บ้าน,ตำบล					
4.	ท่านได้มีบทบาทในการผลิตสินค้าของกลุ่มอาชีพ เพื่อจำหน่าย และนำรายได้เข้าสู่กลุ่ม,ชุมชน และ ครอบครัว					
5.	5.ท่านมีการออมเงินเพื่อไว้ใช้เป็นทุนใช้จ่ายใน ยามจำเป็นของครอบครัว					
6.	บทบาทของสตรีในด้านสังคม ท่านมีส่วนร่วมในการตักเตือนดำเนินการกับผู้ ละเมิดกฎของหมู่บ้าน					
7.	ท่านมีส่วนร่วมในการป้องปรามพฤติกรรมเสี่ยง ของเยาวชนในหมู่บ้าน					
8.	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้าน ยาเสพติด					
9.	ท่านมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยของพิพาทของ ประชาชนในชุมชน					

ข้อ	บทบาทสตรีกับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความคิดเห็นของประชาชน				
		5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
10.	ท่านมีการเสียดสละเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในชุมชน เช่นการเสียดสละแรง เพื่อสร้างศาลากลางบ้าน เป็นต้น					
11.	บทบาทของสตรีในด้านสิ่งแวดล้อม ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน (ปลูกต้นไม้ กำจัดวัชพืช)					
12.	ท่านมีบทบาทในการรณรงค์ลดการใช้สารเคมีในการเกษตร และในครัวเรือน					
13.	ท่านมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพธรรมชาติของแม่น้ำลำคลองในชุมชน					
14.	ท่านทำการเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสารพิษ เพื่อใช้ในการประกอบอาหารในครัวเรือน และจำหน่ายแก่เพื่อนบ้าน					
15.	ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการปลูกป่าและดูแลรักษาป่าชุมชน					
16.	บทบาทของสตรีในด้านวัฒนธรรม ท่านได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมของชุมชนอยู่เสมอ					
17.	ท่านได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมตามประเพณีทางศาสนาของชุมชน เช่น ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นต้น					
18.	ท่านได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมตามวันสำคัญต่างๆ เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ เป็นต้น					
19.	ท่านมีส่วนร่วมกับชุมชนในการสืบสาน รักษา ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆของชุมชน					

ข้อ	บทบาทสตรีกับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความคิดเห็นของประชาชน				
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
20.	ท่านมีบทบาทในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....

.....

.....

.....

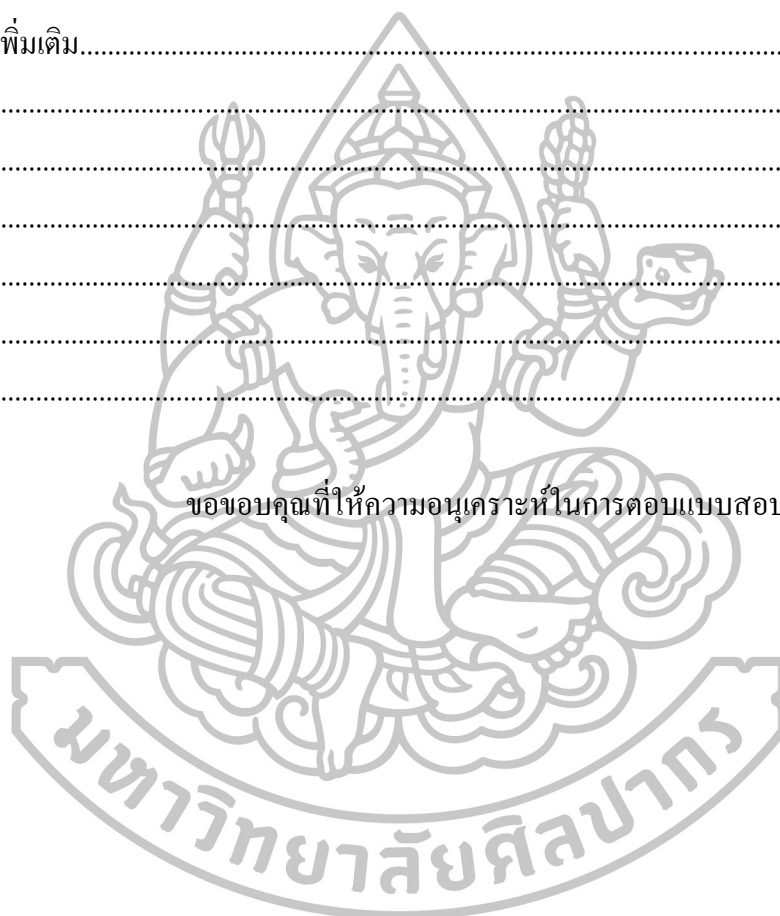
.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้...

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

*****

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....
2. วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
3. รายการที่สัมภาษณ์

ประเด็นที่ 1 สตรีในชุมชน ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเศรษฐกิจ โดยมีการจัดการด้านเศรษฐกิจของครอบครัวโดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี หรือไม่ (การจัดการรายได้-รายจ่ายตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพิจารณาถึงรายได้จากอาชีพสุจริต การจัดการรายจ่ายอย่างพอประมาณ มีเหตุผล สมดุลกับรายรับ ไม่ใช่จ่ายเกินฐานะ ใช้ของอย่างคุ้มค่า ประหยัด และมีภูมิคุ้มกัน)

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 2 สตรีในชุมชน ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสังคม โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้สังคมมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 3 สตรีในชุมชน ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านวัฒนธรรม โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ให้คงอยู่สืบไปอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 4 สตรีในชุมชน ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสิ่งแวดล้อม โดยภายในครอบครัวมีการตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม มีการรักษาสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ให้สะอาด ร่มรื่น น่าอยู่อาศัย พร้อมกับเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ให้มีความสวยงาม และน่าอยู่อาศัยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 5 สตรีในชุมชน ได้มีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยได้คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการมีความรู้ควบคู่กับการตระหนักในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา มีความรอบคอบในการดำเนินชีวิตอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 6 การปฏิบัติที่โดดเด่นมีอะไรบ้าง อย่างไร การมีส่วนร่วม เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ประเด็น ที่ 7 ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 8 แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรี ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.827	20

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ 0520.107(นฐ) 410

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

22 มกราคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูล

เรียน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11 ชุมชนวัดสะพาน จังหวัดชัยนาท

ด้วย นางสาวอุษณีย์ สุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "บทบาทสตรี กับการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษานู๋บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง ชัยนาท จังหวัดชัยนาท" มีความประสงค์จะขอข้อมูลเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจเพียงพอของชุมชนวัดสะพาน เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน ให้ข้อมูลแก่นักศึกษาดังกล่าวด้วยตามความเหมาะสม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ โพธิ์ยศศิริธรรม)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร.0-3421-8788 , 0-3424-3435

ที่ ศธ 0520.107(นฐ)/ 273

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

15 มกราคม 2557

เรื่อง ขอตกลงเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11 ชุมชนวัดสะพาน จังหวัดชัยนาท

ด้วย นางสาวอุษณีย์ สุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทสตรีกับการ
พัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนวัดสะพาน
อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท” มีความประสงค์จะขอตกลงเครื่องมือวิจัยกับประชากรในหมู่บ้าน
เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านโปรดอนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้ทดลองเครื่องมือวิจัยด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ โพธิ์ทิริธรรม)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร.0-3421-8788

ที่ ศธ 0520.107(นธ) / 409

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

22 มกราคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11 ชุมชนวัดสะพาน จังหวัดชัยนาท

ด้วย นางสาวอุษณีย์ สุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท" มีความประสงค์จะขอเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชากรในหมู่บ้านของท่าน เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพริทยศิริธรรม)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร.0-3421-8788 , 0-3424-3435

ที่ ศธ 0520.107 (นฐ) / 92

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

8 มกราคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน นายธนิศร ศรีก๊กเจริญ

ด้วย นางสาวอุษณีย์ สุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทสตรีกับการพัฒนาตาม
แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัด
ชัยนาท” มีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการทำ
วิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ตรวจ
เครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ โพธิ์ยศศิริธรรม)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.0-3421-8788

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย "มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา"

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ   บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร   โทร.ภายใน 22530
 ที่ ศธ 0520.107(นฐ) / ๑๑   วันที่ 8 มกราคม 2557
 เรื่อง   ขอเชิญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน   อาจารย์ ดร.ยวรี ผลพันธ์

ด้วย นางสาวอุษณีย์ สุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนวัดสะพาน ย่านเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท” มีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ตามที่เรียนมาข้างต้นนี้ จักเป็นพระคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ โพธิยศศิริธรรม)
 รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
 รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ   บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร   โทร.ภายใน 22530
 ที่ ศธ 0520.107(นฐ) / ๑๐   วันที่ 8 มกราคม 2557
 เรื่อง   ขอเชิญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม

ด้วย นางสาวอุษณีย์ สุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "บทบาทสตรีกับการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท" มีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ตามที่เรียนมาข้างต้นนี้ จักเป็นพระคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)
 รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
 รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาวอุษณีย์ สุวรรณ
ที่อยู่	10 หมู่ 2 ถนนท่าข้าวโพด ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท 17000
ที่ทำงาน	บมจ.เกษตรไทย อินเทอร์เน็ตชั้นเนต ซูการ์คอร์ปอเรชั่น 24 อาคารเอกผล แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2553	ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
พ.ศ.2554- ปัจจุบัน	เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน	เลขานุการผู้อำนวยการอาวุโสสายงานวิศวกรรม บมจ.เกษตรไทย อินเทอร์เน็ตชั้นเนต ซูการ์คอร์ปอเรชั่น

